

גמרא סדורה מסכת יבמות

פרק שמיני - "הַעֲרֵל"

לימוד פרק זה להמשך רפואת אוהב ה' תורתו עמו וארצו
המסור כולו בעבודת ה' בחסד תורה ובפעילות למען בית ה'
האוהב את כולם ואהוב על כל

הרב יהודה יהושע בן איטה ברנדה גליק
שהקב"ה יחזירו לאיתנו הראשון ויוסיף עליו כהנה וכהנה

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

א טבת תשע"ה

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
דניאל ברק ווינט
טל' - 0526071122
דוא"ל vinetdb81@gmail.com
עתניאל ד.ג. הר חברון 90407

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.
ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד לצורך אישי וללא מטרת רווח.

מסכת יבמות פרק ח' - "הערל"

1. ע, א - עא, א

רפ"י

משנה

הערל וכל הטמאים - לא יאכלו בתרומה,
נשיהו ועבדיהו - יאכלו בתרומה.

פצוע דבא ונרות שפכה:

הו ועבדיהו - יאכלו,

נשיהו - לא יאכלו.

ואם לא ידעה משנעשה פצוע דבא ונרות שפכה - הרי אלו יאכלו.

ואי זהו פצוע דבא?

כל שנפצעו הביצים שלו, ואפילו אחת מהן.

ונרות שפכה?

כל שנכרת הגיד,

ואם נשתייר מעטרה אפילו כחוט השערה - נשר.

גמרא

תנא:

"אמר רבי אליעזר:

מנין לערל שאין אוכל בתרומה?

נאמר: "תושב ושכיר"¹²⁷ (שמות יב, מה) בפסח,

ונאמר: "תושב ... ושכיר"¹²⁸ (שמות כב, י) בתרומה,

מה "תושב ושכיר" האמור בפסח - ערל אסור בו,

אף "תושב ושכיר" האמור בתרומה - ערל אסור בו.

רבי עקיבא אומר:

אינו צריך,

הרי הוא אומר: "איש איש"¹²⁹ (ויקרא כב, ד) - לרבות הערל".

אמר מר:

"רבי אליעזר אומר:

נאמר: "תושב ושכיר" בפסח,

ונאמר: "תושב ... ושכיר" בתרומה,

מה "תושב ושכיר" האמור בפסח - ערל אסור בו,

אף "תושב ... ושכיר" האמור בתרומה - ערל אסור בו".

מופנה,

דאי לאו מופנה, איכא למיפרד: מה לפסח, שכן חייבין עליו משום פיגול, ונותר, וטמא.

לאיי, אפנויי מופנה.

הי מופנה?

אי דתרומה - מצרך צריכי!

דתנא:

"תושב" - זה קנוי קנין עולם,

"שכיר" - זה קנוי קנין שנים.

ויאמר: "תושב" ואל ויאמר: "שכיר",

ואני אומר: קנוי קנין עולם - אינו אוכל,

קנוי קנין שנים - לא כל שבו!

אילו בו, הייתי אומר "תושב" זה קנוי קנין שנים,

¹²⁷ תושב ושכיר לא יאכל בו

¹²⁸ תושב כהן ושכיר לא יאכל קודש

¹²⁹ איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל

מתני'
הערל כהן שמתו אחיו . מחמת
מילה:

נשיהם ועבדיהם יאכלו. דהא
משום ערלות וטומאה לא נפקי
מכלל כהנים אלא דאינהו
גופיהו מחסרי תקנתא:
נשיהם. של פצוע דבא ונרות
שפכה לא יאכלו דשוויה חללה
בביאתן שהרי נבעלה לפסול
לה:

ואם לא ידעה. לא בא עליה
אחרי כן והיתה נשואה לו קודם
לכן:

ואם נשתייר מעטרה. שנכרת
מעטרה ואילך כשר דהתם
בישראל בעלמא הוא ולא גיד
שאיין גיד אלא מעטרה ואילך
לצד הגוף עטרה שורת בשר
המקפת במקום המילה בגובה
ושופע ויורד עד סופה:

גמ'

תושב ושכיר בתרומה. דכתיב
תושב כהן ושכיר לא יאכל
קדש:

איש איש מזרע אהרן והוא
צרוע או זב לרבות ערל. כטמא
אצל אכילת תרומה דבהאי קרא
תרומה כתיב דכתיב (ויקרא כב)
ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן
הקדשים והיינו תרומה דסגי
ליה בהערב שמש:

שכן חייבין עליו. קרבן חטאת
אם אכלו פגול או נותר או
בטומאת הגוף דכולהו בכרת
דהא קדשים הוא:

קנוי קנין עולם. עבד עברי
הנרצע ובא הכתוב ללמדך שאין
גופו קנוי לכהן זה שיאכילהו
בתרומה ככנעני:

קנין שנים. סתם עבד שיוצא
בשש שנים:

אילו כן. דלא נאמר אלא תושב:
הייתי אומר תושב זה קנוי קנין
שנים. משום הכי אסור
בתרומה בא שכיר יתירא ולימד
על כרחך דהאי קרא לנרצע
אתא וכיון דתרי כתיבי
מסתברא דתושב זה המיושב
אצלו לזמן מרובה ושכיר זה
העומד לצאת:

רש"י

אלא דפסח מופני. האי שכיר ותושב דפסח דכתיב לא יאכלו בו:

מאי נינהו אי נימא תושב ושכיר

ממש קני קנין שנים או נרצע:

הכא נמי לא קני גופיה לרביה

וישראל מעליא הוא וחיוב בפסח:

ושמעין ליה לר' אליעזר דאמר

מופנה מצד אחד למדין. אם אין

להשיב ואם יש להשיב משיבין

וכאן יש תשובה מה לפסח שכן

חייבין עליו כו' כדלעיל ולקמן

בפרק מצות חליצה (דף קד.)

שמעין לרבי אליעזר דאמר

מופנה מצד אחד למדין ומשיבין

דקתני חלצה בשמאל פסולה ור'

אליעזר מכשיר ואמרינן מ"ט

דתנא קמא יליף רגל רגל ממצורע

דכתיב ביה על בהן רגלו הימנית

וקרא יתירא הוא דכיון דכתיב על

דם האשם ובדם האשם כתיב

ברגל ימנית ולא הוי בעי למיהדר

ומכתביה בשמן ואמרינן במנחות

בפ"ק (דף י.) מופנה הוא

למדרשיה יד יד לקמיצה רגל רגל

לחליצה אוזן אוזן לרציעה ורבי

אליעזר מכשיר חליצה בשמאל

דלא גמר ממצורע דאיכא למיפרך

מה למצורע שכן טעון עץ ארז

ואזוב ושני תולעת ומקשינן התם

(ולקמן דף קד.) ורבי אליעזר לא

יליף רגל רגל ממצורע והתניא

מנין לרציעה שהיא בימין כו'

ומשנינן אוזן אוזן מופנה רגל רגל

לא מופנה ואע"ג דג"ש מופנה

מצד אחד הוא דרגל דמצורע

מופנה הואיל ורגל דחליצה לא

מופנה פרכינן:

כיון דלגופיה לא צריך. לא תושב

ולא שכיר דלא אפשר לאוקמינהו

כפשטייהו כלל הוה ליה תרי

קראי יתירי:

שדי חד אלמד וחד אמלמד.

ומופנה משני צדדים דברי הכל

למדן ואין משיבין אפילו יש

להשיב:

מה פסח אונן כו'. דילפינן (לקמן

דף עג.) לכולהו קדשים ק"ו

ממעשר:

מעשים כרותים בדבר העבד.

סימנא הוא ומפרש ליה:

וענוש כרת. על המילה:

ומילת זכריו ועבדיו. אם יש לו בן

ראוי למול או עבד למול אסור

האב או האדון לאכול בפסח

אא"כ מלו דכתיב (שמות יב)

המול לו כל זכר ואז יקרב וגבי

עבד כתיב ומלתה אותו אז יאכל

בו האיש בעליו דאי משום עבד

הא כתב כל ערל לא יאכל בו:

אדרבה אנינות. פסל טפי מערלות

דהא אית ביה חומרא שנוהג כל

שעה שמת לו מת אבל ערלות

דגופיה משמל פעם אחת שוב

אינה חוזרת עליו:

לא מצית אמרת. דנילף תרומה

מפסח לענין אנינות ומוקי קרא

דמיעוטא לערלות:

שבקינן ערלות דכתיב בגופיה

דפסח. ולא מגמרינן לה מתרומה

בג"ש דתושב ושכיר וילפינן

אנינות כו':

ממעשר גמר. לקמן בפרקין (דף

עג.) - ה"ג מסתברא ערלות דגופיה

הוה ליה לרבווי כו':

אבל קני עולם אובל,

בא "שכיר" ולימוד על "תושב",

שאף על פי שקני עולם אין אובל!

אלא דפסח מופני, האי "תושב ושכיר" דכתב רחמנא בפסח מאי ניהו?

אי נימא: תושב ושכיר ממש - משום דהוה ליה תושב ושכיר איפטר ליה מפסח?

והא קיימא לן גבי תרומה דלא אכיל,

אלמא לא קני ליה רביה.

הכא נמי לא קני ליה רביה,

אלא לאפנויי.

ואפתי מופנה מצד אחד הוא,

ושמעין ליה לרבי אליעזר דאמר: מופנה מצד אחד למדין, ומשיבין!

כיון דלגופיה לא צריך,

שדי חד אלמד ושדי חד אמלמד,

והוה ליה גזירה שוה מופנה משני צדדין.

אי: מה פסח, אונן אסור בו,

אף תרומה אונן אסור בה!

אמר רבי יוסי בר חנינא:

אמר קרא: "ובל זר"¹³⁰ (ויקרא כב, י) - זרות אמרת לך, ולא אנינות.

אימא: ולא ערלות!

הא פתיב: "תושב ושכיר".

ומה ראית?

מסתברא, ערלות הוה ליה לרבווי,

שכן: (מעש"ם כרותים"ם בדב"ר העב"ד).

מחוסר מעשה,

ומעשה בגופו,

וענוש כרת,

וישנו לפני הדבור,

ומילת זכריו ועבדיו מעפכת.

אדרבה! אנינות הוה ליה לרבווי,

שכן: ישנה בכל שעה,

ונוהגת באנשים ונשים,

ואין בידו לתקן את עצמו!

הנה נפישן.

רבי אמר:

בלא "הנה נפישן" נמי לא מצית אמרת,

שבקינן ערלות דכתיב בגופיה דפסח, וילפינן אנינות מפסח, דפסח גופיה ממעשר גמרינן?!

אי: מה פסח מילת זכריו ועבדיו מעפכת,

אף תרומה מילת זכריו ועבדיו מעפכת!

אמר קרא: "ומלתה אותו, או יאכל בו" (שמות יב, מד),

רש"י

המרת דת פוסלת. דאם המיר דתו ונתנכרו מעשיו לאביו שבשמים אמר רחמנא לא יאכל בו:
ה"ג כל ערל לא יאכל בו למה לי. בו מאי ממעט ולא גרסינן תושב ושכיר כלל דהא אוקימנא כולי קרא לגי"ש ועקרינן ליה מפשטיה לגמרי:
ממנו. אל תאכלו ממנו נא כיון דאמרת בו למעוטי ממנו נמי למעוטי משמע:
לכדרבה כו'. לקמן בפרקין (דף עד.) תלתא ממנו כתיבי בפסח כו':

מילת זכריו ועבדיו מעכבת בו, מלאכול בפסח, אין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בתרומה.

אי ה"י, אימא: **"זְכַל עֶרֶל לֹא יֹאכַל בּוֹ"** (שמות יב, מח) - **"בו"** - אינו אוכל, אבל אוכל הוא בתרומה!

הא פתיב: **"תושב ושכיר!"**

ומה ראיית?

מסתברא ערלות דגופיה הוה ליה לרבויי, שכן מעשה בגופו, וענוש פרת.

אדרבה מילת זכריו ועבדיו הוה ליה לרבויי, שכן ישנה בכל שעה!

הנד נפישן.

ואיבעית אימא: בלא "הנד נפישן" נמי לא מצית אמרת, מי איכא מידי דערלות דגופיה לא מעכבא ביה, ערלות דאחרני מעכבא ביה!?

השתא דאמרת **"בו"** לדרשה הוא דאתא, **"כל בן נכר לא יאכל בו"** (שמות יב, מג) - למה לי?

עא,א **"בו"** - משמדות פוסלת, ואין משמדות פוסלת במעשר.

"זְכַל עֶרֶל לֹא יֹאכַל בּוֹ" (שמות יב, מח) - למה לי?

"בו" - אינו אוכל, אבל אוכל הוא במצה ומרור.

ואיצטריך למכתב **"ערל"**, ואיצטריך למכתב **"כל בן נכר"**. דאי כתב רחמנא **"ערל"** משום דמאיס. אבל בן נכר דלא מאיס, אימא לא. ואי כתב רחמנא: **"כל בן נכר"** - משום דאין לבו לשמים, אבל ערל דלבו לשמים, אימא לא, צריכא.

"ממנו ... ממנו"¹³¹ (שמות יב ט-י) - למה לי¹³²?

לכדרבה אמר רבי יצחק.

¹³¹ אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם-צלי-אש ראשו על-כרעיו ועל-קרבו. י ולא-תותרו ממנו עד-בקר והגתר ממנו עד-בקר באש תשרפו
¹³² בפסוק מופיע שלוש פעמים המילה "ממנו" ובכתב"ה השונים י"ג פעם אחת וי"ג פעמים (כמו גרסת הדפוס) וי"ג שלוש פעמים.

2. עא, א

רפ"י

ורבי עקיבא האי תושב ושכיר
 דפסח מאי עביד ליה. הא ליכא
 לאוקמי בעבד עברי כלל:
 לאיתויי ערבי וגבעוני מהול.
 שלא יאכל בפסח:
 גבעוני. שם אומה שמוהלין
 עצמן:
 והני מולין נינהו. בתמיה ול"ל
 למעוטינהו הא ערלים נינהו
 ומכל ערל מימעטי:
 בערלי ישראל. לענין נדר מולין
 נינהו דהלך אחר לשון בני אדם
 וישראלים לא קרי להו ערלים
 ועובדי כוכבים לא קרי להו
 מולין:
 וקטן שנולד מהול. וקסבר ר"ע
 קטן שנולד מהול צריך להטיף
 ממנו דם ברית: ור"א דלא
 ממעט להו אזיל לטעמיה דאמר
 בהחולץ גר שמל ולא טבל גר
 מעליא הוא ובקטן מהול סבירא
 ליה אי"צ להטיף ממנו דם
 ברית:

אמר מר:

"רבי עקיבא אומר:

אינו צריך, הרי הוא אומר: "איש איש"¹³³ (ויקרא כב, ד) - לרבות את הערל".

ואימא: לרבות את האונן?

אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

אמר קרא: "וכל זר"¹³⁴ (ויקרא כב, יג) - זרות אמרת לך, ולא אגנינות.

אימא: ולא ערלות!

הא כתיב: "איש איש".

ומה ראית?

מסתברא ערלות הוה ליה לרבוני, שפן: מעשי"ם כרותי"ם בדב"ר העב"ד.
 מחוסר מעשה,
 ומעשה בגופו,
 ועגוש פרת,
 וישנו לפני הדבור,
 ומילת זכריו ועבדיו מעקבת.

אדרבה, אגנינות הוה ליה לרבוני,
 שפן ישנה בכל שעה,
 ונוהגת באנשים ונשים,
 ואין בידו לתקן עצמו!

הנד נפישן.

רבא אמר:

בלא "הנד נפישן" נמי לא מצית אמרת,

אמר קרא: "איש איש" - איזהו דבר שישנו באיש ואינו באשה?
 הוי אומר זה ערלות.

ורבי עקיבא האי "תושב ושכיר" - מאי עביד ליה?

אמר רב שמעיא:

לאיתויי ערבי מהול וגבעוני מהול.

והני מולין נינהו?!

והא תנן:

"קונם שאני נהנה לערלים -

מותר - בערלי ישראל,

ואסור - במולי אומות העולם.

"קונם שאני נהנה למולין" -

מותר - במולי אומות העולם,

ואסור - בערלי ישראל" (נדרים לא:).

אלא, לאתויי גר שמל ולא טבל,

וקטן שנולד כשהוא מהול.

וקסבר: צריך להטיף ממנו דם ברית.

¹³³ איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל¹³⁴ וכל זר לא יאכל בו

ורבי אליעזר?

לטעמיה, דאמר: גר שמל ולא טבל - גר מעליא הוא,
וקסבר: קטן כשנולד מהול - אין צריך להטיר ממנו דם ברית.

ורבי אליעזר האי "איש איש" - מאי עבד ליה?

דברה תורה כלשון בני אדם.

3. עא, א-ב

רש"י

קטן ערל תוך שמנה :
 מהו לסוכו שמן של תרומה.
 דקיימא לן (שבת דף פו.) דסיכה
 כשתיה דנפקא לן מותבא כמים
 בקרבו וכשמן בעצמותיו.
 מעכבא. מאכילת תרומה :
 אין לי. לעכב בפסח אלא מילת
 זכריו שיש לו בשעת עשיה דגבי
 מילת זכריו כתיב (שמות יב)
 ואז יקרב לעשותו והיינו שחיטה
 וגבי עבדיו כתיב אז יאכל בו
 דאפילו לא הוה ליה עבד בשעת
 עשיה והיה לו בשעת אכילה
 מעכבו מן אכילת פסחו :
 מנין ליתן כו'. דגבי בניס נמי
 אם ראוי לימול בשעת אכילה
 ולא היה לו בשעת עשיה מנין
 שמעכבו מאכילת פסחו :
 תלמוד לומר אז אז. אז יקרב
 לעשותו אז יאכל בו :
 אלא זכריו. דמרבין להו בשעת
 אכילה אלמא דלא הוו בשעת
 עשיה היכי דמי לאו דאתילוד
 ביני ביני :
 אלא הכא כשחלצתו חמה.
 שהיה חולה ונתרפא ונתחלצה
 ונשתלפה ממנו חמה :
 וניתוב ליה כל שבעה. ואי ביני
 וביני איתפח אמאי מעכב ליה
 מאכילה אכתי לא מטא זמניה
 דתניא לקמן יום הבראתו כיום
 הולדו דעד ז' יומי לא מהליגן
 ליה :
 דיהבינן ליה. שכבר נתרפא זה
 שמונה ימים וחל שמיני שלו
 להיות ערב הפסח :
 ונימהליה מצפרא. וכיון
 דמצפרא בר מהילא הוא
 אשתכח דמעכב ליה מעשיה
 ולמה לי קרא לרבווי שעת
 אכילה :
 מעת לעת. כגון שחלצתו חמה
 אחר חצות היום זה ח' ימים :
 והתני לודאה. שם חכם :
 יום הבראתו כיום הולדו. צריך
 להמתין שמונה ימים :
 מאי לאו. הכי קאמר מה יום
 הולדו לא בעינן מעת לעת אף
 יום הבראה לא בעי מעת לעת :
 לא עדיף יום הבראתו כו'. והא
 דתנא לודאה יום הבראתו כיום
 הולדו הא אתא לאשמועינן
 שצריך להמתין עד יום שמיני :
 דכאיב ליה עיניה לינוקא
 ואיתפח. בין עשיה לאכילה ואין
 נותנין שבעה ימים אלא למי
 שחלצתו חמה :
 חבושין. בשעת עשיה ומצות
 מילה מוטלת עליהם ולא על
 אחרים והם אינן יכולין לעשות
 את פסחן ושחט שלוחן עליהם
 ואשמעינן קרא שאם יצאו
 בשעת אכילה מילת בנו
 מעכבתו :

בעי רב חמא בר עוקבא:
 קטן ערל מהו לסוכו בשמן של תרומה?

ערלות שלא בזמנה - מעכבא,
 או לא מעכבא?

אמר רבי זירא:

תא שמע:

"אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשיה"¹³⁵,

ועבדיו בשעת אכילה"¹³⁶,

מנין ליתן את האמור של זה בזה, ואת האמור של זה בזה?

תלמוד לומר: "או" "או" לגזירה שנה".

בשלמא עבדיו משכחת לה דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה,

כגון דזבניהו ביני ביני,

אלא זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה - היכי משכחת לה?

לאו דאתילוד בין עשיה לאכילה,

שמע מינה: ערלות שלא בזמנה הויא ערלות!

אמר רבא:

ותסברא!?

"המול לו כל זכר" (שמות יב, מח) אמר רחמנא,

"וזה יקרב לעשתו" (שמות יב, מח), והאי לאו בר מהילא הוא!

אלא, הכא במאי עסקינן:

שחלצתו חמה.

וניתוב ליה כל שבועה,

דאמר שמואל:

חלצתו חמה - נותנין לו כל שבועה!

דיהבינן ליה כל שבועה.

ונימהליה מצפרא!

עא,ב בעינן ^מעט לעת.

והתני לודאה:

"יום הבראתו כיום הולדו".

מאי לאו, מה "יום הולדו" - לא בעינן מעט לעת,

אף יום הבראתו - לא בעינן מעט לעת.

לא, עדיף יום הבראתו מיום הולדו.

דאילו יום הולדו - לא בעינן מעט לעת,

ואילו יום הבראתו - בעינן מעט לעת.

רב פפא אמר:

כגון דכאיב ליה עיניה לינוקא ואיתפח ביני וביני.

רבא¹³⁷ אמר:

כגון שהיו אביו ואמו חבושין בבית האסורין.

¹³⁵ המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו (שמות יב, מח)

¹³⁶ וכל עבד איש... ומלתה אותו אז יאכל בו (שמות יב, מד)

¹³⁷ וי"ג רבינא. וע"ג בדקדוקי סופרים גירסאות שונות לשמות האמוראים כאן.

רס"י

כגון שהוציא ולד ראשו חוץ
 לפרוזדור. וכבר עברו שבעה
 ימים ומההיא שעתא הוה ליה
 ולד דקיימא לן במסכת נדה (דף
 כט.) יצא ראשו הרי הוא כילוד
 והשתא בין עשייה לאכילה יצא
 הגוף דהווא ליה זמן מילה:
והתניא. בהמפלת במסכת נדה
 פיו סתום וטבורו פתוח וכיון
 שיצא לאויר העולם נפתח
 הסתום פיו ונסתם הפתוח
 טבורו:
אין יכול לחיות. משום דלא
 יניק:
דזנתיה אישתא. החולי זן את
 החולה:
אי נימא אישתא דידיה.
 שאחזתו חמה וכשיצא חלצתו:
כל שבעה בעי אמתוני. משיצא
 דהא אמרן יום הבראתו כיום
 הולדו:
מעוי. צועק כמו עוי עוי ולא
 אשגחו ביה בפרק בתרא דיומא
 (דף עז.).

רב פהנא בריה דרב נחמיה אמר:
 כגון טומטום שנקרע,
 ונמצא זכר ביני וביני.

רב שרבא אמר:
 כגון שהוציא ראשו חוץ לפרוזדור.

ומי חיי?

והתניא:

**"בין שיצא לאויר העולם נפתח הסתום, ונסתם הפתוח.
 שאלמלא בן אין יכול לחיות אפילו שעה אחת!"**

הכא במאי עסקינן:

כגון דזנתיה אישתא.

"אישתא" דמאן?

אילימא אישתא דידיה - אי הכי כל שבעה בעי!

אלא דזנתיה אישתא דאימיה.

ואיבעית אימא:

הני מילי היכא דלא מעוי,

אבל היכא דמעוי, מחייא חיי.

4. עא, ב

רפ"י

ערל. ישראל שנטמא במת מקבל הזאה ליטהר מטומאתו וכשימול אינו צריך לחזור ולהזות ואוכל בקדשים ולא אמרינן הזאת ערלות לא שמה הזאה:

שכן מצינו באבותינו. בימי יהושע בפסח גלגל שקבלו הזאה מטומאת מת כשהן ערלים: **בעשרה לא מהול**. אותן שהיו במדבר שהיו ערלים:

הזאה אימת עבוד. לטומאת מת שעליהן שרוב צבור טמאי מת היו שנטמאו באבותיהן שכל יוצאי מצרים מתו במדבר ואלו הן בניהם כדכתיב (יהושע ה) ואת בניהם הקים תחתם אותם מל יהושע והיאך נטהרו לאכול פסחיהן אם לא קבלו הזאת שלישי ושביעי כשהן ערלים או כל אחד ואחד קבל הזאה לשלישי ושביעי שלו בעודו במדבר או עכשיו הזו עליהן כולן יחד בעשור לחדש ובערב הפסח והיו לחן ד' ימים כמשפט בין הזאה להזאה דאם לא היו מזין עד יום אחד עשר לאחר מילה נמצאת הזאה שניה מחוסרת זמן ואית דמפרש להו הזאה משום דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר ולא מילתא היא דהא אמר רבי יוחנן בפרק האשה במסכת פסחים (דף צב.) לא שנו אלא ערל עובד כוכבים אבל ערל ישראל דברי הכל טובל ואוכל מיד את פסחו לערב ולשון ראשון שמעתי מפי הזקן:

אמר רבי יוחנן משום **רבי בנאה**:

ערל מקבל הזאה,

שכן מצינו באבותינו שקבלו הזאה כשהן ערלים,

שנאמר: **"והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון"** (יהושע ד, יט).

בעשרה - לא מהילי, משום חולשא דאורחא.

הזאה אימת עביד להו?

לאו, כשהן ערלים.

ודלמא לא עבוד פסח כלל!

לא סלקא דעתך,

דכתיב: **"ויעשו את הפסח"** (יהושע ה, י).

מתקיף לה מר זוטרא:

ודלמא פסח הבא בטומאה היה!

אמר ליה רב אשי:

תניא בהדיא:

"מלו, וטבלו, ועשו פסחיהן בטרה!"

כָּס"י

א"כ מאי שוב. דמשמע זמנא
 אחריתי אלא לאו ש"מ לפריעה:
ומאי שנית. השתא דדרשת שוב
 שנית מאי תדרוש ביה: ל"א
 מאי שוב ומאי שנית אלא לאו
 לפריעה ולהאי לישנא גרסינן
 ודלמא לאקושי סוף מילה כו'
 ולא לפריעה אתא אלא
 לעיכוב:
סוף מילה. ציצין שנשתיירו
 שלא חתך כל הערלה:
את רוב גובהה. אע"ג דאין רוב
 הקיפה:

5. עא, ב

אמר רבה בר יצחק אמר רב:

לא ניהנה פריעת מילה לאברהם אבינו.

שנאמר: **"בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צרים"**¹³⁸ (יהושע ה, ב).

ודלמא הנה דלא מהול,

דכתיב: **"מי מלים היו כל העם היצאים וכל העם הילדים"**¹³⁹ (יהושע ה, ה).

אם כן, מאי **"שוב"**?

אלא לאו, לפריעה.

ומאי **"שנית"**?

לאקושי סוף מילה, לתחלת מילה.

מה תחלת מילה מעכבת, אף סוף מילה - מעכבין בו.

דתנן:

"אלו הן ציצין המעכבין את המילה:

בשר החופה את רוב העטרה,

ואין אוכל בתרומה" (שבת קלז).

ואמר¹⁴⁰ רבינא, ואיתימא רב ירמיה בר אבא אמר רב:

בשר החופה את רוב גובהה של עטרה.

¹³⁸ בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מול את בני ישראל שנית

¹³⁹ מי מלים היו כל העם היצאים וכל העם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו

¹⁴⁰ מסורת הש"ס, וכן הוא במקבילה מ:

רש"י

רוח צפונית. נוחה לא חמה ולא צוננת וחמה זורחת:
לא נשבה להם רוח צפונית. ביום ולא זרחה חמה עליהם:
איבעית אימא משום דנזופים היו. ממעשה העגל ולא היו ראויין לאור נוגה:
ואיבעית אימא. משום הכי לא נשבה כי היכי דלא ניבדרו ענני כבוד שהיו מקיפין ולא היתה חמה יכולה ליכנס:
יומא דעיבא. יום המעונן:
יומא דשותא. שרוח דרומית מנשבת והיא קשה מכל הרחות:
עת רצון מילתא היא. וכיון דחצות הלילה עת רצון הואי למכת בכורות הואי נמי עת רצון לרוח צפונית ואין לך יום שרוח צפונית אין מנשבת בו בחצי הלילה וזה היה סימן לדוד כנור תלוי לו למעלה ממסתו ונקבע כלפי צפון כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו ומגנן מאליו והוא נעור והאי דנקט הכא ארבעים שנה לומר לך שאפילו אותן מ' שנה דנזופים היו ולא נשבה להו בימים נשבה להו בחצות לילה משום דעת רצון הוא:

6. עא, ב - עב, א

ובמדבר מאי טעמא לא מהול?

איבעית אימא:

משום חולשא דאורחא.

עבא ואיבעית אימא:

משום דלא נשיב להו רוח צפונית.

דתנא:

"כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית".

מאי טעמא?

איבעית אימא:

משום דנזופים הוו.

ואי בעית אימא:

דלא נבדור ענני הכבוד.

אמר רב פפא:

הלך יומא דעיבא ויומא דשותא - לא מהלינן ביה, וְלֹא מְסוּכְרִינָן בִּיהּ.

והאידינא דדשו בה רבנים - **"שומר פתאים ה'"** (תהלים קטז, ה).

תנו רבנן:

"כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר,

לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה,

שנאמר: "ויהי בחצי הלילה וה' הפך כל במור" (שמות יב, כט).

מאי תלמודא?

הא קא משמע לן:

דעת רצון מילתא היא.

7. עב, א

רפ"י

משוך. מהול שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה:
הא צריך קתני. מדרבנן מדלא קתני משוך הרי זה ערל:
שסכנה היא לו. שמא יעשה כרות שפכה:

בימי בן כוזיבא. שמשכום עובדי כוכבים באונס בכרך ביתר וגברה יד בן כוזיבא ונלחם בהם ונצחם ומלך על ישראל שתי שנים ומחצה וחזרו ומלו בימיו:
הוא סבר. ההוא דאותיב לעיל לרב הונא מרישא סבר מדנסבי לה רבנן לימודי למילתייהו מדאורייתא אלמא מדאורייתא הוא:

ה"ג מיתיבי טומטום אינו אוכל בתרומה כו'. ובסיפא גרס קתני מיהא משוך תיובתא דרב הונא תיובתא:

טומטום אינו אוכל בתרומה. שמא אם היה נקרע ימצא זכר והרי הוא ערל:

נשיו ועבדיו. לקמן מפרש נשים לטומטום מנא ליה:
אנדוגיניוס. מהול מותר לאכול בתרומה ממה נפשך בין שהוא איש בין שהוא אשה בין שהוא בריה בפני עצמה זרעו של כהן הוא:

ואין אוכל בקדשים. בקדשי קדשים קמייירי כגון חטאת ואשם ושירי מנחות שאין נאכלין אלא לזכרי כהונה וזה ספק אשה הוא:

טומטום אינו אוכל. לקמן מפרש אמאי הדר נקט ליה:
קתני מיהת משוך אוכל. אלמא לא גזור עליה תיובתא דרב הונא דאמר מדבריהן גזרו עליו תיובתא לישנא אחרינא גרסיי [לימא] מסייע ליה [לרב הונא] טומטום אינו אוכל כו' והאי אוכלין דמשוך ונולד מהול מדאורייתא קאמר וסייעתא דרב הונא וזו שמעתי והיא נראית עיקר מדקאמרינן לקמן לימא כתנאי כו' מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר דאורייתא ומר סבר דרבנן אלמא ליכא למאן דמכשיר לגמרי:

"]אלו הן ציצין המעפבין את המילה: בשך החופה את רוב העטרה, ואין אוכל בתרומה" (שבת קלו:).

אמר רב הונא:

דבר תורה, 'משוך' - אוכל בתרומה, ומדבריהם גזרו עליו, מפני שנראה כערל.

מיתיבי:

"משוך צריך שימול!"

מדרבנן.

ודקארי לה מאי קארי לה?

הא "צריך" קתני!

קטעי בסיפא,

"דבי יהודה אומר:

לא ימול,

מפני שסכנה היא לו.

אמרו לו:

והלא הרבה מלו בימי בן כוזיבא והולידו בנים ובנות, ושנאמר: "המול ימול" (בראשית יז, יג) - אפילו מאה פעמים, ואומר: "את בריתי הפר" (בראשית יז, יד) - לרבות את המשוך."

מאי "ואומר"?

וכי תימא: האי "המול ימול" לרבות ציצין המעפבים את המילה, תא שמע: "את בריתי הפר" לרבות את המשוך.

הוא סבר: מדקא נסיב לה תלמודא קרא דאורייתא היא, ולא היא,

מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

מיתיבי:

"טומטום - אין אוכל בתרומה,

נשיו ועבדיו - אוכלין.

משוך, ונולד בשהוא מהול - הרי אלו אוכלים.

אנדוגיניוס - אוכל בתרומה, ואין אוכל בקדשים.

טומטום - אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים."

קתני מיהת "משוך ונולד בשהוא מהול הרי אלו אוכלין" - תיובתא רב הונא!

תיובתא.

8. עב, א-ב

רש"י

אי נימא דקדיש. שקידש אשה
ושמא זכר הוא וקדושו קדושין
דהא תניא טומטום שקידש
קדושו קדושין מספק וצריכה
גט:

נתקדש קדושו קדושין. ונפקא
מינה לאיתסורי האי דקדשיה
באחותו של טומטום ובאמו
שמא אשה הוא:

לחומרא. דבעינן גט מיניה:
לקולא מי אמרי'. דניחזקיה
כזכר ודאי ויאכיל בת ישראל
בתרומה:

מוליד מאכיל. את אמו בתרומה
דדייקינן לה ויליד ביתו (ויקרא
כב) בראוי להוליד קמשמע לן:
מאי טומטום. דקתני בסיפא
ערל גמור:

מה טעם קאמר. סיפא לפרושי
רישא אתא והכי קאמר מה
טעם טומטום אין אוכל מפני
שהוא ספק ערל וערל אין אוכל
לא בתרומה ולא בקדשים:
נימא כתנאי. מילתא דרב הונא
תנאי היא אי הוי משוך
דאורייתא או דרבנן:

(ונולד כשהוא מהול. שצריך
להטיף ממנו דם ברית):

וגר שנתגייר כשהוא מהול. כגון
ערבי וגבעוני שנתגיירו וצריך
להטיף ממנו דם ברית:
שתי ערלות. ב' עורות זו על גבי
זו:

אמר מר:

"טומטום - אינו אוכל בתרומה,
נשיו ועבדיו - אוכלים".

נשיו לטומטום מנא ליה?

אילימא דקדיש,

דתנאי:

"טומטום שקידש - קדושו קדושין,

נתקדש - קדושו קדושין".

אימר דאמר לחומרא, לקולא מי אמרינן?
ספק אשה הוא, ואין אשה מקדשת אשה!

אמר אביי:

קשביציו ניכרות מבחוץ.

רבא אמר:

מאי "נשיו"? לאמו.

אמו?! פשיטא!

מהו דתימא: מוליד - מאכיל, שאין מוליד - אינו מאכיל,
קא משמע לן.

תא שמע:

"טומטום - אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים",

בשלקמא לאביי - תנא רישא ערל ודאי, וקתני סיפא ספק ערל.
אלא לרבא - טומטום דסיפא למה לי?

מאי "טומטום"? ערל.

השתא ספק ערל לא אכיל, ודאי ערל אכיל!?

מה טעם קאמר,

מה טעם "טומטום אינו אוכל בתרומה"?

מפני שספק ערל הוא,

וערל - אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים.

לימא כתנאי!

"משוך, ונולד כשהוא מהול,

וגר שנתגייר כשהוא מהול,

וקטן שעבר זמנו,

ושאר כל הנימולים,

לאיתווי מי שיש לו שתי ערלות

אינן נימולין אלא ביום.

רבי אלעזר בר שמעון אומר:

בזמנו - אין נימולין אלא ביום,

שלא בזמנו - נימולין ביום ובלילה".

מאי לאו בהא קמיפלגי:

דמר סבר: משוך דאורייתא,

ומר סבר: משוך דרבנן!

ותסברא?

קטן שעבר זמנו מי איכא למאן דאמר דרבנן!?

אלא, דכולי עלמא משוך - דרבנן,

רש"י

מר סבר דרשינן וביום. וי"ו יתירא דמצוי למכתב ביום השמיני ימול וכתוב (ויקרא יב) וביום לאיתווי מילה שלא בזמנה ואע"ג דמשוך מהכא לא מיתרבי דהא מדרבנן הוא ובתר הכי תקון כיון דקטן שעברה זמנו מתרבי ואע"ג דשלא בזמנו הוא האי נמי תקנוה רבנן כעין דאורייתא:

ומר סבר לא דרשינן וביום. ולא גמרינן מיניה קטן שעברה זמנו ונימול אפי' בלילה וכ"ש משוך דמדרבנן הוא:

כי הא דתניא. בתיובתא דאותביה ר' אלעזר לרבי יוחנן דקטן שעברה זמנו מוביום השמיני איתרבי דאינו נימול אלא ביום:

נותר בזמנו. ביום שנעשה נותר אין נשרף אלא ביום דכתוב (ויקרא ז) ביום השלישי:

שלא בזמנו. ששה שריפתו: **לתשעה לעשרה ליי"א ליי"ב.** כדקתני בפי' ר' אלעזר במסכת שבת (דף קלז:) נולד בין השמשות נימול לתשעה בין השמשות של ע"ש נימול לעשרה חל יו"ט לאחר השבת נימול ליי"א שני יו"ט של ר"ה נימול ליי"ב:

ואפילו למאן דלא דריש וי"ו. כגון ר' אלעזר ברבי שמעון דאמר לעיל שלא בזמנו נימול אפילו בלילה: **וי"ו והי"א.** כגון והנותר איכא ו"ה יתירא:

ראיתי לבן פדת. ראיתי את בן פדת שיושב ודורש את מקראות הללו כמשה מפי הגבורה בלשון תנאים רבי אלעזר בן פדת לאו תנא היה ואמורא היה תלמידו של רבי יוחנן והוא רבי אלעזר סתם דמייירי בכל השי"ס בגמ' ורבי אלעזר סתמא דמשנה וברייתא הוא רבי אלעזר בן שמוע:

תנייה. לתורת כהנים:

וקטן שעבר זמנו - דאורייתא, והכא בהא קמפלגי: **מר סבר: דרשינן "וביום"**¹⁴¹ (ויקרא יב, ג), ומר סבר: לא דרשינן "וביום".

כי הא דיתיב רבי יוחנן וקדריש: נותר,

בזמנו - אינו נשרף אלא ביום, שלא בזמנו - נשרף בין ביום בין בלילה.

ואיתביה רבי אלעזר לרבי יוחנן:

"אין לי אלא נימול לשמיני שאין נימול אלא ביום, מנין לרבות לתשעה, לעשרה, לאחד עשר לשנים עשר - מנין? תלמוד לומר: "וביום"."

ואפילו למאן דלא דריש וא"ו, וא"ו וה"י - דריש¹⁴².

אישתק.

בתר דנפק אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: ראיתי לכו פדת שיושב ודורש כמשה מפי הגבורה.

אמר ליה ריש לקיש: דידיה?!

מתניתא היא.

היכא תנא ליה?

בתורת כהנים.

נפק תנייה בתלתא יומי וסברה בתלתא ירחי.

¹⁴¹ וביום השמיני ימול בשר ערלתו

¹⁴² והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף (ויקרא ז, יז)

9. עב, ב - עג, א

רפ"י

טבול יום אסור בתרומה. לקמן בהאי פירקא (דף עד:): קראי דרשינן:

ומותר להזאה. להזות על טמא מת כדאמר לקמן בשמעתין לימד על טבול יום שכשר בפרה: **אנן באכילה קאמרינן.** בתמיה וכי אנן לאכילה דפרה אדומה קמרבין ליה דתיפרוד תאמר בערל שאסור באכילת מעשר לפיכך אסור בפרה:

לנגיעה. בעלמא קשרינן ליה ובנגיעה ליכא לאקשווי תאמר בערל שאסור בנגיעת מעשר דהא אפילו בנגיעת קדשים מותר והכי דרשינן ומה טבול יום שאסור בנגיעה דתרומה כדגמרי לקמן (דף עה.) מבמים יובא וטמא עד הערב והכא נגיעה היא דבכלי משתעי קרא וקאמר דבעי הערב שמש:

מותר בהזאה. דפרה: ערל שמותר כו':

שקידש. שעירב אפר במים: **אנדרוגינוס.** מהול שקידש קידושו כשר שאפי' אשה כשרה לקדש לרבנן ולקמן ילפינן טעמייהו:

רבי עקיבא. בריש פירקין (דף ע.):

איש איש מזרע אהרן וגו'. מדרבי לערל גבי טמאים שמע מינה דכי הדדי נינהו ואפילו לנגיעה דתרומה אסור:

לא לישתמיט. אם איתא דר' עקיבא לכל מילי ערל כטמא משוי ליה לא לישתמיט תנא בעלמא דליתני לענין מגע טומאות הערל והטמא כי הדדי ונימא ר"ע היא מדלא אשכחן הכי הכא משום חומרא דפרה היא אבל לענין מגע תרומה ערל מותר:

דמאיס. ליראות בעזרה: **ואזדו לטעמייהו.** ר' יהודה ורבנן דאיפליגו לעיל באנדרוגינוס:

הכל כשרים. כל הטהורים כשרין לקדש מי חטאת אפי' אשה אבל ערל וטמא לא רבי:

אמר רבי אלעזר:

ערל שזהו - הזאתו כשרה.

מידי דהוה טבול יום, שאף על פי שאסור בתרומה, כשר בפרה.

מה לטבול יום שכן מותר במעשר!

אטו אנן לאכילה קאמרינן? אנן לנגיעה קאמרינן! ומה טבול יום שאסור בנגיעה דתרומה, מותר בפרה, ערל שמוותר בנגיעה - אינו דין שמוותר בפרה!?

תניא נמי הכי:

"ערל שזהו הזאתו - כשרה.

ומעשה היה והכשירו חכמים הזאתו".

מיתבי:

"טומטום שקידש - קידושו פסול,

מפני שהוא ספק ערל,

וערל פסול לקדש.

ואנדרוגינוס שקידש - קידושו כשר.

רבי יהודה אומר:

אף אנדרוגינוס שקידש - קדושו פסולים,

מפני שספק אשה,

ואשה פסולה מלקדש".

קתני מיהא: "ערל וספק ערל פסול מלקדש"!

אמר רב יוסף:

האי תנא תנא דבי רבי עקיבא הוא,

דמרבי ליה ערל כטמא.

דתניא:

"רבי עקיבא אומר:

"איש איש"¹⁴³ (ויקרא כב, ד) - לרבות הערל".

אמר רבא:

הוה יתיבנא קמיה דרב יוסף וקשיא לי:

לא לישתמיט תנא וליתני הערל והטמא, ולימא רבי עקיבא היא?

ולא!?

והא קתני: "הערל והטמא פטורים מן הראייה"!

התם משום דמאיס.

ואזדו לטעמייהו.

דתניא:

"הכל כשרים לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן.

רבי יהודה:

מכשיר - בקטן,

ופוסל - באשה ובאנדרוגינוס".

מאי טעמא דרבנן?

¹⁴³ איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל...

דְּכַתְיב: **"וְלִקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאֵת"**¹⁴⁴ (במדבר יט, יז),

הֵנָּה דְּפָסְלִי בְּאַסִּיפָה - פְּסוּלִין בְּקִידוּשׁ,

הֵנָּה כְּשֵׁרִין בְּאַסִּיפָה כְּשֵׁרִים בְּקִידוּשׁ.

וְרַבֵּי יְהוּדָה?

אָמַר לָךְ:

אִם כֵּן, נִימָא קְרָא 'וְלִקְח' - מֵאֵי **"וְלִקְחוּ"**?

אֲפִילוּ הֵנָּה דְּפָסוּלִין הֵתֵם, כְּשֵׁרִים הֵכָא.

אֵי הָכִי,

אֲשֶׁה נְמִי!

"וְנָתַן" וְלֹא 'וְנָתַנָּה'.

וְרַבְנָן?

אֵי פְתִיב 'וְלִקְח' 'וְנָתַן' הֵוָה אָמִינָא - שְׁקִיל חַד וְיִהִיב חַד,

כְּתַב רַחֲמֵנָא **"וְלִקְחוּ"**.

וְאֵי פְתִיב רַחֲמֵנָא: 'וְלִקְחוּ' 'וְנָתַנּוּ' - הֵוָה אָמִינָא: דְּשְׁקִילִי תְרִי וְיִהִיבִי תְרִי,

כְּתַב רַחֲמֵנָא: **"וְלִקְחוּ" "וְנָתַן"**,

דְּאֲפִילוּ שְׁקִילִי תְרִי וְיִהִיבִי חַד.

כָּט"ז

וְלִקְחוּ לְטָמֵא. בְּתַר אַסִּיפַת

אֲפֵרָה כְּתִיב הֵךְ עֲבוּדָה דְּקִידוּשׁ

וְאִין עֲבוּדָה מִפְּסֻקַת בִּינְתִים:

הֵנָּה דְּפָסוּלִים בְּאַסִּיפָה פְּסוּלִים

לְקִידוּשׁ. וְהֵתֵם (יומא דף מג.)

דְּרִשִׁינן וְאִסְפֵי אִישׁ וְלֹא קִטָּן

טְהוֹר לְהַכְשִׁיר אֶת הָאִשָּׁה וְלִיכָא

לְמִדְרַשׁ אִיפְכָא אִישׁ וְלֹא אִשָּׁה

טְהוֹר וְאִפִּי קִטָּן דְּאִמְרֵי בְּפִרְקֵי

טְרַף בְּקַלְפֵי (שם דף מב:). כֹּל

הַפְּרָשָׁה כּוֹלָה מִשְׁמַע מוֹצִיא מִיַּד

מִשְׁמַע וְעִי"כ סוּגִיָא דְּשִׁמְעַתְתָּא

הַכִּי אֵיתָא הֵתֵם:

אִם כֵּן. דֵּהוּוּא אַסִּיפָה נִקְטָה לְגַבֵּי

מִקְדָּשׁ לְכַתּוּב וְלִקְח לְטָמֵא כִּי

הֵיכִי דְּכַתֵּב בְּאַסִּיפָה וְאִסְפֵי לְשׁוֹן

יַחֲדָא:

אֲפִילוּ הֵנָּה דְּפָסוּלִין הֵתֵם. כְּגוֹן

קִטָּן:

דְּשִׁקֵל חַד. אֲפֵרָה וְיִהִיב חַד

מִיָּם:

הַטְהוֹר. שְׁטַהֲרֵי לָךְ כְּאִן מַכְלָל

שְׁהוּא טָמֵא לְדַבֵּר אַחֵר כְּגוֹן

טְבוּל יוֹם שְׁטָמָא לְתַרּוּמָה דְּאִי

סִיד טְהוֹר מִמֶּשׁ לִישְׁתּוּק קְרָא

מִיַּנְיָה וְאִנָּא יִדְעָנָא דְּטָמֵא אֲסוּר

בְּפֵרָה דֵּהָא חֲטָאֵת קְרִיָּה

רַחֲמֵנָא אֲלֵא מֵאֵי טְהוֹר טְהוֹר

כֹּל דֵּהוּ וְאִשְׁכַּחן טְבוּל יוֹם

דְּמִיקְרֵי טְהוֹר דְּכַתִּיב (וִיקְרָא יד)

וְרַחֲץ בְּמִים וְטָהַר:

עגא **"וְהֵוָה הַטְהוֹר עַל הַטָּמֵא"** (במדבר יט, יט),

"טְהוֹר" - מְכַלֵּל שְׁהוּא טָמֵא.

לִימַד עַל טְבוּל יוֹם שְׁכֵשֶׁר בְּפֵרָה.

¹⁴⁴ וְלִקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאֵת וְנָתַן עֲלָיו מִיַּם חַיִּים אֶל כָּלִי

10. עג, א-ב

רפ"י

אנינות. גבי מעשר כתיב ולא בפסח ומיניה ילפינן:

מיתה. טמא האוכלה כדכתיב (שם כב) ומתו בו כי יחללוהו ובכורים כתרומה דאמר מר (מכות יז.)

ותרומת ידך אלו הבכורים:
וחומש. זר האוכלן בשוגג אבל במעשר שני לא דהא זרים אכלי ליה ואין חומש אלא בפודה את מעשרו:

והן (הן) נכסי כהן. לקדש בהן את האשה וליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה אבל מעשר לא ניתן אלא לאכילה ושתייה וסיכה ואין אשה מתקדשת בו וסתם משנה ר"מ דאמר (ב"ק דף סט:.) מעשר ממון גבוה הוא ואע"ג דקולא הוא לגבי תרומה ובכורים אפי"ה חשיב ליה והכי נמי אמרינן בב"מ פ' הזהב (דף נג.) דקולא הוא:

באחד ומאה. אבל מעשר בטל ברוב ולא בעי אחד ומאה:

וטעונין רחיצת ידים. אפילו הן פירות דסתם ידים שניות הן מדרבנן ופוסלות את התרומה אבל מעשר וחולין קי"ל (חולין דף קו.) הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח:

והערב שמש. כדילפינן בהאי פירקא (לקמן עד:.) טבול יום מותר במעשר ואסור בתרומה:

ואם איתא. דקל מחמור לא יליף ומותר ערל במעשר:

הבאת מקום. אבל תרומה נאכלת בגבולין:

וטעונין וידוי. בערתי הקדש מן הבית (דברים כו) הנה הבאתי את ראשית בכורים:

ואסורין לאונן. בכורים:
ור"ש מתיר. בכורים לאונן ולקמן מפרש טעמייהו:

וחייבין בביעור. בכורים ומעשר שני בשנה השלישית שאם שהה מעשרותיו שנה ראשונה ושניה מוליכין בשלישית לירושלים ומתודה בערתי הקדש מן הבית וכי' ואם לא הוליכין מתבערין בכל מקום שהן:

ור"ש פוסל. בכורים:

ואילו אסור לבער מהן בטומאה. לת"ק דמקיש בכורים למעשר לכל מילי ה"ל למיתני ואסור להדליק מהן אם נטמאו דאין טומאתן מתירתן להבערה ולא אמרי' אע"ג דלא ניתן מעשר אלא לאכילה ושתייה וסיכה כדכתיב (שם יד) ואכלת הני מילי טהור אבל היכא דנטמא דלא חזי לאכילה ידליק בו אלא אסור לבער בטומאה כדכתיב (שם כו) ולא בערתי ממנו בטמא:

משא"כ בתרומה. דטומאתה מתירתה בהבערה כדיליף לקמן בשמעתין:

ואוכלן בטומאת עצמן. שהגוף טהור והם טמאים:

לוקה. כדיליף לקמן:

מה שאין כן בתרומה. דאינו מוזהר בה אלא בטומאת הגוף כדכתיב (ויקרא כב) בקדשים לא יאכל וגוי' אבל בטומאת עצמה לא מצינו אזהרה אלא איסור עשה הוא דאשכחן ביה לקמן בשמעתין ומדלא קתני ליה שמע מינה תנא ושייר:

בעו מיניה מרב שישת:
ערל מהו במעשר?

כי היכי דיליף פסח ממעשר לענין אנינות,
יליף נמי מעשר מפסח לענין ערלות,
או דלמא:
חמור מקל יליף, קל מחמור לא יליף?

אמר להו:

תניתוה:

"התרומה והבכורים:

חייבים עליהם מיתה,

וחומש,

ואסורין לזרים,

והן נכסי כהן,

ועולין באחד ומאה,

וטעונין רחיצת ידים,

והערב שמש.

הרי אלו בתרומה ובבכורים, מה שאין כן במעשר" (בכורים ב, א).
ואם איתא ניתני: ערל אסור בהן, מה שאין כן במעשר!

תנא ושייר.

ומאי שייר דהאי ששיר?

ששיר דקא תני סיפא:

"יש במעשר ובבכורים מה שאין כן בתרומה,

שהמעשר והבכורים טעונין הבאת מקום,

וטעונין וידוי,

ואסור לאונן.

ורבי שמעון מתיר.

וחייבין בביעור.

ורבי שמעון פוסל" (בכורים ב, ב).

ואילו:

אסור לבער מהן בטומאה,

עג, ואוכלן בטומאת עצמן - לוקה,

מה שאין כן בתרומה, לא קתני.

אלמא תני ושייר.

11. עג, ב

רַס"י

ואמר מר. במסכת מכות (דף יז):

ותרומת ידך אלו הבכורים.
דבעי הבאת מקום כדכתיב (דברים כו) ושמת בטנא והלכת והתם אשמעי עשה והכא אשמעינן אזהרת לאו לאוכלן בגבולין דאילו תרומה ממש קדשי הגבול היא ולא בעיא חומה:

תרומה מותרת לאונן. כדאמר בריש פירקין (דף ע.) זרות אמרתי לך ולא אנינות:

מר מקיש. ת"ק מקיש בכורים למעשר דכתיב ביה (דברים כו) בערתי הקדש: והיכן מוזהר על אכילה איני יודע ת"ל לא תוכל כו' והכי גרסינן ללישנא דברייתא בספרי גבי האי קרא דלא תוכל מכלל שנאמר לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכן מוזהר על אכילה איני יודע ת"ל לא תוכל כו'. והכי פירושו מכלל שנאמר בוידוי מעשר לא בערתי ממנו בטמא דמשמע בין שאני טמא כו' הוא מתודה שלא בערו באש ולא הדליק בו את הנר וכל שכן בטהור דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה וממילא שמעינן מדלא הוצרך להתודות על הטהור שמע מינה הכי קאמר אפילו בשעת הטומאה שלא יכולתי לאוכלו לא נתניו להדלקה אלמא אינו נאכל בטומאה והיכן מוזהר על כך:

"יש במעשר ובבכורים מה שאין בו בתרומה, שהמעשר והבכורים טעונין הבאת מקום, וטעונין וידוי, ואסור לאונן. ורבי שמעון מתיר. וחיביון בביעור. ורבי שמעון פוטר" (בכורים ב, ב).

"ואסורים לאונן, ורבי שמעון מתיר".

מנא להו?

דכתיב: **"לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותרומת ידך... ותרומת ידך"** (דברים יב, יז).
ואמר מר: **"ותרומת ידך" - אלו הבכורים,**
ואיתקש בכורים למעשר: מה מעשר אסור לאונן - אף בכורים אסור לאונן.

ורבי שמעון?

"תרומה" - קרינהו רחמנא,
מה תרומה מותרת לאונן - אף בכורים מותר לאונן.

"וחיביון בביעור, ורבי שמעון פוטר".

מר - מקיש,
ומר - לא מקיש.

12. עג, ב

רפ"י

איני יודע. לאו מפורש לכך נאמר לא תוכל והשתא פריך הש"ס מקמי דליסליק למילתיה:

טומאת הגוף בהדיא כתיבא. ואמאי קתני איני יודע:

לא יאכל מן הקדשים. ומוקמינן האי קרא במעשר לקמן בפירקין (דף עד:) כדכתיב כי אם רחץ בשרו במים ולא בעי הערב שמש ומשנינן הכי קמיבעיא ליה לתנא טומאת עצמו מנין ת"ל כו':

בשעריך תאכלנו. בפסולי המוקדשין קאי לאחר פדיון שאוכלן זר:

הוא. בשעריך דהתם דקשרי ליה לטהור לאוכלו אחר שנגע טמא בקערה ונטמאה קאמינא לך הכא במעשר שני לא תיכול:

"ואסור לבער מהן בטומאה, ואוכלן בטומאת עצמן - לוקה".

מנלן?

דתנא:

"רבי שמעון אומר,

"לא בערתי ממנו בטמא" (דברים כו, יד),

בין שאני טמא והוא טהור,

בין שאני טהור והוא טמא.

והיבא מזהר על אכילתו?

איני יודע".

טומאת הגוף - בהדיא כתיב ביה!

"נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב,

ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים" (ויקרא כב, ו)!

הכי קמיבעיא ליה:

טומאת עצמו - מנין?

תלמוד לומר: **"לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך"** (דברים יב, יז),

ולהלן הוא אומר **"בשעריך תאכלנו הטימא והטהור יחדו כצבי וקאיל"** (דברים טו, כב),

ותנא רבי **ישמעאל:**

"אפילו טמא וטהור אוכלין על שולחן אחד בקערה אחת ואינן חוששין",

וקאמר רחמנא, ההוא דאמרי לך התם: **"בשעריך תאכלנו"**

הכא לא תיכול.

13. עג, ב

רש"י

שמן. קדש. כגון שהוקדש למנחות ונטמא:
שכן. מצינו חומרות בקודש ואין נוהגות בתרומה:
פגול נותר. וקרובי קרבן להביאו לפניו ויש בו מעילה לנהנה ממנו בשוגג וכתר לאוכלו בטומאת הגוף ואסור לאונן:
מחפ"ז? מיתה לאוכלו בטומאת הגוף דכתיב (ויקרא כב) ומתו בו כי יחללוהו:
חומש. לזר האוכלה בשוגג לעולם ואע"פ שמותרת לכהנים אבל קדש משעה שיש לו שעת היתר לכהנים אין בו מעילה ולא חומש:
ואין לה פדיון. לתרומה אבל מצינו פדיון לקדש עד שלא קידש בכלי ותרומה אסורה לזרים אבל קדשים קלים מותרים לזרים:

"מה שאין בו בתרומה".

מנא לן?

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:
 דאמר קרא: "לא בערתי ממנו בטמא" (דברים כו, יד),
 "ממנו" - אי אתה מבועיר,
 אבל אתה מבועיר - שמן של תרומה שנטמא.

ואימא:

"ממנו" - אי אתה מבועיר,
 אבל אתה מבועיר - שמן של קדש שנטמא!

לאו קל וחומר הוא!?

ומה מעשר הקל אמרה תורה: "לא בערתי ממנו בטמא",
 קדש חמור - לא כל שכן!?

אי הכי,

תרומה נמי קל וחומר הוא!

הא כתיב: "ממנו"!

ומה ראית?

מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן - פנקעכ"ס:
 פגול,
 נותר,
 קרבן,
 מעילה,
 כרת,
 ואסור לאונן.

אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן - מחפ"ז:
 מיתה,
 חומש,
 ואין לה פדיון,
 ואסורה לזרים!

הנה נפישן.

ואיבעית אימא:

כרת עדיפא.

14. עג, ב - עד, א

רש"י

הא איסורא איכא. לאכול
תרומה טמאה:
ונוהגין. תרומה ובכורים בשאר
שני שבוע בכל שנות השמיטה
אבל מעשר שני אין נוהג בגי'
ובו':

"ואוכלו בטומאת עצמן לוקה,
מה שאין כן בתרומה".

מילקא הוא דלא לקי,
הא איסורא איכא - מנלן?

אמר קרא: "בשעריך תאמלנו" (דברים טו, כב) - לזה ולא לאחר.
ולאו הבא מכלל עשה - עשה.

אמר רב אשי:
מרישא נמי שמעת מינה דתנא ושייר,
מדלא קתני
עד, א ונוהגין בשאר שני שבוע.
ואין להם פדיון,
מה שאין כן במעשר.

שמע מינה.

15. עד, א

רש"י

ור' מאיר היא. דאמר בפרק יש מותרות (לקמן פה): מעשר ראשון אסור לזרים הלכך לענין ערלות נמי חמור: **אונן מותר בפרה**. דקדשי בדק הבית היא ולא קדשי מזבח ומצינו טבול יום מותר בה וכל שכן אונן:

[בעו מיניה מרב ששת: ערל מהו במעשר?]

...

אמר להו:

תניתוה:

"התרומה והבכורים:

חייבים עליהם מיתה,

וחומש,

ואסורין לזרים,

והו נכסי בהו,

ועולין באחד ומאה,

וטעונין רחיצת ידים,

והערב שמש.

הרי אלו בתרומה ובבכורים, מה שאין כן במעשר" (בכורים ב, א).

ואם איתא ניתני: ערל אסור בהו, מה שאין כן במעשר!

תנא ושייר].

תא שמע:

"נשתיירו בו ציצין המעבבין את המילה - הרי זה אינו אוכל:

לא בתרומה,

ולא בפסח,

ולא בקדשים,

ולא במעשר."

מאי לאו, למעשר דגון.

לא, מעשר בהמה.

מעשר בהמה היינו קדשים!

ולישעמיה, מי לא תנן: "פסח" וקתני: "קדשים"!

בשלא פסח וקדשים צריכי,

דאי תנא פסח, משום ערלות בפסח כתיבא, אבל קדשים - אימא לא.

ואי תנא קדשים, הוה אמינא מאי קדשים? פסח.

אלא מעשר בהמה למה לי?

אלא מעשר ראשון,

ורבי מאיר היא,

דאמר: מעשר ראשון אסור לזרים.

תא שמע:

מדתני רבי חייא בר רב מדפתי:

"ערל אסור בשתי מעשרות."

מאי לאו, אחד - מעשר דגון, ואחד - מעשר בהמה!

הכא נמי,

מעשר ראשון ורבי מאיר.

תא שמע:

"אונן:

אסור - במעשר,

ומותר - בתרומה ובפרה.

טבול יום:

ר"י

מחוסר כפרה. טומאה דבעיא קרבן כל שלא הביא כפרתו אסור בה דמחוסר מעשה הוא וכמי שטומאתו עליו דמי וכל שכן טבול יום דילה דאיכא תרתי אבל טבול יום דטומאת מת ושרץ מותר בה דשמשא ממילא ערבא ולא מחוסר מעשה הוא הלכך כי כתיב והזה הטהור על הטמא טהור מכלל שהוא טמא למישרי טבול יום אתא ולא מחוסר כפורים:

ואם איתא. דערל מותר במעשר ליתני וערל אסור בתרומה ומותר בפרה ובמעשר כדאמר לעיל (דף עב:). ערל שהזה הזאתו כשרה ומדלא תניה שמע מינה משום מעשר הוא דשבקה:

תנא דבי ר' עקיבא היא. דאסר ליה נמי בפרה כדתני לעיל (שם) טומטום שקידש קדושו פסול ואוקמינן כרבי עקיבא:

ומאן תנא. דלעיל דאכשר ערל בפרה ופליג עליה דרבי עקיבא כדקתני לעיל (שם) ערל שהזה הזאתו כשרה:

הכי גרסינן תנא דיוסף הבבלי היא. ת"ק דיוסף הבבלי היא דאמר מחוסר כפורים כשר בפרה והא מתניתא דאוקימנא כרבי עקיבא קתני מחוסר כפורים פסול בפרה וכי היכי דפליג אמחוסר כפורים איכא למימר דאיהו פליג נמי עליה בערל לעיל: הכי גרסינן בתוספתא (דפרה פ"ג) שרפת אונן ומחוסר כפורים כשרה יוסף הבבלי אומר אונן כשרה מחוסר כפורים פסולה. דכיון דמחוסר מעשה הוא עדיין טומאה עליו ולא קרינא ביה טהור:

תלתא ממנו כתיבי בפסח. אל תאכלו ממנו נא (שמות יב) לא תותירו ממנו והנותר ממנו: **ותלתא ממנו במעשר**. לא אכלתי ולא בערתי ולא נתתי (דברים כו):

בא הכתוב. באש תשרופו (שמות יב) ליתן עשה אחר ל"ית לומר שאין לוקח עליו:

בקר שני. דמצי למכתב והנותר ממנו באש תשרופו מאי עד בקר הא כתיב ברישא דקרא לא תותירו ממנו עד בקר אלא הכי קאמר והנותר לבקר הראשון שהוא יו"ט המתן עד בקר שני שהוא חול ושרפו ללמדך שאין שורפין קדשים ביו"ט ותרוייהו בכיצד צולין (פסחים דף פג:):

אסור - בתרומה, ומותר - בפרה ובמעשר. מחוסר כפורים: אסור - בפרה, ומותר - בתרומה ובמעשר. ואם איתא, ניתני: ערל: אסור - בתרומה, ומותר - בפרה ובמעשר!

האי תנא דבי רבי עקיבא היא, דמרבי ליה לערל פטמא.

דתניא:

"רבי עקיבא אומר:

"איש איש" ¹⁴⁵ (ויקרא כב, ד) - לרבות את הערל.

ומאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא?

תנא דרבי יוסף הבבלי היא.

דתניא:

"שרפת, אונן ומחוסר כפורים - כשרה.

רבי יוסף הבבלי אומר:

אונן - כשרה,

מחוסר כפורים - פסולה.

ואף רבי יצחק סבר:

ערל אסור במעשר,

דאמר רבי יצחק:

מנין לערל שאסור במעשר?

נאמר **"ממנו" ¹⁴⁶ (דברים כו, יד) במעשר,**

ונאמר **"ממנו" ¹⁴⁷ (שמות יב, ט) בפסח,**

מה **"ממנו" האמור בפסח - ערל אסור בו,**

אף **"ממנו" האמור במעשר - ערל אסור בו.**

מופני.

דאי לא מופני - איכא למיפרך: מה לפסח שכן חייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא.

לאיי! אפנויי מופני.

מאי מופני?

אמר רבא אמר רבי יצחק:

תלתא **"ממנו" ¹⁴⁸ (שמות יב, ט-י) כתיבי בפסח.**

חד - לגופיה.

וחד - לגזירה שנה.

וחד - לזמן דאמר בא הכתוב ליתן לה עשה אחר לא תעשה.

אידי דכתיב **"נותר" כתיב נמי "ממנו".**

ולמאן דאמר: ליתן לו בקר שני לשריפתו,

¹⁴⁵ איש איש מורע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל

¹⁴⁶ ולא בערתי ממנו בטמא

¹⁴⁷ אל תאכלו ממנו נא

¹⁴⁸ אל-תאכלו ממנו נא ונשל מבשל במים כי אם-צלי-אש ראשו על-קרעיו ועל-קרבו. ולא-תותירו ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו

אִיִּדִי דְכְּתִיב "עַד בְּקֹר" כְּתִיב נְמִי "מִמְנוּ".

תְּלַתָּא "מִמְנוּ"¹⁴⁹ (דברים כו, יד) כְּתִיבִי בְּמַעֲשֵׂר:
 חַד - לְגוֹפִיָּה.

וְחַד - לְדַרְבֵּי אַבְהוֹ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן.

וְחַד - לְדַרְיֵשׁ לְקִישׁ.

דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ אָמַר רַבִּי סַמְיָא:

מִנְיָן לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁנַטְמָא שְׁמוּתָר לְסוּכּוֹ?

שְׁנַטְמָר: "וְלֹא נִתְּתִי מִמְנוּ לְמֵת" (דברים כו, יד),

"לְמֵת" - הוּא דְלֹא נִתְּתִי,

הָא לְחֵי דוּמִיָּא דְמֵת נִתְּתִי.

אִיזָה דְבַר שְׁשׁוּה בְּחַיִּים וּבְמֵתִים?

הוּי אָמַר זֹו סִיכָה.

מִתְקִיף לָהּ מָר זוּטְרָא:

וְאִימָא: לִיקַח לֹו אַרְוֹן וְתַכְרִיכִים!

אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ:

"מִמְנוּ" - מְגוּפּוֹ.

רַב אֲשִׁי אָמַר:

"לֹא נִתְּתִי" - דוּמִיָּא דְ"לֹא אַכְלִתִּי",

מַה לְהֵלָן - מְגוּפּוֹ,

אַף כָּאן - מְגוּפּוֹ.

וְאַכְתִּי מוּפְנָה מִצַּד אַחַד הוּא!

הִנִּיחָא לְמֵאן דְאָמַר: לְמַדִּין וְאִין מְשִׁיבִין.

אֲלֹא לְמֵאן דְאָמַר: לְמַדִּין וּמְשִׁיבִין - מַאי אִיכָא לְמִימַר?

הָךְ דְרַבִּי אַבְהוֹ מְדַרְבַּ נְחֻמָּן אָמַר רַבָּה בַר אַבְוִה נְפָקָא,

דְּאָמַר רַב נְחֻמָּן אָמַר רַבָּה בַר אַבְוִה:

מַאי דְכְּתִיב: "וְאִנִּי הִנֵּה נִתְּתִי לָךְ אֶת מְשִׁמְרַת תְּרוּמַתִּי" (במדבר יח, ח) ?

בְּשִׁתֵּי תְרוּמוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר:

אַחַת - תְּרוּמָה טְהוֹרָה,

וְאַחַת - תְּרוּמָה טְמֵאָה.

וְאָמַר רַחֲמֵנָא: "לָךְ" - שְׁלָךְ תְּהֵא, לְהַסְקָה תַּחַת תְּבַשְׁלִיךְ.

רַס"י

לְכַדְרַבִּי אַבְהוֹ. דְאָמַר לַעִיל
 לְמִישְׁרֵי הַדְּלָקָה בְּשֶׁמֶן שֶׁל
 תְּרוּמָה שְׁנַטְמָא:

שְׁמוּתָר לְסוּכּוֹ. וְאֵעִיג דְקִימָא
 לָן (שבת דף פו.) דְסִיכָה כְּשִׁתִּיה
 וְהוּוּ לִיה כְּמֵאן דְשִׁתִּי לִיה
 בְּטוּמָא:

לֹא נִתְּתִי מִמְנוּ לְמֵת. לַעִיל מִינִיה
 כְּתִיב לֹא בְעֵרְתִי מִמְנוּ בְטוּמָא
 וְכְתִיב בְּתַרְיָה וְלֹא נִתְּתִי מִמְנוּ
 לְמֵת כְּלוּמַר מִן הַמַּעֲשֵׂר טוּמָא לֹא
 נִתְּתִי מִמְנוּ לְמֵת הָא לְחֵי דוּמִיָּא
 דְמֵת נִתְּתִי וְאִי זֹו נִתְּינָה מִשְׁכַּחַת
 בְּמֵת הוּי אָוּמַר זֹו סִיכָה
 וְקִדְיִקִּינָן דְכוּוְתִיָּה בְּחֵי שְׁרִי:

וְאִימָא. לֹא נִתְּתִי מִמְנוּ לְמֵת לֹא
 בְּסִיכָה קְאָמַר אֲלֵא כִךְ הוּא
 מִתּוּדָה לֹא קִנִּיתִי מִמְנוּ אַרְוֹן
 וְתַכְרִיכִים לְמֵת אֲפִילוּ כְּשִׁנַּטְמָא
 דְלֹא יִכּוּלְתִי לְאוּכְלוּ וְלֹא שְׁנִיתִי
 לְדַבֵּר שְׁאִינוּ לְאִכְלִיָּה וְהוּא צְרַכִּי
 הַמֵּת הָא לְחֵי דוּמִיָּא דְמֵת נִתְּתִי
 וְאִשְׁמוּעִינָן דְאָף עַל גַּב דְּמַעֲשֵׂר
 טְהוֹר לֹא נִיתָן אֲלֵא לְאִכְלִיָּה
 וְשִׁתִּיה וְסִיכָה אִם נְטוּמָא מוּתַר
 לְחַלְלוּ לְקִנוּת מִמְנוּ חִלּוּק:
 מוּפְנָה מִצַּד אַחַד. דְהֵוּא דְפִסַּח
 מוּפְנָה לְגוּזִירָה שׁוּה אַבְל דְּמַעֲשֵׂר
 כּוּלְהוּ תְּלַתָּא אֲצֵרְכַת לְהוּ:
 הִנִּיחָא לְמֵאן דְאָמַר. פְּלוּגְתָא
 דְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל וְרַבִּנָּן הִיא
 בְּהַמְפְּלַת בְּמַסִּי נְדָה (דף כב:).
 הָךְ דְרַבִּי אַבְהוֹ. דְּמַפִּיק חַד מִמְנוּ
 לְמִישְׁרֵי הַדְּלָקָה בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה
 שְׁנַטְמָא מְדַרְבַּ נְחֻמָּן נְפָקָא:

16. עד, א-ב

רפ"י

בזרעו של אהרן. בזכרים ונקבות דאילו קדשי קדשים הניתנים לכהנים אין נאכלים אלא לזכרי כהונה:

ואימא חזה ושוק. דשלמים הניתן לכהנים ונאכל לנשיהן כדכתיב (ויקרא י) אתה ובניך ובנותיך והני הוא דאסר רחמנא לטמאים משום דקדשים נינהו אבל תרומה לא:

ומשני ליתא בחזרת. בת כהן אלמנה מישראל זורע אין לה דאמר בפרק אלמנה (לעיל סח:): כשהיא חוזרת חוזרת לתרומה ואין חוזרת לחזה ושוק:

"וְכָל הַטְּמָאִים [לא יאכלו בתרומה]."

מנא הני מילי?

אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל:

אמר קרא: "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב"¹⁵⁰ (ויקרא כב, ד),

עד, ב אי זהו דבר שישוה ^בזרעו של אהרן?

הוי אומר זו תרומה.

ואימא: בחזה ושוק!

אינה בחזרת.

תרומה נמי, אינה בחללה!

חללה לאו זרעו דאהרן היא.

17. עַד, ב

כ"ז

וממאי דהאי עד אשר יטהר עד דעביד הערב שמש. ותו לא דאמר לעיל מחוסר כפורים מותר בתרומה:
זב בעל שתי ראיות. לאו בר קרבן הוא כדתינא במסכת מגילה (דף ח.) מנה הכתוב שתיים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתיים לטומאה ושלש לקרבן ומצורע מוסגר נמי לאו בר קרבן הוא כדתנן התם אין בין מצורע טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים וכיון דתגלחת ליכא קרבן נמי ליכא דבהדי דתגלחת כתיב קרבן:
אבל דבר כפרה. כגון זב בעל שלש ראיות ומצורע מוחלט: **הד"ס ט"ב.** הבאת מקום וידוי אסור לאונן ולבער ממנו בטומא' ואוכלו בטומאת עצמו לוקה וחייב בביעור ה' הבאה ד' וידוי ס' אסור לאונן ט' טומאה ב' ביעור וכולהו ליתנהו בתרומה:
אמר קרא נפש. בקרא דכי אם רחץ בשרו כתיב נפש כי תגע בו אלמא קרא קמא במעשר משתעי:
ואכתי. אימא הני מילי דסגי בהערב שמש לתרומה היכא דלאו בר כפרה הוא דהא אמרת בזב בעל שתי ראיות ובמצורע מוסגר משתעי קרא:
אבל היכא דבר כפרה. לא סגי ליה בהערב שמש ולא אכיל בתרומה עד דמיייתי כפרה:
תרי קראי כתיבי ביולדת. דבת כפרה היא:
כיון שמלאו ימיה. ארבעים לזכר ושמונים לנקבה טהרה והוא הערב שמש שלה דמשעת טבילה לסוף שבעה לזכר ושבעים לנקבה עד אור הבאת קרבנותיה ליום מחר היא נקראת טבולת יום ארוך במסכת נדה (דף עא.) דומיא דכל מחוסרי כפרה הנקראים טבולי יום ארוך משעת טבילתם עד הערב שמש דליל הבאת קרבנותיהם למחרת (הכא נמי הוי טבולת יום ארוך משעת טבילה עד סוף יומי הבאת קרבנותיה):

["מחוסר כפורים:

... ומותר - בתרומה ..."]

וממאי דהאי "עד אשר יטהר" עד דאיכא הערב שמש, אימא: עד דמיייתי כפרה!

לא סלקא דעתך,

דתנא דבי דבי ישמעאל:

"בזב בעל שתי ראיות ובמצורע מוסגר הכתוב מדבר".

דומיא ד"טמא נפש",

מה טמא נפש דלאו בר כפרה הוא, הני נמי דלאו בני כפרה נינהו

ואימא: הני מילי דלאו בר כפרה,

אבל דבר כפרה עד דמיייתי כפרה!?

ותו, הא דתנן:

"טבול ועלה - אוכל במעשר,

העריב שמשו - אוכל בתרומה,

הביא כפרה - אוכל בקדשים" (נגעים יד, א) - מנא לן?

אמר רבא אמר רב חסדא:

תלתא קראי כתיבי,

כתיבי: "ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים" (ויקרא כב, ו),

הא רחץ - טהור.

וכתיבי: "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים" (ויקרא כב, ז).

וכתיבי: "וכפר עליה הכהן וטהרה" (ויקרא יב, ח).

הא כיצד?

כאן למעשר,

כאן לתרומה,

כאן לקדשים.

ואיפוך אנא!

מסתברא תרומה עדיפא, שכן מחפ"ז: (מיתה, חומש, פדיון, זרים).

אדרבה! מעשר עדיפא שכן הד"ס ט"ב: (הבאת מקום, וידוי, אסור לאונן, טומאה, ביעור)!

אפילו הכי, מיתה עדיפא.

רבא אמר:

בלא מיתה עדיפא, נמי לא מצית אמרת,

אמר קרא: "נפש" ¹⁵¹ (ויקרא כב, ו) - איזהו דבר ששונה בכל נפש?

הוי אומר זה מעשר.

ואכתי, הני מילי היכא דלאו בר כפרה,

אבל היכא דבר כפרה - עד דמיייתי כפרה!

אמר אביי:

תרי קראי כתיבי ביולדת:

כתיבי: "עד מלאות ימי טהרה" (ויקרא יב, ד) - כיון שמלאו ימיה טהרה.

וכתיבי: "וכפר עליה הכהן וטהרה" (ויקרא יב, ח)!

¹⁵¹ נפש אשר תגע-בו וטמאה עד-הערב ולא יאכל מן-הקדשים כי אם-רחץ בשרו במים

רש"י

כאן לתרומה. בהערב שמש וליכא למימר כאן למעשר בהערב שמש דהא אמרן לעיל הא רחץ טהור דלא בעי הערב שמש ולענין טבול יום מה לי בר כפרה מה לי לאו בר כפרה: **מכלל שהיא טמאה.** עד השתא ואי סלקא דעתך קרא קמא דשרי למיכל מאורתא בקדשים: **קרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל.** והאי מחוסר כפורים טמא מקרי כדכתיב וטהרה מכלל שהיא טמאה:

אל בני ישראל אשה כי תזריע. אין לי אלא בנות ישראל מטמאות בלידה:

והכתיב בכל קדש לא תגע. בההיא פרשתא ואמר מר במסכת מכות (דף יד): בכל קדש לרבות התרומה דאסורה בה כל ימי טוהר שהיא טבולת יום לטומאת לידתה:

ותלתא קראי בתרומה. בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר ואוקימנא לעיל מיניה בתרומה הכתוב מדבר דבר השהו בזרעו של אהרן ובא השמש וטהר עד מלאת ימי טהרה:

לא ידענא במאי. איזהו היא גמר טהרתו דעל כרחך גמר טהרה משמע:

ה"מ היכא דלאו בר כפרה. דהא כולה ענינא בבעל ב' ראיות ומצורע מוסגר וטמא שרץ ומת משתעי:

כתב רחמנא עד מלאת. דאפי' יולדת דבת כפרה היא טהורה בהערב שמש:

והאי עד אשר יטהר עד דמייתי כפרה. ועל כרחך בקודש מוקמת לה דהא כתיב קרא אחרינא ובא השמש וטהר דמוקמת ליה בתרומה:

תרי קראי. עד אשר יטהר וכפר עליה וטהרה בקדשים למה לי לאשמועינן דעד דמייתי כפרה: **מרובה טומאתה.** שמנים יום לאכילת תרומה וקדשים: **יולדת הותרה מכללה.** שרואה דם וטהורה לבעלה אבל זב לא הותר מכללו דכל כמה דלא פסיק טמא:

הא כיצד?

כאן - לתרומה,

כאן - לקדשים!

ואיפוך אנא!

מסתברא קדש חמור, שכן פנקעכ"ס: [= פיגול, נותר, קרבן, מעילה, כרת, אסור לאונן].

אדרבה! תרומה חמורה, שכן מחפ"ז [= מיתה, חומש, פדיון, זר]!

הנה נפישן.

רבא אמר:

בלא הנה נפישן, לא מצית אמרת,

אמר קרא: **"וכפר עליה הבהן וטהרה"** מכלל שהיא טמאה.

ואי סלקא דעתך: בקדשים - איקרי כאן: **"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"** (ויקרא ז, יט)! אלא שמע מינה: בתרומה.

מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי:

ומי מצית אמרת: תרומה כתיבא הקא?!

והתניא:

"דבר אל בני ישראל" ¹⁵² (ויקרא יב, ב),

אין לי אלא בני ישראל, גיורת ושפחה משוחררת מנין?

תלמוד לומר: "אשה".

ואי סלקא דעתך: בתרומה - **"גיורת ושפחה"** בנות מיכל תרומה גינהו?!

אמר רבא:

ולא?!

עהא, והכתיב: **"בכל קדש לא תגע"** (ויקרא יב, ד) - לרבות התרומה.

אלא קרא, מילי מילי קא חשיב.

ותלתא קראי בתרומה למה לי?

צריכי.

דאי מ"עד אשר יטהר" (ויקרא כב, ד) - לא הוה ידענא במאי,

כתב רחמנא **"ובא השמש וטהר"** (ויקרא כב, ז).

ואי כתב רחמנא: **"ובא השמש"** - הני מילי דלאו בר כפרה,

אכל דבר כפרה אימא עד דמייתי כפרה,

כתב רחמנא: **"עד מלאת"** (ויקרא יב, ד).

ואי כתב רחמנא: **"עד מלאת"** - הוה אמינא אפילו בלא טבילה,

כתב רחמנא: **"עד אשר יטהר"**.

ולנה תנא דפליג עליה דתנא דבי רבי ישמעאל,

דאמר: **"בזב בעל שלש ראיות ובמצורע מוחלט הפתוב מדבר"**,

האי: **"עד אשר יטהר"** - עד דמייתי כפרה,

תרי קראי בקדשים - למה לי?

צריכי.

דאי כתב רחמנא ביוולדת משום דמרוכה טומאתה,

אכל בזב אימא לא.

ואי כתב רחמנא בזב - לא הותר מכללו,

אבל יולדת, אימא לא,

צריכא.

"במים יובא וטמא עד הערב" (ויקרא יא, לב) - למה לי?

ר"י

במים יובא וטמא עד הערב. ע"כ לתרומה איירי מדבעי הערב שמש למה לי תיפוק לי מובא השמש וטהר:

לנגיעה. דקרא דלעיל באכילה משתעי כדכתיב (ויקרא כב) ואחר יאכל מן הקדשים והאי קרא בכלים משתעי דנגיעה בעלמא היא ואשמעינן כלי וה"ה לאדם טבול יום לא יגע בתרומה:

וטמא. במים יובא וטמא אף לאחר ביאת המים קראו טמא: **יכול לכל.** הוי טמא ת"ל וטהר מדלא כתיב ויטהר משמע דאמעיקרא קאי קודם הערב שמש:

ואי בעית אימא נגיעה דתרומה. לטבול יום מהכא נפקא דתניא בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל שלא תאכל בתרומה כל זמן שהיא טבולת יום ארוך:

נטילת נשמה. הבא למקדש טמא בכרת שנא' (במדבר יט) ונכרתה כי את מקדש ה' טמא: **אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה.** דהיינו אכילה בטומאה שהוא גבי קדש בכרת ואוכל תרומה בטומאה במיתה דכתיב (ויקרא כב) ומתו בו כי יחללוהו:

נגיעה כאכילה. האסור לאכול אסור ליגע:

אמר רבי זירא:
לנגיעה.

דתניא:

"וטמא" יכול לכל?

תלמוד לומר: "וטהר".

אי "וטהר" יכול לכל?

תלמוד לומר: "וטמא".

הא ביצד?

באן - למעשה,

באן - לתרומה.

ואיפוך אנא!

מסתברא כי היכי דחמירא אכילה דתרומה מאכילה דמעשה, הכי נמי חמירא נגיעה דתרומה מנגיעה דמעשה.

ואיבעית אימא:

נגיעה דתרומה מהכא נפקא:

"בכל קדש לא תגע" (ויקרא יב, ד) - אזהרה לאוכל, או אינו אלא לנוגע?

תלמוד לומר: "בכל קדש לא תגע, ואל המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד),

מקיש קדש למקדש,

מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה,

אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה."

ובנגיעה - נטילת נשמה ליכא,

והאי דאפקיה בלשון נגיעה - הכי קאמר: נגיעה כאכילה.

18. עה, א

רפ"י

מאן תנא משתמרת לביאה
 פסולה אכלה. דקתני ואם לא
 ידעה משנעשה פצוע דכא הרי
 אלו יאכלו אע"ג דמצפה
 ומשתמרת לביאתו:
 במחלוקת שנויה. בפרק הבא על
 יבמתו (לעיל נו:). אלמנה לכ"ג
 גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן
 האירוסין לא יאכלו בתרומה
 רבי אלעזר ורבי שמעון
 מכשירין:

"פצוע דכא [וכרות שפכה]:

הו ועבדיהו - יאכלו,

נשיהו - לא יאכלו.

ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה - הרי אלו יאכלו].

מאן תנא: משתמרת לביאה פסולה דאורייתא, אכלה?

אמר רבי אלעזר:

במחלוקת שנויה,

ורבי אלעזר ורבי שמעון היא.

רבי יוחנן אמר:

אפילו תימא רבי מאיר,

שאני הכא, שכבר אכלה.

ורבי אלעזר?

"שכבר אכלה" לא אמרינן,

דאי לא תימא הכי, בת ישראל שנשאת לכהן, ומת בעלה, תאכל שכבר אכלה!?

ורבי יוחנן?

התם - פקע קנייניה.

הכא - לא פקע קנייניה.

19. עה, א-ב

רש"י

נפצעו. כמו פצע (שמות כא) מכת חרב וסכין:
נמקו. מחמת מכה נמקו והוקטנו מאליהן:
ואפילו חסרו. כל שהוא:
בכרם. שהיו יושבים שורות שורות ככרם הנטוע שורות שורות:
סריס חמה ס"ד. הא סריס חמה בידי שמים (הוא) מחמת חולי והאי לאו חולי הוא:
כסריס חמה וכשר. דלא אסרה תורה אלא פצוע ודך וכרות:
וחרזיה סילוא בביצים. נקבו קוץ בביציו לשון מחרוזות של דגים (ב"מ דף כא.):
ונפק מיניה. שכבת זרע:
כחות דמוגלא. כמין ליחה ואפי' הכי אוליד בתר הכי:
מאין הם. זנתה אשתו:

"איזהו פצוע [דבא?]

כל שנפצעו הביצים שלו, ואפילו אחת מהן".

תנו רבנן:

"איזהו פצוע דבא?

כל שנפצעו ביצים שלו,

ואפילו אחת מהן.

ואפילו ניקבו,

ואפילו נמוקו,

ואפילו חסרו.

אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה:

שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה:

כל שאין לו אלא ביצה אחת - אינו אלא סריס חמה, וכשר".

"סריס חמה" סלקא דעתך?!

אלא: הרי הוא כ"סריס חמה, וכשר".

וניקב לא מוליד?!

עה, ב והא ההוא גברא דסליק לדיקלא ^וחרזיה סילוא בביצים, ונפק מיניה כחות דמוגלא, ואוליד!

הא שלח שמואל לקמיה דרב,

ואמר ליה: צא חזר על בניו מאין הם.

20. עה, ב

רש"י

בידי שמים. ע"י רעמים וברד
או ממעי אמו:
אי הוה כתיב הפצוע. הוי משמע
הפצוע מעיקרו כגון ממעי אמו:

אמר

"רב יהודה אמר שמואל:
פצוע דכא בידי שמים - כשר.

אמר רבא:

היינו דקרינו: "**פצוע**" ולא קרינו: 'הפצוע'.

במתניתא תנא:

"**נאמר**: "לא יבא פצוע"¹⁵³ (דברים כג, ב),
ונאמר: "לא יבא ממזר" (דברים כג, ג),
מה להלן - בידי אדם,
אף נאן - בידי אדם."

21. עה, ב

רש"י

בכולן. ביצים וגיד וחוטוי ביצים
שהביצים תלוין בהן בתוך
הכיס:
מדלא מנה ביה דורות שמע
מינה. מדלא כתיבא ביה עד דור
שלישי או עשירי כמו שנאמר
במזר ועמוני ומואבי ומצרי
ש"מ משום דלאו בר אולודי
הוא:
אימא משפתייה. ששופכים רוק:
כרות שפכה. ופיו אינו שופך
אלא זורק למרחוק:
מי כתיב כרות בשפוך. ממקום
הרגיל לשפוך קודם לכן:
שופך. שותת:
אידי ואידי. קודם כריתה
ולאחר כריתה:

["פצוע דבא וכרות שפכה"].

אמר רבא:

"פצוע" בכולן, 'דך' בכולן, "כרות" בכולן.

"פצוע בכולן":

בין שנפצע הגיד,

בין שנפצעו ביצים,

בין שנפצעו חוטוי ביצים.

"דך בכולן":

בין שנידך הגיד,

בין שנידכו ביצים,

בין שנידכו חוטוי ביצים.

"כרות בכולן":

בין שנכרת הגיד,

בין שנכרתו ביצים,

בין שנכרתו חוטוי ביצים.

אמר ליה ההוא מרבנן לרבא:

ממאי דהאי פצוע דבא באותו מקום?

אימא מראשו!

אמר ליה: מדלא מנה ביה דורות,

ששמע מינה: באותו מקום.

ודלמא האי דלא מנה בו דורות:

דאיהו הוא דאסור,

בריה ובר בריה כשר!

דומיא ד"כרות שפכה",

מה כרות שפכה באותו מקום, אף האי נמי באותו מקום.

וכרות שפכה גופיה ממאי דבאותו מקום הוא?

אימא משפתייה!

"שפכה" כתיב, במקום ששופך.

ואימא מחוטמו!

מי כתיב 'בשפוך'?

"כרות שפכה" כתיב!

מי שעל ידי כריתה - שופך,

שלא על ידי כריתה אינו שופך אלא מקלח,

לאפוקי האי, דאידי ואידי שופך הוא.

במתניתא תנא:

"נאמר: 'לא יבא פצוע דכה'" (דברים כג, ב),

ונאמר: "לא יבא ממזר" (דברים כג, ג),

מה להלן - באותו מקום,

אף כאן - באותו מקום.

22. עה, ב

רפ"י

ניקב למטה מעטרה. בסוף הגיד כלפי קרקע והולך הנקב באלכסון ויוצא כנגדו למעלה מן העטרה כלפי הגוף:

לאכשורי. הואיל ואין שני ראשי הנקב למעלה מעטרה דכל למטה מעטרה בשר בעלמא הוא כדקתני מתניתין אם נשתייר מן העטרה מלא החוט כשר עטרה שורה גבוהה המקפת סביבות הגיד:

כל שהוא. כיון שהנקב עובר דרך על פני כל העטרה אפי' נקב כל שהוא מעכבת תולדתו ופסול:

ניקב למטה מעטרה, שפגגדו למעלה מעטרה, סבר רבי חי'א בר אבא לאכשורי.

אמר ליה רבי אסי:

הכי אמר רבי יהושע בן לוי:

עטרה כל שהיא מעכבת.

23. עה, ב

כ"ז

ואם נשתייר מעטרה כו'. מתני' היא (לעיל דף ע.) ואכריתהא קאי (פירש אכרות שפכה ולא אפצוע דכא):

וכלפי ראשה. לצד גופו נשתייר מלא השער על פני רוב הקיפה אבל אם נחתכה כלפי הגוף ונשתייר מלא החוט מן העטרה על פני היקף כל הגיד בצדה כלפי קרקע פסול:

כקולמוס. כחיתוך קולמוס שמחתכין את חודו באלכסון לכתוב בה:

כמרזב. שנחקק כסילון ויש לו דפנות מבי צדדים והחקק באמצע כמין צנור:

כמרזב שליט בה אורא. הרוח נכנס לתוך הדפנות ומתקרר הגיד לתוכו ואין הזרע מתבשל: **כקולמוס.** לא שליט אורא בתוך הגיד ומתבשל הזרע בחימום כהלכתו:

האי גריד. כמרזב גריד שכבת זרע מן הגוף בשעת תשמיש ומזריע שהרי לא נחסר הגיד מעוביו ונוגע בצדי הרחם ומתחמם ומוציא ויורה כחץ: **והאי לא גריד.** כקולמוס ע"י שנחסר עוביו ואינו נוגע בכותלי הרחם אין מתחמם כל כך ואין נמשך מתוך הגוף בקילוח אלא שותת:

מידי דהוה אברזא דחביתא. שקצר ודק מלפניו ואינו נוגע בכותלי נקב החבית בפניו וכשהוא תוחבו ובא עד עביו נוגע כך אע"ג שאין ראש הגיד נוגע מפניו מתחמם הוא מחמת נגיעת אחוריו אית דאמרי כקולמוס גריד שכבת זרע ממעי אשה ומוציאו ואין נקלט ברזא דחביתא שאין שיפוע ראשו נוגע בדופני החבית שבפנים:

ואפילו נכרת נמי. כל הגיד דהא תנן אם נשתייר מעטרה מלא החוט כשר אע"פ שנחתך כל שמעטרה ולמטה:

לשבושי למרימור. לידע אם מחודד הוא להשיב על שאלתו:

הווא עובדא. דהוה כמרזב: **שפייה.** חתך הבשר מכל צד ונטל דופני מרזב ועשאו כקולמוס ואכשריה כרב הונא:

גובתא. קנה נקב שראוי להוציא בו זרע נסתם והיה מוציא קרי דרך מי רגלים דתניא בבכורות (דף מד:) שני נקבים באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע וביניהן כקליפת השום: **קטנים.** מי רגלים:

לאכשורי. שהרי אין כאן לא פצוע ולא דך ולא כרות:

[**וּבְרוּת שְׁפָכָה? כָּל שֶׁנִּכְרַת הַגִּיד**]
וְאִם נִשְׁתַּיֵּיר מִעֵטְרָה [אֲפִילוּ כְחוֹט הַשְּׂעָרָה - כְּשֶׁר].

יְתִיב רַבִּינָא וְקָמִיבְעִיא לֵיהּ:
 מְלֵא הַחוּט שְׁאֲמָרוּ, עַל פְּנֵי כוֹלָה אוֹ עַל פְּנֵי רוּבָה?

אָמַר לֵיהּ רַבָּא תוֹסַפְּאָה לְרַבִּינָא:
 מְלֵא הַחוּט - עַל פְּנֵי רוּבָה, וְכַלְפֵי רִישָׁא.

אָמַר רַב הוּנָא:
 כְּקוֹלְמוֹס - כְּשֶׁרָה,
 כְּמַרְזֵב - פְּסוּלָה.

הַאי - שְׁלִיט בְּהַ אֲוִירָא,
 וְהַאי - לֹא שְׁלִיט בְּהַ אֲוִירָא.

וְרַב חֲסֵדָא אָמַר:
 כְּמַרְזֵב - כְּשֶׁרָה,
 כְּקוֹלְמוֹס - פְּסוּלָה!

הַאי - גְּרִיד,
 וְהַאי - לֹא גְרִיד.

אָמַר רַבָּא:
 כְּוֹוִתִּיהַ דְּרַב הוּנָא מִסְתַּבְּרָא,
 הַאי - לֹא שְׁלִיט בְּהַ אֲוִירָא,
 וְהַאי - שְׁלִיט בְּהַ אֲוִירָא.
 אִי מְשׁוּם גְּרִידוּתָא - מִיּוֹדֵי דְהוּהוּ אֲבִרְזָא דְחַבִּיתָא.

אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְמַרְיָמָא:
 הֲכִי אָמַר מַר זוּטְרָא מְשַׁמִּיָּה דְרַב פִּפְא:
 הֲלִקְתָּא:
 בֵּין כְּקוֹלְמוֹס בֵּין כְּמַרְזֵב - כְּשֶׁרָה.

מִיָּהוּ, מִיבְעִיא לֵיהּ:
 לְמַטָּה מִעֵטְרָה, אוֹ לְמַעְלָה?

פְּשִׁיטָא לְמַעְלָה מִעֵטְרָה,
 דְּאִי סְלָקָא דְעַתְדָּא: לְמַטָּה מִעֵטְרָה, אֲפִילוּ נִכְרַת הַגִּיד נְמִי.

וְרַבִּינָא, לְשִׁבּוּשֵׁי לְמַרְיָמָא הוּא דְבָעִי.

הֵהוּא עוֹבְדָא דְהוּהוּ בְּמַתָּא מְחִסְיָא,
 שְׁפִייה מַר בַּר רַב אֲשִׁי כְּקוֹלְמוֹס וְאֲכַשְׂרִיהַ.

24. עה, ב - עו, א

רפ"י

ממולאי. ממשפחה אומללה מבית עלי דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף יח.) אב"י ור"ב מדבית עלי קאתו: **מבשלה.** מתבשל שכבת זרע ונגמר להוליד ולעשות פרי: **ניקב.** נקב קטן שנשתם בכל שהוא ואין ניכר רואים אם גדול כ"כ שאם נקרי האיש הזה נקרע ומרחיב הנקב מחמת דוחק הזרע שמתאסף פסול: **היכא אילימא למטה מעטרה כו.** דהוא בראש הגיד ולמעלה מעטרה ליכא לאוקומי דהתם ודאי לא מקרע שאין הזרע דוחה ומתאסף אלא אצל נקב יציאתו: **היכי עבדינן.** כי אתי לקמן לאורויי היכי מייתנין ליה לידי קרי דלחזי אי מיקרע למיבדקיה ולאכשוריה: **אבי פוקרי.** נקב בית הרעי ומחמת חמימותו הוא נקרי כך שמעתי: **ראשית אוני.** היא היתת טפת קרי שיצאה ממנו ראשון שלא ראה קרי מימיו כלומר דמצרכת ליה כולי האי: **מעבירין לפניו בגדי צבעונים.** של אשה והוא מהרהר באשה ונקרי: **ברזילי הגלעדי.** שטוף בזימה היה דכתיב ביה אם יטעם עבדך ואמרי' במסכת שבת בפי שואל אדם (דף קנב.) שטוף בזימה היה לפיכך קפצה עליו זקנה דההיא אמתא דהויא בי רבי בת צ' ותרתינן שנין וטעמה קידרא:

ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא, איסתתים גובתא דשכבת זרע, ואפיק במקום קטנים. סבר רב ביבי בר אב"י לאכשורי.

אמר רב פפי:

עו, א משום דאתו ממולאי, אמריתו מילי מוליתא!?

במקומה - מבשלה,

שלא במקומה - לא מבשלה!

אמר רב יהודה אמר שמואל:

ניקב, ונסתם¹⁵⁴,

כל שאילו נקרי - ונקרע פסול.

ואי לאו - קשר.

הוי בה רבא:

היכא?

אילימא למטה מעטרה - אפילו נכרת נמי!

אלא בעטרה עצמה.

איתמר נמי:

אמר רב מרי בר מר אמר מר עוקבא אמר שמואל:

ניקב בעטרה עצמה ונסתם,

כל שאילו נקרי ונקרע - פסול,

ואי לאו - קשר.

שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף:

ילמדנו רבינו, היכי עבדינן?

אמר ליה:

מיתנין נהמא חמימא דשערי, ומנחינן ליה אבי פוקרי, ומקרי,

וחזינן ליה.

אמר אב"י:

אטו כולי עלמא יעקב אבינו הואי!?

דכתיב ביה: "כחי וראשית אוני" (בראשית מט, ג) - שלא ראה קרי מימיו!

אלא, אמר אב"י:

מעבירין קמיה בגדי צבעונין.

אמר רבא:

אטו כולי עלמא ברזילי הגלעדי הוא!?

אלא מחזורתא כדשנין מעיקרא.

25. עו, א

רָט"י

מפני שהוא שותת. שמחמימות התאוה יוצא דרך הנקב (וכשהזרע יוצא דרך הנקב יציאתו) אין יורה כחץ וקי"ל (חגיגה דף טו.) שכבת זרע שאין יורה כחץ אינו מזריע: **למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה דאינו קרום.** משום דהדר מיפחת והיינו הנך סירכי דריאה דמיטרפא בהו חיותא: **היכי עבדינן.** רפואה לשתום גיד שניקב: **שערתא.** שעורה: **ומסרטינן ליה.** כל סביבות הנקב כדי שיגליע ויוציא דם ומתוך כך הוא מעלה ארוכה ובשר עולה: **שומשנא גמלא.** נמלה גדולה: **ומנכתינן ליה.** מניחין ראשה שם ונושך ונדבק ראשו בנקב: **ופסקינן ליה לרישיה.** להיות שתומה וכל זמן שהוא הולך ובלה הבשר עולה ומתחבר: **מזרף זריף.** עושה חבורה אשגרטינייא {אישגרטינייא"ר: **לסרוט**} בלע"ז לישנא אחרינא מזרף זריף מעלה נפח אופלייא {אינפל"א: **מנפח**} בלע"ז: **איקפולי מיקפל.** לאחר שעלה ארוכה חוזר ונקלף ונסתר: **המסוללות.** דרך תשמיש זכר ונקבה משפשות נקבתן זו לזו וכן המסוללת בבנה קטן דסנהדרין (דף סט:): **פסולות לכהונה.** משום זנות:

תנו רבנן:

"ניקב - פסול,**מפני שהוא שותת.****נסתם - נשר,****מפני שהוא מוליד.****וזהו פסול שחוזר להכשירו".****"זהו" - למעוטי מאי?**

למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה, דאינו קרום.

שלח ליה רב אידי בר אבין לאב"י:

היכי עבדינן?

מיייתין שערתא ומסרטינן ליה,

ומיייתין תרבא וש"יפינן,

ומיייתין שומשנא גמלא ומנכתינן ליה,

ופסקינן ליה לרישיה.

ודוקא שערתא, אבל פרזלא מזרף זריף.

והני מילי בקטן,

אבל גדול - מיקפולי מיקפל.

אמר רבה בר רב הונא:

המטיל מים משתי מקומות - פסול.

אמר רבא:

לית הלכתא:

לא פכרא,

ולא פאבא,

"ברא" - הא דאמרן.**"אבא" - דאמר רב הונא:**

נשים המסוללות זו בזו - פסולות לכהונה.

ואפילו לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאיה זונה,

הני מילי איש, אבל אשה פריצותא בעלמא.

26. עו, א-ב

רפ"י

משנה

פצוע דבא וברות שפכה - מותרין בגיורת ומשוחררת, ואינו אסורין אלא מלבא בקהל, ושנאמו: "לא יבא פצוע דכה ומרות שפכה בקהל ה'" (דברים כג, ב).

גמרא

בעו מיניה מרב ששת: פצוע דבא כהן - מהו בגיורת ומשוחררת?

בקדושתיה קאי - ואסיר, או דלמא: לאו בקדושתיה קאי - ושרי

אמר להו רב ששת:

תניתוק:

"פצוע דבא ישראל - מותר בנתינה".

ואי סלקא דעתך בקדושתיה קאי, אקרי קאי: "ולא תתחתן עם" (דברים ז, ג).

אמר רבא:

אטו התם משום קדושה ולא קדושה הוא?! דלמא מוליד בן ואזיל פלח לעבודה זרה, והני מילי בגויותן, כי מגיירי בישראל מישרא¹⁵⁵ שרו, ורבנן הוא דגזרו בהו, וכי גזרו בהו רבנן בהנך דבני אלודי, אבל האי דלאו בר אלודי - לא גזרו ביה רבנן.

אלא מעתה, ממזר, דבר אלודי, הכי נמי דאסיר?!

והא תנן:

"ממזרים ונתינים מותרים לבא זה בזה!"

אלא: כי גזרו רבנן - בכשרים, בפסולים - לא גזרו רבנן.

הדר אמר רבא:

לאו מילתא היא דאמרי, בגויותן - לית להו חתנות! נתגירו - אית להו חתנות.

מתיב רב יוסף:

"ויתחתן שלמה את בת פרעה מלך מצרים" (מלכים א' ג, א)!

גייורי גיירה.

והא לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה!

מידה הוא טעמא אלא לשולחן מלכים, עו, ב. הא לא צריכא ליה.

ותיפוק ליה דהא מצרית ראשונה היא!

וכי תימא: הנך אזלי לעלמא והני אחרנייני ניהו, והא תניא:

"אמר רבי יהודה:

מתני' מותרין בגיורת ומשוחררת. דלא איקרו קהל:

גמ'

כהן. [אבל כהן] כשר אסור בגיורת ומשוחררת משום זונה שנבעלה מקודם: פצוע דבא כהן. שאסור בישראלית מהו לישא גיורת: פצוע דבא ישראל. ה"ג פצוע דבא מותר בנתינה ולא גרטינן כהן: נתינה. מו' אומות מן הגבעונים: ואי ס"ד פצוע דבא בקדושתיה קאי. היכי שרי ישראל בנתינה הא כתיב לא תתחתן עם: אטו התם. דקאסר רחמנא להתחתן בעובדי כוכבים משום קדושה ולא קדושה הוא דלסרינהו אפילו נתגירו כגון נתינים שהם גרים התם טעמא דלמא מוליד בר ופלח לעבודת כוכבים הלכך קרא בהיותם עובדי כוכבים כתיב אבל נתגירו שרו דהא דאמור רבנן ישראל כשר לא ישא נתינה גזירה הוא דגזור כדאמרינן בהאי פירקא (דף עח:). דוד גזר עליהן וכי גזור רבנן בהני דבני אלודי ניהו דומיא דאיסור דאורייתא דטעמא משום אלודי: אלא מעתה ממזר דבר אלודי הוא. ומוזהר על כל איסורין שבתורה ומדאורייתא אסור בעובדת כוכבים ה"ג דאסור מדרבנן בנתינה: בפסולין. כגון פצוע דבא וממזר לא גזור רבנן משום דמילתא דלא שכיחא היא איני שלא היתה זו גזירה משום איסור אלא לפי שלא היו רחמנים אמר דוד אין ראוי להתערב ישראל בהן לכך לא אסר את הפסולים: לאו מילתא היא דאמרי. דאוקימנא קרא בהיותם עובדי כוכבים דבהיותם עובדי כוכבים לית להו חתנות אלא ודאי קרא בגרים כתיב ומשום קדושה היא ומדשרינן פצוע דבא בנתינה שמע מינה לאו בקדושתיה קאי: לא קבלו גרים כו'. קשיא הוא: מידי הוא טעמא. האי דלא קבלו גרים אלא משום דלא הו מגיירי אלא לשולחן מלכים הא בת פרעה לאו צריכא להכי שהרי בת מלך היתה: ותיפוק ליה. דאפי' גיירה מצרית ראשונה היא ואפי' קרי ליה חתנות: הנך אזלי לעלמא. מתו וטבעו בימי פרעה וכי אזהר רחמנא מערב רב: והני אחרנייני ניהו. אומות אחרים באו וישבו בארצם:

¹⁵⁵ ע"פ כתבי יד הוסף המילה "מישרא".

רַס"י

אשיא לבני מצרית שניה. שאם
אשיאנו מצרית ראשונה יהא
בנה שני לה דאמרינן בפירקין
(לקמן עח.) הלך אחר פסולן
אלמא לא אזדו לעלמא והני
מצרית נינהו: לא נסיב מידי.
אלא לזנות היה מתכוין: דבק
שלמה לאהבה. ולא לאישות:
והא אנן לא תנן הכי. כי הך
מתניתא דקתני לעיל פצוע דכא
מותר בנתינה: גיורת
ומשחררת אין. דלישראל כשר
נמי שריא: הא בנתינה אסור.
כישראל מעליא דבקדושתיה
קאי:

מְנִימִין גַּר מְצָרִי, הִיָּה לִי חֶבֶר מִתְלַמִּידֵי רַבִּי עֲקִיבָא,
אָמַר: אֲנִי מְצָרִי רֵאשׁוֹן, וְנִשְׂאֲתֵי מְצָרִית רֵאשׁוֹנָה,
אֲשִׁיא לְבְנֵי מְצָרִית שְׁנִיָּה כְּדֵי שְׂיֵהָא בֶן בְּנֵי רֵאשׁוֹן לְבֵא בְּקֵהֶל!"

אָמַר רַב פֶּפְא:

אָנּוּ מְשֻׁלְמָה לִיקוּ וְנִתְיָב?!

שְׁלֵמָה לֹא נָסִיב מִיָּדִי,

דְּכִתְיָב בֵּיהּ: "מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תִבְאוּ בָהֶם וְהֵם לֹא יָבֹאוּ בָכֶם,

אֲכֹן יִשׂוּ אֶת לִבְבְּכֶם אַחֲרַי אֱלֹהֵיכֶם,

בָּהֶם דָּבַק שְׁלֵמָה לְאַהֲבָה" (מלכים א' יא, ב).

אֱלֹא קִשְׂיָא "וַיִּתְחַתֵּן!"

מתוך אהבה יתירה שאהבה,

מעלה עליו הכתוב כאילו נתחתן בה.

אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי:

וְהָא אָנּוּ תַנּוּ:

"פְּצוּעַ דְּכָא וְכָרוּת שְׁפָכָה מוֹתְרִים בְּגִיּוֹרָת וּמְשׁוֹחֲרָרָת,"

הָא בְּנִתְיָנָה - אֲסִירִי!

אָמַר לִיה:

וְלִישְׁעֵמִיד אִימָא סִיפָא: "וַאֲיִנּוּ אֲסוּרִין אֱלֹא מְלָבָא בְּקֵהֶל",

הָא בְּנִתְיָנָה - שְׁרוּ!

אֱלֹא מְהָא לִיקָא לְמִשְׁמַע מִיָּנָה.

27. עו, ב - עז, א

רפ"י

מתני'

אם הלכה שמעת מרבתיך שהנקבות מותרות מיד במצרי ואדומי נקבל ממך: ואם לדין שאתה דן ק"ו מעצמך יש תשובות להשיב ובגמרא מפרש לה: לא כי אפילו אני דן מעצמי אין לכם תשובה כדמפרש בגמרא ומ"מ הלכה אני אומר:

גמ'

ולא ידע ליה. שאול לדוד: באוכלוסא. שר על ס' רבוא: שהמלך פורץ. גדרות של אחרים לעשות לו דרך קצר מביתו לפרדסו או לכרמו: חשיבא בעלמא הוי. כדמפי' דחזא ביה סימני מלכות הלכך לא אפשר דלא הוי רישא: מאי טעמא אמר ליה שאל. מאי חזא דמסתפי מיניה ממלכותא:

משנה

עמוני ומואבי - אסורים,
ואיסורן איסור עולם,
אבל נקבותיהם - מותרות מיד.

מצרי ואדומי - אינם אסורים אלא עד שלשה דורות,
אחד זכרים ואחד נקבות.

רבי שמעון:

מתיר את הנקבות מיד.

אמר רבי שמעון:

קל וחומר הדברים,

וקמה אם במקום שאסר את הזכרים איסור עולם התיר את הנקבות מיד,

מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלשה דורות אינו דין שנתיר את הנקבות מיד?

אמר לו:

אם הלכה - נקבל,

ואם לדין - יש תשובה.

אמר להם:

לא כי,

הלכה אני אומר.

גמרא

מנא הני מילי?

אמר רבי יוחנן:

דאמר קרא: "וכראות שאול את דוד יוצא לקראת הפלשתי אמר אל אבנר שיר הצבא:

בן מי זה הנער, אבנר?

ויאמר אבנר: חי נפשוך המלך אם ידעתי" (שמואל א', יז, נה),

ולא ידע ליה!?

והכתיב: "ויאבהו מאד ויהי לו נשא כלים" (שמואל א' טז, כא)!

אלא אאבנה קא משאיל.

ואביו לא ידע ליה!?

והכתיב: "והאיש בימי שאול זקן בא באנשים" (שמואל א' יז, יב),

ואמר רב ואיתימא רבי אבא:

זה ישי אבי דוד שנקנס באוכלוסא ויצא באוכלוסא!

הכי קאמר שאול:

אי מפרץ אתי? אי מזרח אתי?

"אי מפרץ אתי?" - מלפא הוי, שהמלך פורץ לעשות דרך ואין ממחין בידו.

"אי מזרח אתי?" - חשיבא בעלמא הוי.

מאי טעמא אמר ליה שאל עליה?

דכתיב: "וילבש שאול את דוד מדיו" (שמואל א' יז, לח) - כמדתו.

וכתיב ביה בשאול: "משיכמו ומעלה גבוה מפל העם" (שמואל א' ט, ב).

אמר ליה דואג האדומי:

עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות אם לאו,

שאיל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו.

מאי טעמא?

רַס"י

ממזר כתיב מום זר. כל שיש בו מום זרות:
אם קודם מעשה. שבאת הוראה לידו אמרה ושנאה לתלמידיו בבית המדרש בשם רבו שומעין לו בשעת הוראה ואם לאו אין שומעין לו שמא מחמת מעשה הבא לידו אמרה: **דהא שמואל ובית דינו קיים.** ומילתא דעבידא לגלויי הוא ולא משקר בה: **הנה באהל.** דאין דרך אשה לצאת מביתה: **כתנאי.** דאיכא דנפקא ליה מעמוני ואיכא דנפקא ליה מעל דבר:

דקאָתי מרות המואבִּיה.

אָמר לִיה אָבְנֵר:

תְּנִינָא:

"עמוני" (דברים כג, ד) - **וְלֹא עֲמוֹנִית,**

"מואבִּיה" (דברים כג, ד) - **וְלֹא מוֹאָבִית.**

אָלֵא מַעֲתָה: "ממזר" (דברים כג, ג) - **וְלֹא מִמְזֹרֶת?**!

"ממזר" כתיב - מום זר.

"מזרִי" (דברים ח, ט) - **וְלֹא מִזְרִית?**!

שְׁאֵנִי הֵכָא,

דמְפָרֵשׁ טַעְמָא דְקָרָא: "**עַל אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֲתֶכֶם בְּלֶחֶם וּבַמַּיִם**" (דברים כג, ה), דְּרָכּוֹ שֶׁל אִישׁ לְקָדָם, וְלֹא דְרָכָה שֶׁל אִשָּׁה לְקָדָם.

הִיָּה לָהֶם לְקָדָם אֲנָשִׁים לְקָרָאת אֲנָשִׁים, וְנָשִׁים לְקָרָאת נָשִׁים!

אִישְׁתִּיק.

מִיָּד: "**וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שָׂאל אֶתָּה בֶן מִי זֶה הָעֵלָם**" (שמואל א' ז, נו).

התם קרי ליה "נער",

הכא קרי ליה "עלם".

הכי קא אָמר ליה: הִלְכָה נְתַעְלָמָה מִמָּדָר צָא וּשְׂאֵל בְּבֵית הַמְדָרָשׁ. שְׂאֵל,

אָמְרוּ לִיה: "עמוני" - וְלֹא עֲמוֹנִית, "מואבִּיה" - וְלֹא מוֹאָבִית.

עזא אָקְשִׁי לְהוּ דוֹאָג כֹּל הֵנִי קוּשִׁיתָא!

אִישְׁתִּיקוּ.

בְּעֵי לְאָכְרוּזֵי עֲלִיה,

מִיָּד "**וַעֲמֹשָׂא בֶן אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרָאֵלִי אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחֲשִׁי**" (שמואל ב' ז, כה),

וּכְתִיב: "**יִתְרֵה הַיִּשְׁמַעֲאֵלִי**"¹⁵⁶ (דברי הימים א' ב, ז)!

אָמַר רַבָּא:

מְלַמֵּד שְׁחָגַר חֲרָבוֹ כִּישְׁמַעְאֵל,

וְאָמַר: כֹּל מִי שְׂאִינוּ שׁוֹמְעֵי הִלְכָה זֹו - יְדַקֵּר בְּחֲרָב.

כְּךָ מְקוּבְּלֵי מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הֶרְמֵתִי:

"עמוני" - וְלֹא עֲמוֹנִית, "מואבִּיה" - וְלֹא מוֹאָבִית.

וּמִי מַהִימָן?

וְהָאָמַר רַבִּי אַבְּבָא אָמַר רַב:

כֹּל תְּלָמִיד חָכֵם שְׁמוּרָה הִלְכָה וּבָא,

אִם קוֹדֵם הִמְעֵשָׂה אִמְרָה - שׁוֹמְעִין לוֹ,

וְאִם לֹאוֹ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ!

שְׂאֵנִי הֵכָא דְהָא שְׁמוּאֵל וּבֵית דִּינוֹ קִיָּים,

מְכַל מְקוּם קְשִׁיא!

הֵכָא תַרְגְּמוּ: "**כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה**" (תהלים מה, יד).

בְּמַעֲרָבָא אָמְרִי וְאִיתִימָא רַבִּי יַצְחָק:

¹⁵⁶ וְאֲבִיגַיִל יִלְדָה אֶת-עַמְשָׂא וְאֲבִי עַמְשָׂא יִתְרֵה הַיִּשְׁמַעֲאֵלִי

אָמַר קָרָא: "וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִיָּה שְׂרָה אֲשֶׁתְּךָ"¹⁵⁷ (בראשית יח, ט).

כְּתָנָאִי:

"עֲמוּנִי" - וְלֹא עֲמוּנִית,

"מוֹאָבִי" - וְלֹא מוֹאָבִית,

דְּבַרֵי רַבֵּי יְהוּדָה.

רַבֵּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:

"עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלֶחֶם וּבְמִים" (דברים כג, ה) - דְּרָכּוֹ שֶׁל אִישׁ לְקַדֵּם".

28. עז, א

רפ"י

מוסרות. הן רצועות שקושרין בהן העול:
פתחת. שהתרת את הנקבות:
נעמה. אמו של רחבעם וממנה יצאו מלכי בית דוד:
נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. עלי ועל רחבעם בן בני חשבת לטובה כשהתרת את הנקבות:
אני אמרתי. בשעה שנמשחתי עתה באתי לגדולה ומקרוב פסקו לי גדולה זו ולא ידעתי שמימי אברהם נכתבה עלי במגילת ספר:

דַּרְשׁ רַבָּא:

מאי דְּכָתִיב: **"פְּתַחְתָּ לְמוֹסְרֵי"** (תהלים קטז, טז)?
 אָמַר דָּוִד לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
 רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁנֵי מוֹסְרוֹת שֶׁהָיוּ עָלַי - פְּתַחְתֶּם,
 רוֹת הַמּוֹאֲבִיָּה,
 וְנַעַמְתָּ הָעֲמוּנִית.

דַּרְשׁ רַבָּא:

מאי דְּכָתִיב: **"רַבּוֹת עֲשִׂיתָ אֵתָּה ה' אֱלֹהֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ"** (תהלים מ, ו)?
 'אֵלֵי' לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא **"אֵלֵינוּ"** - מִלְּמֹד שֶׁהָיָה רַחֲבֵעָם יוֹשֵׁב בְּחִיקוֹ שֶׁל דָּוִד,
 אָמַר לוֹ: עָלַי וְעַלֶיךָ נֶאֱמְרוּ שְׁתֵּי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ.

דַּרְשׁ רַבָּא:

מאי דְּכָתִיב: **"אָז אָמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי בְּמַגֵּלַת סֵפֶר כְּתוּב עָלַי"** (תהלים מ, ח),
 אָמַר דָּוִד: אֲנִי אָמַרְתִּי **"עֲתָה בָאתִי"**, וְלֹא יָדַעְתִּי שֶׁבְּ"מַגִּילַת סֵפֶר כְּתוּב עָלַי".
 הִתָּם כְּתִיב: **"הַנְּמִצָּאת"** (בראשית יט, טו),
 הִכָּא כְּתִיב: **"מִצָּאתִי דָוִד עַבְדִּי בְּשִׁמּוֹן קִדְשֵׁי מִשְׁחָתוֹ"** (תהלים פט, כא).

29. עז, א

רפ"י

בת גר עמוני. קא סלקא דעתך עמוני שנתגיירה אשתו עמו והורתה ולידתה בקדושה:
בת חלל. פסולה לכהונה בפי עשרה יוחסין ופולוגתא דרבי יהודה ור' יוסי בפרק עשרה יוחסין:

מנא ליה. מנא תיתי לן האי דמשום דאין ראוי לבא בקהל בתו פסולה יותר משאר גרים הואיל ונקבותיהן מותרות:
מכהן גדול באלמנה. דהואיל ואינו ראוי בה בתו חללה ופסולה לכהונה:

מה לכ"ג שכן ביאתו בעבירה. תאמר בעמוני שנשא עמונית שאין ביאתו בעבירה:

חלל זכר יוכיח. שמותר בבת ישראל ואין ביאתו בה בעבירה ובתו פסולה לכהונה: מה לחלל שכן יצירתו בעבירה שביאת אביו ואמו בעבירה תאמר בעמוני שאין יצירתו בעבירה: **כ"ג יוכיח.** שאין יצירתו בעבירה ובתו מאלמנה פסולה:

הצד השווה שבהן שאינן ברוב קהל. אינן כשאר רוב ישראל שהרי יש בכלן צד פגום כהן גדול ביאתו בעבירה חלל יצירתו בעבירה עמוני אינו ראוי לבא בקהל:

צד עבירה. בת כהן גדול יצירתה בעבירה בת חלל יצירת אביה בעבירה תאמר בעמונית שאין עבירה לא ביצירתה ולא ביצירת אביה ופשיטא שכשרה:

אמר ליה אין. ולקמן יליף מעמיו:

בת גר עמוני ומצרי שני. שנשאו בת ישראל וביאתן בעבירה:

דתני רבי זכאי כו'. כלומר מהאי כללא שמעינן ליה לרבי יוחנן דמכשיר:

גירות מכנה. ממכונה כלומר שאביה ואמה מעם אחד ונולדה בקדושה לאפוקי גר עמוני שנשא בת ישראל דלאו מכנה היא הואיל וביאתה בעבירה בתו פסולה:

עמיו מעמיו. מדמצי למכתב בתולה עמיו יקח וכתוב מעמיו אפי' ממקצת עמיו ועם אחר להביא בתולה הבאה משני עממין ומהכא שמעינן ליה לרבי יוחנן דמכשיר: מאי שני עממין דקאמר אילימא כו':

איכא דאמרי. הכי קאמר ליה בהדיא להביא בתולה הבאה משני עממין מישראלית וגר ואותו גר הוי מעם שיש בו שני עממין דהיינו עמוני:

אמר עולא אמר רבי יוחנן:
בת גר עמוני - כשרה לכהונה.

אמר ליה רבא בר עולא לעולא:
כמאן?

אי כרבי יהודה - הא אמר: בת גר זכר כבת חלל זכר!
ואי כרבי יוסי - פשיטא הא אמר: אף גר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה!

וכי תימא: בהנד דראוין לבא בקהל, אבל האי דאין ראוי לבא בקהל לא, מנא ליה?

דיליף מכהן גדול באלמנה.

מה לכהן גדול באלמנה שכן ביאתו בעבירה, חלל יוכיח!

מה לחלל שכן יצירתו בעבירה, כהן גדול יוכיח!

וחור הדין,

לא ראי זה כראי זה,

ולא ראי זה כראי זה,

הצד השווה שבהן: שאינו ברוב קהל, ובתו פסולה - אף כאן שאינו ברוב קהל, ובתו פסולה.

מה להצד השווה שבהן: שכן יש בהן צד עבירה!

דלמא¹⁵⁸ בעמוני שנשא בת ישראל קאמר, אף על גב דביאתו בעבירה - בתו כשרה!

אמר ליה:

אין.

דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן:

בת גר עמוני, ובת מצרי שני:

רבי יוחנן אמר: כשרה.

וריש לקיש אמר: פסולה.

"ריש לקיש אמר: פסולה" - דיליף לה מכהן גדול באלמנה
ע"ב, "רבי יוחנן אמר כשרה" - דתני רבי זכאי קמיה דרבי יוחנן:

"מי אם בתולה מעמיו יקח אשה" (ויקרא כא, יד) -
להביא גיורת מבנה - שהיא כשרה לכהונה.

ואמר ליה:

אני שונה 'עמיו'? 'מעמיו'! להביא בתולה הבאה משני עממין,

ואת אמרת "גיורת מבנה" ותו לא?!

מאי 'שני עממין'?

אילימא עמוני שנשא עמונית - ומאי 'משני עממין'? דזכרים אסורין ונקבות מותרות,
היינו "גיורת מבנה"!

אלא, בעמוני שנשא בת ישראל.

ואיכא דאמרי:

אמר ליה: אני שונה 'עמיו'? 'מעמיו'! להביא בתולה הבאה משני עממין,
ומעם שיש בו שני עממין,

ואת אמרת: "גיורת מבנה" ותו לא?

רַס"י

ולחאי לישנא. דקתני בהדיא דלא מרבי אלא בת עמוני דקתני מעם שיש בו שני עממין: **בת מצרי שני**. שנשא ישראלית וביאתו בעבירה מנא ליה לר' יוחנן דכשרה:

מה לעמוני שכן נקבות. עמוניות מותרות מיד תאמר במצרי שני שהחמיר בהם הכתוב לעשות נקבות כזכרים עד שלשה דורות:

מצרי שני שנשא מצרית שניה יוכיח. שבתו כשרה שהרי שלישית היא ואעי"פ שיש בהן צד חמור כדקאמר ואפילו הכי שריא אף אני אביא את זו הוילי והרי היא שלישית כשרה לכהונה:

וחזר הדין. הצד השווה שבהן שאינו ברוב קהל ובתו כשרה: **ולא ידענא מאי קאמר**. מה הוה דריש בה אבל השתא ידענא דלאכשורי בת עמוני שנשא בת ישראל קאתי:

הכי תנא קמיה. רבי זכאי קמיה דר' יוחנן:

אשה עמונית כו'. מפרש לה לקמיה: **אמר ליה פוק תני לברא**. דמאי דקאמר אשה עמונית כשרה לקהל שפיר קאמר דעמוני ולא עמונית ובנה מעמוני פסול לקהל דהא עמוני הוא:

בתה מעמוני כשרה למאן אילימא לקהל השתא אמה. שלא נולדה בקדושה אמרת כשרה בתה שנולדה בקדושה מיבעיא אלא לכהונה והדר תני במה דברים אמורים בעמוני ועמונית שנתגיירו וילדה לו בת דאין יצירתה בעבירה והיא גיורת מכנה אבל בתה מעמוני פסולה ומאי היא אילימא בתה של עמונית מעמוני היינו גיורת מכנה והא אכשרת לה דהא תני רישא בתה מעמוני כשרה אלא ודאי סיפא דקא פסלת בעמוני שנשא בת ישראל משום דביאתו בעבירה:

פוק תני לברא. דהא נמי כשרה שהרי אני שונה עמיו מעמיו:

וליהד לישנא 'בת מצרי שני' כשרה לכהונה מנא ליה?

וכי תימא: דיליף מעמוני שנשא בת ישראל - מה לעמוני שנשא בת ישראל, שכן נקבות מותרות!

'מצרי שני' שנשא 'מצרית שניה' יוכיח.

מה ל'מצרי שני' שנשא 'מצרית שניה' שכן אין ביאתו בעבירה!

עמוני שנשא בת ישראל יוכיח.

וחזר הדין,

[לא ראי זה כראי זה,

ולא ראי זה כראי זה,

הצד השווה שבהן: שאינו ברוב קהל, ובתו פסולה - אף כאן שאינו ברוב קהל, ובתו פסולה.

מה להצד השווה שבהן: שכן יש בהן צד עבירה!

דלמא בעמוני שנשא בת ישראל קאמרת,

אף על גב דביאתו בעבירה - בתו כשרה].

אמר רב יוסף:

היינו דשמענא ליה לרב יהודה דאמר: "עמיו" **"מעמיו"**, ולא ידענא מאי קאמר.

כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר:

הכי תנא קמיה:

"אשה עמונית - כשרה,

בנה מעמוני - פסול,

ובתה מעמוני - כשרה.

במה דברים אמורים: בעמוני ועמונית שנתגיירו,

אבל בתה מעמוני - פסולה."

אמר ליה:

פוק תני לברא!

מאי דאמרת: **"אשה עמונית כשרה"** - עמוני ולא עמונית.

"בנה מעמוני - פסול" - דהא עמוני הוא.

"ובתה מעמוני - כשרה" - למאי?

אילימא לבא בקהל - השתא אמה - כשרה, היא מיבעיא?! אלא לכהונה.

"במה דברים אמורים: בעמוני ועמונית שנתגיירו,

אבל בתה מעמוני פסולה."

מאי **"בתה מעמוני"**?

אילימא: עמוני שנשא עמונית - היינו גיורת מכנה!

אלא: עמוני שנשא בת ישראל.

אמר ליה: פוק תני לברא!

30. עז, ב - עח, א

רפ"י

ערייות יוכיחו. שלא אסר בהן אלא שלשה דורות בת בתו אסורה לו והוא בכלל (דהויא דור שלישי) ועשה בהן נקבות כזכרים בת בתו כבת בנו:

שכן כרת. תאמר במצרי ואדומי שאינו אלא עשה דור שלישי יבא להם ולא ראשון ושני ולא הבא מכלל עשה עשה הלכך לא נעשה בו נקבות כזכרים:

ממזר יוכיח. שאין כרת בביאתו ועשה בו בתו כבנו דאחד ממזורת ואחד ממזר אסור:

ערייות יוכיחו. שכשרים לכל ישראל חוץ מקרובים:

צד כרת. שהרי ממזר אע"פ שאין כרת בביאתו מ"מ יש כרת ביצירתו שנולד מאשה שהיא לאביו בכרת:

ורבנן. דאמרי יש תשובה פרכין ליה לרבי שמעון מחלל דחייבי עשה כגון כ"ג שנשא אנוסה או מפותה שהיא עליו בעשה בתולה יקח ולא בעולה ואין כאן לאו דזונה דליכא למ"ד ביאת פנויה זנות היא אלא רבי אלעזר ולית הלכתא כוותיה כדאמר בפרק הבא על יבמתו (דף סא:). וקאמר ר' אליעזר בן יעקב התם הולד חלל והכי פרכי ליה רבנן לרבי שמעון ערייות יוכיחו מה לעריות שכן כרת חלל דחייבי עשה יוכיח שאין בו כרת ואסורה הבת כבן מה לחלל שכן יצירתו בעבירה לפיכך עשה נקבות כזכרים ערייות יוכיחו שאין יצירתם בעבירה ואסר בת בתו כבת בנו:

מאי לא כי. דמשמע דאין תשובתכם תשובה:

לא סבירא לי דר' אליעזר בן יעקב. דאין חלל מחייבי עשה ומחלל דחייבי לאוין לא מציתו למיפרך דאיכא למפרך מה להנך שכן לאו תאמר במצרי ואדומי שהן עשה ואין חמור:

לדידכו נמי דסבירא לכו. יש חלל הלכה אני אומר שהנקבות מותרות:

"מצרי ואדומי אינן אסורין [אלא עד שלשה דורות,

אחד זכרים ואחד נקבות.

רבי שמעון:

מתיר את הנקבות מיד.

אמר רבי שמעון:

קל וחומר הדברים,

ומה אם במקום שאסר את הזכרים איסור עולם התיר את הנקבות מיד,

מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלשה דורות אינו דין שנתיר את הנקבות מיד?

אמרו לו:

אם הלכה - נקבל,

ואם לדין - יש תשובה.

אמר להם:

לא כי,

הלכה אני אומר"].

מאי "תשובה"?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

משום דאיכא למימר עריות יוכיחו שלא אסר בהן אלא עד שלשה דורות,

אחד זכרים ואחד נקבות!

מה לעריות שכן כרת!

ממזר יוכיח.

מה לממזר, שכן אינו ראוי לבא בקהל לעולם.

עריות יוכיחו.

וחזר הדין,

לא ראי זה, כראי זה,

ולא ראי זה, כראי זה,

הצד השונה שבהן: שאסורין, ואחד זכרים ואחד נקבות,

אף אני אביא: מצרי ומצרית שיהיו אסורין, אחד זכרים ואחד נקבות.

מה להצד השונה שבהן: שכן יש בהן צד כרת.

ורבנן?

מחלל דחייבי עשה.

וכרבי אליעזר בן יעקב.

ומאי "לא כי"?

הכי קאמר להו:

לדידי לא סבירא לי כרבי אליעזר בן יעקב.

לדידכו דסבירא לכו כרבי אליעזר בן יעקב הלכה אני אומר.

תניא:

"אמר להן רבי שמעון:

הלכה אני אומר,

ועוד: מקרא מסיעני: "בנים"¹⁵⁹ (דברים כג, ט) - ולא בנות".

רַש"י

אשר יולדו. כל הנוולדים להם אפילו נקבה במשמע לישנא אחרינא תלאן בלידה תלה הבנים באם שיוולדת אותם דאם היא ראשונה הבן שני ואי לאו דנקבות אסורות למאי הלכתא תלאן בלידה:

אי לאו דאמר ר' יהודה הכתוב תלאן בלידה. ונקבות נמי אסורות:

לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש. כלומר לא היה יכול לעמוד בדבריו:

כיון דאמר מר קהל גרים איקרי קהל. במס' קידושין (דף עג.) אי איתא דנקבות שריין לאלתר הוו להו קהל ואסורות מצרית ראשונה ושניה למצרי ראשון ושני במה יטהרו ויבואו לידי דור שלישי:

דאי עבר ונסיב. או בת ישראל או גורת:

דאי לא כתב קרא. מידי דעל ידי עבירה קאתי לא כתב קרא למימר בנים אשר יולדו כו' דהא לא שכיח למיתי לידי דור שלישי:

והרי ממזר. דאיהו לא הוי ממזר אלא ע"י עבירה שבא אביו על חייבי כריתות וכתביה קרא לא יבא ממזר ואע"ג דלא שכיח איצטריך קרא למיכתביה דלכי מיתרמי לא נטמע ביה: **דאי להיתירא.** כגון שלישי יבא וגו':

והרי מחזיר גרושתו. משניסת לאחר דאי הוא וכתב קרא להיתירא דכתיב (דברים כד) כי תועבה היא ודרשינן (קידושין ד' עז.) היא תועבה ואין בניה תועבין:

התם משום עיקר איסורא כתביה. לאשמועינן דאיהי מיהא תועבה הויא:

תנו רבנן:

"בנים" - ולא בנות,

דברי רבי שמעון.

אמר רבי יהודה,

הרי הוא אומר: "בנים אשר יולדו להם דור שלישי"¹⁶⁰ (דברים כג, ט).

הכתוב תלאן בלידה."

אמר רבי יוחנן:

אי לאו דאמר רבי יהודה: **"הכתוב תלאן בלידה"** לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש.

כיון דאמר מר: **"קהל גרים איקרי קהל"**,

עח, א' מצרי שני' במאי יטהר?

דלמא דאי עבר ונסיב.

"דאי" לא כתיב קרא.

הרי ממזר **"דאי"**, וכתביה קרא!

"דאי" לאיסורא - כתב,

"דאי" להיתירא - לא כתב.

הרי מחזיר גרושתו, **"דאי" להיתירא וכתביה!**

התם משום עיקר איסורא הוא דכתביה.

31. עה, א

רפ"י

אם נאמר בנים כו'. לכתוב בן שלישי יבא וגוי או דור שלישי יבא להם ולא לכתוב בנים: **בן ראשון ושני**. גר מצרי שנולדו לו שלשה בנים לאחר שנתגייר הבן הראשון והשני יאסרו והשלישי מותר: **לכך נאמר דורות**. לאשמועינן דכל בניו אסורים ובני בנים מותרים: **ואם נאמר דור שלישי ולא נאמר בנים**. הייתי אומר לאותם ישראלים העומדים על הר סיני הוא אומר דור שלישי שלכם יבוא להם בקהל כלומר בכס ובבניכם אסורין מצרי ואדומי אבל בבני בנים מותרים ומשם והלאה מותרין מצריים אפילו גר ראשון: **מהם מנה**. הוא ראשון בנו שני ובן בנו מותר: **להם הלך אחר פסולן**. תרי להם כתיבי ומשמע הלך אחריהם דאם נטמעו בכשרים כגון מצרי שנשא ישראלית וישראל שנשא מצרית הלך אחריהן והולד פסול עד דור שלישי: **ואיצטריך למכתב להם**. דמשמע דמהם מנה ואיצטריך אשר יולדו דלא תימא אשר יולדו מבניהם מנה וקשו קראי אהדדי אלא למילתא אחריתי איצטריך: **כתב רחמנא אשר יולדו**. למימר דכל לידה דמגרות ואילך חדא דרא היא: **לו גבי ממזר**. למימר הלך אחר פסולו שאם נשא כשרה בנו ממזר: **מן טפה כשרה**. מישראל טהור:

תנו רבנן:

"אם נאמר: **"בנים"**¹⁶¹ (דברים כג, ט) - למה נאמר: 'דורות'?"
ואם נאמר: 'דורות' למה נאמר: **"בנים"**?
אם נאמר: **"בנים"** ולא נאמר: 'דורות',
הייתי אומר: בן ראשון ושני - אסור, שלישי - מותר,
לכך נאמר: 'דורות'.
ואם נאמר: 'דורות' ולא נאמר: **"בנים"**,
הייתי אומר: לאותן העומדים על הר סיני,
לכך נאמר **"בנים"**.
"להם" - מהם מנה,
"להם" - הלך אחר פסולן."

ואיצטריך למיכתב **"להם"**, ואיצטריך למיכתב **"אשר יולדו"**.
דאי כתב רחמנא: **"אשר יולדו"**, הוה אמינא: מבניהם מנה,
כתב רחמנא: **"להם"**.
ואי כתב רחמנא: **"להם"**,
הוה אמינא: מצרית מעוברת שנתגיירה היא ובנה חד,
כתב רחמנא: **"אשר יולדו"**.

ואיצטריך למיכתב **"להם"** הקא,
ואיצטריך למיכתב **"לו"**¹⁶² גבי ממזר (דברים כג, ג).
דאי כתב רחמנא הקא משום דבא מטיפה פסולה,
אבל ממזר דבא מטיפה כשרה - אימא לא.
ואי כתב רחמנא גבי ממזר, משום דאין ראוי בקהל לעולם,
אבל הקא אימא לא.
צריךא.

161 בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה'

162 גם דור עשירי לא יבוא לו

32. עח, א-ב

רש"י

שאני התם. גבי שפחה גזירת הכתוב היא דולד שפחה כשפחה:
אפי' ראשונה נמי. ישיא לבנו:
רצה בה מתכפר. והולד ירעה:
רצה מתכפר בולדה. והיא תרעה:

אי אמרת בשלמא עובר לאו ירך אמנו הוא. משום הכי רצה בולדה מתכפר דהוי חשוב בשעת הפרשה כבהמה באנפי נפשה והוה ליה כמפריש ב' חטאות באחריות שאם תאבד האחת יתכפר בחברתה וכי אמרינן ולד חטאת למיתה היכא דאפריש בהמה ריקנית ונתעברה וילדה:

והשניה תרעה. וכי אמרינן (תמורה דף טז.) חטאת שכפרו בעליה למיתה אזלא כגון שהפריש חטאת ואבדה והקריב אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת ראשונה:

בלידה. הלך אחר האם:
קרקפנא. אדם חשוב:
בי עמודי. היכא דגרסי:
כי אמר ר' יוחנן. ומפלי השמועה אמרת ולא מדעתך:

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
מצרי שני שנשא מצרית ראשונה - בנה שלישי הואי.

אלמא קסבר: בתר דידיה שדינן ליה.

מתלב רב יוסף:

"רבי טרפון אומר:

יבולין ממזרים ליטהר.

ביצד?

ממזר נשא שפחה - הולד עבד.

שחררו - נמצא בן חורין".

אלמא: בתר דידיה שדינן ליה!

שאני התם,

דאמר קרא: "האשה וילדיה תהיה לאדניה" (שמות כא, ד).

מתלב רבא:

"אמר רבי יהודה:

מנימין גר מצרי, הנה לי חבר, מתלמידי רבי עקיבא,

ואמר: אני מצרי ראשון, ונשאתי מצרית ראשונה, אשיא לבני מצרית שניה,

בדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל".

ואי סלקא דעתך בתריה דידיה שדינן ליה,

אפילו ראשונה נמי!

הא אמר ליה רבי יוחנן לתנא:

תני ראשונה.

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן:

מצרי שני שנשא מצרית ראשונה - בנה שני הואי.

אלמא: בתר אימיה שדינן ליה.

אמר ליה אבוי:

אלא הא דאמר רבי יוחנן:

הפריש חטאת מעוברת, וילדה,

רצה מתכפר בה,

רצה מתכפר בולדה.

אי אמרת בשלמא: עובר לאו ירך אמנו הוא - הוה ליה כמפריש שתי חטאות לאחריות,

ואמר רב אושעיא:

הפריש שתי חטאות לאחריות - מתכפר באחת מהן, והשניה תרעה.

אלא אי אמרת: עובר ירך אמנו הוא - הוה ליה ולד חטאת, וולד חטאת למיתה אזיל.

אישתיק.

אמר ליה:

דלקא שאני התם, דכתיב: "אשר יולדו" (דברים כג, ט) - הכתוב תלאו בלידה.

אמר ליה:

קרקפנא, חזיתיה לרישך ביני עמודי, כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא.

טעמא דכתיב: "אשר יולדו", הא בעלקמא בתר אבוי שדינן ליה.

אלא הא דאמר רבא:

רש"י

אין צריך טבילה. לשום גירות
 דסלקא ליה טבילה דאימיה:
משום דר' יצחק דאמר דבר
תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ.
 והכא לא קפיד בהאי חציצה
 האי ולדא דרביתיה הוא ואע"ג
 דאמר התם גזרו על רובו שאין
 מקפיד כו' הכא אוקימנא
 אדאורייתא:
והא אמר רב כהנא כו' אבל כולו
חוצץ. אע"ג דלא מקפיד והכא
 כולו הוא מכוסה:
דהיינו רביתיה. ולא חציצה
 היא:

גויה מעוברת שנתגיירה בנה - אין צריך טבילה.
 אמאי אין צריך טבילה?

וכי תימא: משום דרבי יצחק,

דאמר רבי יצחק:

דבר תורה, רובו ומקפיד עליו - חוצץ,

רובו שאינו מקפיד עליו - אינו חוצץ.

ע"ב והא אמר רב כהנא:

לא שנו אלא רובו,

אבל כולו - חוצץ!

שאני עובר דהיינו רביתיה.

33. עח, ב

רש"י

באומות. בשבע אומות לענין לא תחיה כל נשמה הלך אחר הזכרים וכדמפרש לקמן: **נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם.** לענין יוחסין וכדמפרש:

לאחד מן האומות. שאינו משבעה אומות ואינו בכלל לא תחיה כל נשמה:

שאתה רשאי לקנותו בעבד. ואי אתה מצווה להמיתו דשדין ליה בתר אבוה:

ת"ל מבני התושבים. שבאו מאומות אחרים ונעשו אבותם תושבים במקומכם:

מן הנולדים בארצכם. שאמו מארצכם וילדתו שם ולא מן הגרים בארצכם שנולד במקום אחר שאמו מן שאר אומות ואח"כ בא לגור אצל אביו בארצכם דרך אשה להיות במקומה ודרך איש לגלות הלכך הנולדים בארץ ודאי אמו משבעה אומות אבל הנולדים במקום אחר ודאי אמו משאר אומות ומסתברא כי מעטינהו קרא היכא דאביו כנעני: **אילימא במצרי שנשא עמונית.** וקאמר דשדין זרעם אחר האב דאפילו ילדה נקבה אסורה עד ג' דורות ולא שדין לה בתר אמה למישרייה לאלתר דעמוני ולא עמונית:

מאי פגום שבשניהם איכא. דמשמע דשניהם פגומים אלא שזה פגום מזה הא עמונית לא פגומה מידי דעמוני כתיב ולא עמונית:

אלא בעמוני שנשא מצרית. דשניהם פגומים דמצרית ראשונה אסורה: **אי זכר הוא.** אם יולד להם זכר: **שדייה בתר עמוני.** ויאסר לעולם:

ואם נקבה היא שדייה בתר מצרית. ותהיה מצרית שניה ואסורה לישראל ולא תשדייה בתר עמוני לאישתרוי לאלתר משום עמונית:

כי אתא רבין¹⁶³ אָמר רבי יוחנן: באומות - הלך אחר הזכר, נתגיירו - הלך אחר פגום שבשניהם.

"באומות - הלך אחר הזכר".

כדתניא:

"מנין לאחד מן האומות שבא על הנענית והוליד בן, שאתה רשאי לקנותו בעבד?

שנאמר: "וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו" (ויקרא כה, מה).

יכול אפילו אחד מן הנענים שבא על אחת מן האומות והוליד בן,

שאתה רשאי לקנותו בעבד?

תלמוד לומר: "אשר הולידו בארצכם" - מן הנולדים בארצכם, ולא מן הגרים בארצכם".

"נתגיירו - הלך אחר פגום שבשניהם".

במאי?

אילימא: במצרי שנשא עמונית - מאי פגום שבשניהם אית בה?!! עמוני ולא עמונית!

אלא בעמוני שנשא מצרית.

אי זכר הוי - שדייה בתר עמוני,

אי נקבה הוי - שדייה בתר מצרית.

34. עה, ב

רס"י

מתני'

נתינים. גבעונים שנתגירו בערמה בימי יהושע ונתנם עבדים לחוטבי עצים ושואבי מים:

גמ'

גמר עשירי עשירי מעמוני. בספרי מה עשירי האמור בעמוני עד עולם אף עשירי האמור בממזר עד עולם הלכך מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן כו': **מעשירי ואילך**. דעד עשרה דורות דאיסורא בגופיה דממזר כתיב ליכא למגמר מעמוני דנקבות מותרות דהא ממזר מום זר משמע ואפילו נקבות אבל מעשירי ואילך דאיסורא בגי"ש דעמוני ומואבי יליף דהא לאו בממזר כתיבא הלכך היתירא נמי לנקבות מיניה יליף דאמר דון מינה ומינה כדלקמן: **הא כמאן דאמר דון מינה ומינה**. פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע בהעור והרוטב (חולין קכ:):

דון מינה ומינה. כי גמרינן מילתא ממילתא בגי"ש גמרינן לה כולה מילתא מינה:

דון מינה ואוקי באתרא. למאי דצריכי גמרינן למאי דלא צריכינן מוקמינן באתרא והכא מאי גזרה שוה איכא בממזר לא כתיב עד עולם ובעמוני ומואבי כתיב עד עולם וילפינן ממזר מעמוני בגי"ש כדתיני בספרי דבי רב נאמר כאן עשירי ונאמר למטה עשירי מה עשירי האמור למטה עד עולם אף עשירי האמור כאן עד עולם. ר"ל סבר כמאן דאמר דון מינה ומינה מה להלן עד עולם אף כאן עד עולם ומינה מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן זכרים ולא נקבות מדור עשירי ואילך הוא דגמרינן דהא כל עשרה לא איצטריכו לן למילף בגי"ש: ותנא דידן סבר לה כמ"ד דון מינה ואוקי באתרא דון מינה מה להלן עד עולם אף ממזר עד עולם ואוקי באתרא כדמעיקרא י' דורות דקרא אחד זכרים ואחד נקבות דכתיב ממזר מום זר הכי נמי עד עולם דמיייתין בגי"ש אחד זכרים ואחד נקבות כך שמעתי וכן עיקר וש שמפרש לה בלשון אחר:

מי יתן לי דור שלישי. כלומר דבר שאי אפשר הוא:

לא חיי. שלא יטמעו כשרים בדורותיו:

ממזר ידיע. לכל ברור חיי הוא ודורותיו דלא מיטמעו ביה:

דלא ידיע. כלל לא חיי אפילו הוא שלא ישרה כשרה:

ידיע ולא ידיע. עד תלת דרי דזהירי אינשי חיי טפי לא חיי דכיון דלאו דבר ברור הוא משתכחא מילתא:

משנה

ממזרין ונתינין - אסורין, ואיסורן - איסור עולם, אחד זכרים ואחד נקבות.

גמרא

אמר ריש לקיש:

ממזרת לאחור עשרה דורות מותרת.

יליף "עשירי" ¹⁶⁴ (דברים כג, ג) "עשירי" ¹⁶⁵ (דברים כג, ד) - מעמוני ומואבי. מה להלן - נקבות מותרות, אף כאן - נקבות מותרות.

אי,

מה להלן - מיד,

אף כאן - מיד!

כי אהני גזירה שוה? מעשירי ואילך.

והאנן תנן:

"ממזרים ונתינין - אסורין, ואיסורן - איסור עולם, אחד זכרים ואחד נקבות!"

לא קשיא:

הא - כמאן דאמר: 'דון מינה ומינה'.

הא - כמאן דאמר: 'דון מינה ואוקי באתרא'.

שאלו את רבי אליעזר:

ממזרת לאחור עשרה דרי - מהו?

אמר להם:

מי יתן לי דור שלישי, ואטוהרנו.

אלמא קסבר: ממזרא לא חיי.

וכן אמר רב הונא:

ממזרא לא חיי.

והא אנן תנן:

"ממזרין - אסורין, ואיסורן - איסור עולם!"

אמר רבי זירא:

לדידי מפךשא לי מיניה דרב יהודה:

דידיע - חיי,

דלא ידיע - לא חיי.

דידיע ולא ידיע - עד תלתא דרי חיי, טפי לא חיי.

ההוא דהוי בשכבותיה דרבי אמי,

¹⁶⁴ לא יבוא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל ה'

¹⁶⁵ לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה'

אֶכְרִיז עֲלֶיהָ דְּמִמְזָרָא הָוָה.
בְּכִי וְאֵוִיל,
אָמַר לֵיהּ: חַיִּים נִתְּתִי לָךְ.

35. עח, ב - עט, ב

רפ"י

דוד גזר עליהן כדכתיב
והגבעונים לא מבני ישראל
המה. כלומר אינם ראויין לבא
בקהל:

איש מתהלל במתת שקר.
שפוסק ואין נותן גורם לעצירת
גשמים: כהנים היו מספיקין
להם מזון לגבעונים שהיו חוטבי
עצים ושואבי מים למזבח
כדכתיב ביהושע ולא יכרת מכם
חוטבי עצים ושואבי מים לבית
אלהי:

קתבע. הקדוש ברוך הוא בכבוד
שאלו שלא נספד כהלכה והדר
קתבע בפורענותיה דשאלו אשר
המית כו':

באשר משפטו. במקום שדנים
האדם שם מזכירין פועל
צדקותיו:

אמר רב הונא בר אבא:

נתינים - דוד גזר עליהם,

שנאמר: "ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם,

והגבעונים לא מבני ישראל המה"¹⁶⁶ (שמואל ב' כא, ב).

מאי טעמא גזר עליהו?

דכתיב: "וזהו דעב בימי דוד שלש שנים שנה אחרי שנה" (שמואל ב' כא, א).

שנה ראשונה - אמר להם: שמא עוברי עבודה זרה יש בכם,

דכתיב: "ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם ...

ועצר את השמים ולא יהיה מטר ..." ¹⁶⁷ (דברים יא, טז-יז).

בדקו, ולא מצאו.

שנה - אמר להם: שמא עוברי עבירה יש בכם,

דכתיב: "וימנעו רבבים ומלקושי לוא היה ומצח אשה זונה היה לה מאנת הפלם" (ירמיהו ג, ג).

בדקו, ולא מצאו.

שלישית - אמר להם: שמא פוסקי צדקה בריבים יש בכם, ואין נותנין,

דכתיב: "נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר" (משלי כה, יד).

בדקו, ולא מצאו.

אמר: אין הדבר תלוי אלא בי,

מיד: "ויבקש דוד את פני ה'" (שמואל ב' כא, א).

מאי היא?

אמר ריש לקיש:

ששאל באורים ותומים.

מאי משמע?

אמר רבי אלעזר:

אתיא "פני" "פני".

כתיב הכא: "ויבקש דוד את פני ה'",

וכתיב התם: "ושאל לו במשפט האורים לפני ה'" (במדבר כז, כא).

"ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים" (שמואל ב' כא, א).

"אל שאול" - שלא נספד כהלכה.

"ואל בית הדמים" - "על אשר המית את הגבעונים".

וכי היכן מצינו בשאלו שהמית הגבעונים?

אלא מתוך שהרג נוב עיר הפהנים שהיו מספיקין להם, מים ומזון,

מעלה עליו הקתוב כאילו הרגו.

קא תבע אל שאול שלא נספד כהלכה,

וקא תבע על אשר המית הגבעונים!?

אין.

דאמר ריש לקיש:

מאי דכתיב: "בקשו את ה' כל ענוי הארץ אשר משפטו פעלו" (צפניה ב, ג),

¹⁶⁶ ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם והגבעונים לא מבני ישראל המה כי אם מיתר האמורי¹⁶⁷ השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרדתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם. ויחרה אף-ה' בכם ועצר את-השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את-יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נתן לכם

בְּאִשְׁרֵי מִשְׁפָּטוֹ שֶׁם פִּעְלוֹ.

עטא, אַמְרֵי דְדוּד: שְׂאוּל, נִפְקוּ לְהוּ אֲתֵרִיסֵר יְרַחֵי שְׂתָא, וְלֹא דְרַכִּיָּה לְמַסְפְּדִיָּה. נְתִינִים - נִיקְרִינְהוּ וְנִפְיִיִּינְהוּ,

"וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגְּבַעֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם... מָה אַעֲשֶׂה לָכֶם וּבְרַכּוּ אֶת-נַחֲלַת ה'."
וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַגְּבַעֲנִים אֵין לָנוּ כֶּסֶף וְזָהָב עִם שְׂאוּל וְעִם בֵּיתוֹ וְאֵין לָנוּ אִישׁ ...
יָתָן לָנוּ שְׂבַעַה אַנְשִׁים מִבְּנֵי וְהוֹקְעֵנוּם לְה'..."¹⁶⁸ (שמואל ב' כא, ב-ו),
 מִיפְיִים וְלֹא פְיִיִּינְהוּ.

אַמְרֵי: שְׂלִשָּׁה סִימָנִים יֵשׁ בְּאוּמָה זוֹ:

הֶרְחַמְנִים, וְהִבְיִישְׁנִין, וְגוּמְלֵי חֶסְדִּים.

"רַחֲמָנִים" - דְּכַתִּיב: **"וְנָתַן לָהֶן רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ"** (דברים יג, יח).

"בְּיִישְׁנִין" דְּכַתִּיב: **"וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יְרֵאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם"** (שמות כ, יז),

"גוּמְלֵי חֶסְדִּים" דְּכַתִּיב: **"לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנֵי וְאֶת בָּיִתוֹ"**¹⁶⁹ (בראשית יח, ט).

כָּל שְׁנֵי בּוֹ שְׂלִשָּׁה סִימָנִים הִלְלוּ - רְאוּי לְהַדְבֵּק בְּאוּמָה זוֹ.

"וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת שְׁנֵי בְנֵי רִצְפָּה בַת אֵיחָ אֲשֶׁר יָלְדָה לְשְׂאוּל אֶת אַרְמֹנִי וְאֶת מִפְּבֹשֶׁת, וְאֶת חַמְשֵׁת בְּנֵי מִיכַל בַּת שְׂאוּל אֲשֶׁר יָלְדָה לְעַדְרִיאֵל בֶּן בְּרוּזַי הַמְּחֻלָּתִי" (שמואל ב' כא, ח).

מַזַּי שְׂנָא הֵינִי?

אַמְרֵי רַב הוּנָא:

הַעֲבִירוּם לְפָנֵי אַרְוֹן, כָּל שְׂאָרוֹן קוּלְטוֹ - לְמִיתָה,

כָּל שְׂאֵין אַרְוֹן קוּלְטוֹ - לְחַיִּים.

מִתִּיב רַב הוּנָא בְּרַ קְטִינָא:

"וַיַּחְמַל הַמֶּלֶךְ עַל מִפְּבִישֶׁת בֶּן יְהוֹנָתָן בֶּן שְׂאוּל" (שמואל ב' כא, ז)!

שְׂלֵא הַעֲבִירוֹ.

וְכִי מִשְׂוֹא פְּנִים יֵשׁ בְּדַבְּרֵי?

אַלֵּא: שְׁהַעֲבִירוֹ וְקִלְטוֹ, וּבִקְשׁ עֲלֵיו רַחֲמִים, וּפְלִטוֹ.

וְאַכְתִּי: מִשְׂוֹא פְּנִים יֵשׁ בְּדַבְּרֵי?

אַלֵּא, שְׁבִקְשׁ רַחֲמִים שְׂלֵא יִקְלְטֵנוּ הָאָרוֹן.

וְהָא כְּתִיב: **"לֹא יוֹמְתוּ אַבּוֹת עַל בְּנֵים"**¹⁷⁰ (דברים כד, ז)!

אַמְרֵי רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אַבָּא אַמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן:

מוֹטָב שְׁתַּעֲקֶר אוֹת אַחַת מִן הַתּוֹרָה, וְאֵל יִתְחַלֵּל שֵׁם שְׁמַיִם בְּפִרְהוּסָא.

"וַתִּקַּח רִצְפָּה בַת אֵיחָ אֶת הַשִּׁק וַתִּטְהַר לָהּ אֶל הַצּוּר,

מִתְחַלֵּל קִצְיָר עַד נִתַּךְ מֵיָם עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמַיִם,

וְלֹא נִתְּנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם לִנְנוּחַ עֲלֵיהֶם יוֹמָם וַחַיַּת הַשָּׂדֶה לְלַחַה" (שמואל ב' כא, י).

וְהָא כְּתִיב: **"לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ"** (דברים כא, כג)!

אַמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁוֹם **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק:**

רַחֲמִי

תְּרִיסֵר יְרַחֵי שְׂתָא. לאו דוקא דהא קרוב לתלתין שנין הוא שהרי סוף שנותיו של דוד היה אלא לפי שאין דרך כבוד לספרו אחר יבייח אחר שנתקבלו תנחומין על המת כדאמר במועד קטן (דף כא ב):

אֵין לָנוּ. לתבוע לשאול ולביתו לא כסף ולא זהב כי אם נפשות ואין לנו להמית בשאר ישראל כי אם בזרעו:

והוקענום. תלייה:

באומה זו. ישראל:

הרחמנים כו'. והני גבעונים כיון דלא מרחמי אינן ראויין לידבק בהן מיד גור עליהן דוד לכך נאמר והגבעונים לא מבני ישראל המה:

ויחמול המלך. ואי בארון תליא מילתא כיון דלא קלטו ארון מהו חמלתו של דוד ומשני שלא העבירו:

וכי משוא פנים יש בדבר. וכי היה לו לדוד לישא פנים בדיני נפשות היה לו להעביר את כולן: **ואכתי משוא פנים יש בדבר.** הואיל וקלטו ארון לא היה לו להמית אחר תחתיו:

ואל יתחלל שם שמים. שיהיו האומות אומרים אין אומה זו ראויין לידבק בה שהרי פשוט ידיהם בגרים ליטול מזונותיהם ולא עשו בהן נקמה:

עד נתן מים עליהם. עד ימות הגשמים לא ניתנו לקבורה:

¹⁶⁸ ב' וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגְּבַעֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם... וְהַגְּבַעֲנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה כִּי אִם-מִתּוֹר הָאֻמִּי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ לָהֶם וַיִּבְקֹשׁ שְׂאוּל לְהַכֹּתָם בְּקִטְאוֹתוֹ לְבָנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה. ג. וַיֹּאמֶר דוּד אֶל-הַגְּבַעֲנִים מָה אַעֲשֶׂה לָכֶם וּבְרַכּוּ אֶת-נַחֲלַת ה' ה'. וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַגְּבַעֲנִים אֵין לָנוּ כֶּסֶף וְזָהָב עִם-שְׂאוּל וְעִם-בֵּיתוֹ וְאֵין-לָנוּ אִישׁ לְהִמִּית בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר מֶה-אַתֶּם אֹמְרִים אַעֲשֶׂה לָכֶם. ה. וַיֹּאמְרוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ הַאִישׁ אֲשֶׁר פָּלְעוּ וְאֲשֶׁר דָּפְעוּ-לָנוּ נִשְׁמְדֵנוּ מִהַתְּיָצֵב בְּכָל-גְּבַל יִשְׂרָאֵל. ו. יָתָן לָנוּ שְׂבַעַה אַנְשִׁים מִבְּנֵי וְהוֹקְעֵנוּם לְה' פְּגַבְעַת שְׂאוּל בְּחִיר ה' ¹⁶⁹ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנֵי וְאֶת בָּיִתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט ¹⁷⁰ לֹא יוֹמְתוּ אַבּוֹת עַל בְּנֵים וּבְנֵים לֹא יוֹמְתוּ עַל אַבּוֹת אִישׁ בַּחֲטָאוֹ יוֹמְתוֹ

רש"י

דוגר. שכירים: **אלא מהכא**. ויספר שלמה (את) כל האנשים וימצאו מאה וחמשים אלף ויעש מהם שבעים אלף (נושא) סבל: **מחוטב עציך**. מדקרינהו לחוטבי עצים באנפיהו שמע מינה לאו בכלל ישראל נינהו ולא בכלל גרים אלא עבדים ועבדים פסולים נינהו וגבעונים חוטבי עצים נינהו דלחכי אקצינהו יהושע: **משה גזר עליהן לההוא דרא**. על חוטבי עצים שהיו בימיו: **ותנם יהושע**. אלמא עבדים נינהו ויהושע לדורות הבאים גזר דכתיב (יהושע ט) לא יכרת מכם חוטבי עצים: **בזמן שבהמ"ק קיים**. דכתיב (שם) למזבח ה': **חלקנו נתיר**. דיכולין בית דין להתיר ולהפקיר חלקם של ישראל דקיי"ל (לקמן דף פט): הפקר בית דין היה הפקר: **ופליגא דר' חייא**. האי דקאמר חלק המזבח מי יתיר ואע"ג דמזבח בימי רבי לא הוה קאמר דחלק מזבח אסור פליגא דרבי חייא: **חלק עדה לעולם אסור**. עד שיתירוהו:

מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא.

שְׁהוּ עוֹבְרִים וְשָׁבִים אֹמְרִים:

מה טיבן של אלו?

הללו בני מלכים הם.

ומה עשו?

פשוטו ידיהם בגרים גרוהם.

אמרו: אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו.

ומה בני מלכים כך, בני הדיוטות על אחת כמה וכמה!

ומה גרים גרוהם כך, ישראל על אחת כמה וכמה!

מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף,

שנאמר: **"ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חצב בהר"** (מלכים א' ה, כט).

ודלמא ישראל הווי!

לא סלקא דעתך,

דכתיב: **"ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד"** (מלכים ט, כב).

ודלמא דוגר בעלמא!

אלא מהכא:

"ויספר שלמה כל האנשים הגרים אשר בארץ ישראל ... וימצאו מאה וחמשים אלף ... ויעש מהם שבעים אלף סבל ושמונים אלף חצב בהר"¹⁷¹ (דברי הימים ב' ב, טז-יז).

ונתינים דוד גזר עליהם?!

משה גזר עליהם,

דכתיב: **"מחוטב עציך עד שאב מימך"** (דברים כט, י)!

משה - גזר לההוא דרא,

דוד - גזר לכולי דרי.

ואפתי יהושע גזר עליהו,

דכתיב: **"ותנם יהושע ביום ההוא הטבי עצים ושאבי מים לעדה ולמזבח ה'"** (יהושע ט, כז)!

יהושע - גזר בזמן שבית המקדש קיים,

דוד - גזר בזמן שאין בית המקדש קיים.

עטב, בימי רבי בקשו להתיר נתינים.

אמר להם **רבי**: חלקנו נתיר,

חלק המזבח - מי יתיר?

ופליגא דרבי חייא בר אבא.

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

חלק עדה - לעולם אסור,

חלק מזבח - בזמן שבית המקדש קיים אסור,

אין בית המקדש קיים שרי.

¹⁷¹ טז ויספר שלמה כל האנשים הגרים אשר בארץ ישראל אחרי הספר אשר ספרם דויד אביו וימצאו מאה וחמשים אלף ויעש מהם שבעים אלף סבל ושמונים אלף חצב בהר ושלשת אלפים ושש מאות מנצחים להעבד את-העם מאות. יז ויעש מהם שבעים אלף סבל ושמונים אלף חצב בהר ושלשת אלפים ושש מאות מנצחים להעבד את-העם

36. עט, ב - פ, א

רפ"י

מתני'

והסריס לא חולץ כו'. דכתיב
לא ימחה שמו מישראל פרט
לסריס ששמו מחוי:
ואין לי לפרש. איני יודע אי זה
סריס בן חליצה ואי זה פטור:
סריס אדם. שנסתרס לאחר
שנולד: סריס חמה. ממעי אמו:
לקיים דברי ר"ע. עדות זו של
רבי יהושע ב"ב לקיים דברי ר"ע
העיד:
לא פסלה. מן הכהונה שאין
חליצתו חליצה:
בעילת זנות. שאסורה לו משום
אשת אח שלא במקום מצוה:

גמ'

כחייבי כריתות דמי. דא"ר
עקיבא בהחולץ (לעיל מט.) יש
ממזר מחייבי לאוין וסריס אדם
מחייבי לאוין הוא דכתיב
(דברים כג) לא יבא פצוע דכא
והיכי קאמר ר"ע סריס [חולץ]
את אשת אחיו הא לא רמיא
קמיה ואבראי קיימא כחייבי
כריתות וקאי עלה באיסור אשת
אח:

ואידי דאמר ר' יהושע חולץ.
דלרבי יהושע יבומי לא דאית
ליה קהל גרים מיקרי קהל
ומיהו מיחולץ חליצה דחייבי
לאוין לרי יהושע בני חליצה
נינהו:

דיקא נמי. דלר' עקיבא יבומי
נמי שרי דקתני וכו' ויבמו את
אשתו:

סריס אדם. הואיל והיתה לו
שעת הכושר ור"ע היא:

משנה

אמר רבי יהושע:

שמעתי ש:

הסריס - חולץ וחולצין לאשתו.

והסריס לא חולץ ולא חולצין לאשתו.

ואין לי לפרש.

אמר רבי עקיבא:

אני אפרש.

סריס אדם - חולץ וחולצין לאשתו, מפני שהיתה לו שעת הכושר.

סריס חמה - לא חולץ ולא חולצין לאשתו, מפני שלא היתה לו שעת הכושר.

רבי אליעזר אומר:

לא פי, אלא:

סריס חמה - חולץ וחולצין לאשתו, מפני שיש לו רפואה,

סריס אדם - לא חולץ ולא חולצין לאשתו, מפני שאין לו רפואה.

העיד רבי יהושע בן בתירא על בן מגוסת שהיה בירושלים סריס אדם, ויבמו את אשתו,
לקיים דברי רבי עקיבא.

הסריס:

לא חולץ,

ולא מייבם.

וכן איילונית:

לא חולצת,

ולא מתייבמת.

הסריס שחלק ליבמתו - לא פסלה.

בעלה - פסלה, מפני שהיא בעילת זנות.

וכן איילונית שחלצו לה אחיו - לא פסלוה,

בעלוה - פסלוה,

מפני שבעילתה בעילת זנות.

גמרא

מכדי שמעינן לרבי עקיבא דאמר:

חייבי לאוין כחייבי כריתות דמו,

וחייבי כריתות לאו בני חליצה וייבום נינהו!

אמר רבי אמי:

הכא במאי עסקינן:

כגון שנשא אחיו גיורת,

ורבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי, דאמר: קהל גרים לא אקרי קהל,

אי הכי,

יבומי נמי מייבם!

אין הכי נמי,

ואידי דאמר רבי יהושע חולץ, אמר איהו נמי חולץ.

דיקא נמי:

דקתני:

"העיד רבי יהושע בן בתירא על בן מגוסת שהיה בירושלים, סריס אדם,

ויבמו את אשתו לקיים דברי רבי עקיבא".

שמע מינה.

רס"י

זקן. נקט ליה בהדי הנך משום דדמי להו דהיתה לו שעת הכושר והשתא פסק מלידה:
ונתנו גט. כלומר או נתנו לה גט: **מה שעשו עשו.** וצריכות גט למאמרן או אם נתנו גט אסורין שוב לייבמן:
ואסור לקיימן. לאו אזקן קאי: **שנפלה לו.** והוזקה לייבום: **ולבסוף נפצע.** דהשתא בעיא חליצה לאפקועי זיקה:
דרבן גמליאל. בפרק ב"ש בגדולה שנפלה לפני בעל אחות קטנה אלמא אתי אסור אחות אשה ודחי אע"ג דבשעת נפילה איחזיא: **אלא אמר רב יוסף.** שנפצע ואח"כ נפלה לו ודקאמרת הא אית ליה לר"ע חייבי לאוין כחייבי כריתות הא תנא דמתניתין הך תנא דבי ר"ע היא דאמר בהחולץ ליבמתו (לעיל מט.) אי זהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא ודלא כרבי סימאי דאמר (כתובות דף כט:.) מן הכל היה עושה רבי עקיבא ממזר חוץ מאלמנה לכ"ג שהרי אמרה תורה לא יקח ולא יחלל אבל מכל חייבי לאוין גרידי אפילו ליכא קורבה הולד ממזר: ופרכינן ואמאי סריס חולץ ואפילו היתה לו שעת הכושר איקרי כאן להקיס כו':
אמר רבא אמ כן. דשעת הכושר דמעיקרא לאו מלתא היא הואיל ובשעת מיתה לא חוי אין לך אשה כו':
סמוך למיתתו. ייסורי מיתה מתישים כחו אלא אמרינן הואיל ומעיקרא בר הקמה הוה בת חליצה היא הכא נמי לא שניא:
לרבי אליעזר פירוקא דרבא פירכא היא. גמרא פריך כלומר האי פירוקא דרבא פירכא היא לרבי אליעזר דהא ודאי חזינן דשעת הכושר מילתא היא ואמאי קאמר רבי אליעזר סריס אדם אין חולץ דלא מהניא ליה שעת הכושר דמעיקרא הא ודאי סריסות של מיתה אין לו רפואה אפילו הכי מתיבמת האשה משום שעת הכושר דמעיקרא:
כחישותא הוא דאתחילה ביה. ולא סריס הוא אלא מיתה מכחשת כחו:
היכי דמי סריס חמה. דקאמרת שלא היתה לו שעת הכושר:
שלא ראה שעה אחת בכשרותו. שלקה ממעי אמו:
כיפה. אדול"ר {ארוולו"ד: קמרון [מלה במלה: קשת מקומרת]} שאין קילוח השתן הולך למרחוק כשהוא מטיל כלפי מעלה ואין נעשה ככיפה:
דאפיה אימיה. לחם בתנור:
בטיהרא. שמחממתה חום התנור וחום הצהרים:
שיכרא מרקא. שכר מזוג ואיכא דאמרי חזק:
ולא ידענא מאי ניהו. כלומר ולא ידענא ממאי הוי לישנא אחרינא ה"ג היינו דשמענא לאמי כל שממעיי אמו לקוי ולא ידענא מאי היא כלומר לא הוה ידענא אהיכא קאי אבל השתא ודאי ידענא דסריס חמה קמפרש ואזיל:

מתיב רבא:
"פצוע דבא, וכרות שפכה, סריס אדם, והזקן - או חולצין או מייבמין. כיצד?"
מתו ולהם נשים, ולהם אחין, ועמדו אחין ועשו מאמר בנשותיהן, נתנו גט, או שחלצו - מה שעשו עשו, ואם בעלו - קנו.
מתו אחין, ועמדו הן ועשו מאמר בנשותיהן, נתנו גט או חלצו - מה שעשו עשו, ואם בעלו - קנו, ואסור לקיימן,
משום שנאמר: "לא יבא פצוע דמה וכרות שפכה בקהל ה'" (דברים כג, ב).
אלמא: בקהל ה' עסקינן!

אָלָא אָמַר רַבָּה:
 כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה לוֹ, וְלִבְסוּף נִפְצַע.

אָמַר לִיה אַבְי:
 לִיתִי אִיסוּר פְּצוּע וְנִדְחִי עֲשֵׂה דִיִּיבוּם!
 מִי לָא תִּנּוּ:
"רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר:
אִם מִיֵּאָנָה - מִיֵּאָנָה,
וְאִם לָאוּ, תִּמְתִּין עַד שֶׁתִּגְדִּיל, וְתִצַּא הַלְוֹ, מִשּׁוּם אַחוֹת אִשָּׁה.
אִלְמָא, אִתִּי אִיסוּר אַחוֹת אִשָּׁה וְדָחִי,
הֲכָא נְמִי, נִיתִי אִיסוּר פְּצוּע, וְנִדְחִי!

אָלָא אָמַר רַב יוֹסֵף:
 הָאִי תִּנָּא, הֵךְ תִּנָּא דְּבִי רַבִּי עֲקִיבָא הִיא.
 דְּאָמַר: מַחֲיִיבִי לְאוּיִן דְּשָׂאָר הָוִי מְמֹר,
 מַחֲיִיבִי לְאוּיִן גְּרִידִי - לָא הָוִי מְמֹר.
אִיקְרִי פֶּאן: "לְהַקִּים לְאַחֵיו שֵׁם" (דברים כה, ז),
וְהָא לָאוּ בַר הַכִּי!

אָמַר רַבָּא:
 אִם כֵּן, אִין לָךְ אִשָּׁה שְׁכַשְׁרָה לִיכֶם, שְׁלָא נַעֲשֵׂה בְּעֵלָה סְרִיס חֲמָה שְׁעָה אַחַת קוֹרֵם לְמִיתָתוֹ!

לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, פִּירוּקָא דְּרַבָּא, פִּירְכָא הִיא!

הֵתָם כְּחִישוּתָא דְּאֶתְחִילָה בֵּיה.

הִיכִי דְּמִי "סְרִיס חֲמָה"?

אָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
פֶּא, כָּל אֲשֶׁלָא רָאָה שְׁעָה אַחַת בְּכַשְׁרוּתוֹ.

מָנָא יְדַעִינָן?

אָמַר אַבְי:
 כָּל הַמְטִיל מַיִם וְאִינוּ עוֹשֵׂה כִּיפָה.

מִמָּאֵי הוּאִי?

דְּאָפִיָּה אִימִיָּה בְּטִיְהָרָא וְשִׁתְיָא שִׁיכְרָא מְרַקָּא.

אָמַר רַב יוֹסֵף:
 הֵינּוּ דְּשִׁמְעֵנָא לְאַמִּי דְּאָמַר: 'כָּל שִׁמְעֵי אִמּוֹ לְקוּי', וְלֹא יְדַעְנָא מָאֵי נִיהוּ.

רַש"י

וּלְיַחֲוֹשׁ שְׁמַא הֶבְרִיא בֵּינְתֵימָם!
 שעה אחת ואשתכח דהוה ליה
 שעת הכושר:
בּוּדְקִין אוֹתוֹ. בבכורות קאי
 חוורור והמים הקבועים הרי זה
 מום ואיזה הוא חוורור הקבוע
 כל ששהה שמונים יום רבי
 חנינא בן אנטיגנוס אומר
 בודקין אותו שלש פעמים בתוך
 פ' יום בראש פ' ובאמצע פ'
 ובסוף פ' אבל בבדיקה תחלה
 וסוף לא סגי שמא בינתים עבר
 ונמצא שאין קבוע ולא אמרינן
 הואיל ותחלתו וסופו לקוי ודאי
 לא עבר:
לחד אבר. לעין: **לכוליה גופא.**
 סריס חמה מחמת חולי כל הגוף
 הוא:

וּלְיַחֲוֹשׁ שְׁמַא הֶבְרִיא בֵּינְתֵימָם!

כִּינּוּן שֶׁתַּחֲלָתוֹ וְסוּפּוֹ לְקוֹי לֹא חֵיִישִׁינּוּ.

מְתִיב רַב מְרִי:

"רַבִּי חֲנִינָא בֶן אַנְטִיגֹנוֹס אָמַר:

בּוּדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם!"

לְחַד אֶבֶר - חֵיִישִׁינּוּ,

לְכוּלֵיהָ גּוּפָא - לֹא חֵיִישִׁינּוּ.

37. פ, א

רפ"י

יביאו ראייה. אם ב"ד מצריכין את היבמה לחלוץ ולייבם יביאו קרובי היבמה ראייה שהוא בן כ' ותיפטר בלא חליצה ויבום: **והוא הסריס.** כלומר ונולדו בו סימני סריס והכי מפרש בנדה בפי' יוצא דופן (דף מז:): דאי לא נולדו לו סימני סריס אמרינן האי דלא מיייתי משום קטנות הוא ומחזקינן ליה כקטן עד רוב שנותיו:

הזכר כדברי ב"ה. אלמא לר' אליעזר סריס חמה לא חליץ: **ת"ש כו'** כי מתני' וסמי הך דלעיל מקמי תרתין ושמע מינה מההיא הדר ביה אי נמי מדקא מיייתי מעשה דאלכסנדריא לדבריו ש"מ מההיא דלעיל הדר ביה וממתניתין ליכא למיפשט הכי דקתני שיש לו רפואה משום דמשמע דמסברא קאמר הכי:

וכי תנן ההיא. הזכר כדברי ב"ה לאו אמאי דאמרי לא חולץ אלא לאשמועי' דעד שיהא בן עשרים חשבינן ליה קטן אם לא הביא ומכאן ואילך אמרינן גדול הוא אם לא הביא אלא שהוא סריס וחייב בעונשין שבתורה: איתמר גרסינן:

"רבי אליעזר אומר:

לא בני אלא:

סריס חמה - חולץ וחולצין לאשתו, מפני שיש לו רפואה, סריס אדם - לא חולץ ולא חולצין לאשתו, מפני שאין לו רפואה."

ורמיהו:

"בן עשרים שנה ולא הביא שתי שערות - יביאו ראייה שהוא בן עשרים, והוא הסריס - לא חולץ ולא מייבם.

בת עשרים ולא הביאה שתי שערות - יביאו ראייה שהיא בת עשרים, והיא האילונית - לא חולצת ולא מתייבמת,

דברי בית הלל.

ובית שמאי אומרים:

זה וזה בני שמונה עשרה.

רבי אליעזר אומר:

הזכר - כדברי בית הלל,

ונקבה - כדברי בית שמאי,

מפני שהאשה ממרתת לבא לפני האיש" (נדה מז:):!

אמר רמי בר דיקולי אמר שמואל:

הזר בו רבי אליעזר.

איבעיא להו:

מהי הדר ביה?

תא שמע:

דתנא:

"רבי אליעזר אומר:

סריס חמה - חולץ וחולצין לאשתו,

שכן במינן מתרפאין באלכסנדריא של מצרים."

רבי אליעזר אומר:

לעולם לא הדר ביה,

וכי תנן ההיא - לעונשין.

38. פ, א

רס"י

מבן י"ב עד י"ח. אתינוקת קאי כרבי אליעזר דאמר נקבה כבי"ש ומרישא נמי שמעינן ליה דקאמר י"ב ויום אחד ואי בתינוק אין זמנו להביא עד י"ג שנה ויום אחד בפי יוצא דופן (נדה דף מו.):

מבן י"ב. דפחות מי"ב ולא הביאה ודאי קטנה היא דזמן הבאת ב' שערות לתינוקת מי"ב ואילך בפי יוצא דופן במסכת נדה (שם):

נעשה סריס למפרע. איידי דאיירי בלשון זכר קתני סריס כיון שעברה שמנה עשרה כרבי אליעזר ולא הביא אע"פ שחזר והביא אינו כלום דלא אמרינן כיון דהשתא אייתי איגלאי מילתא דעד השתא קטן הוה דבשערות תליא מילתא אלא בסריס מחזקינן ליה וחשבינן לה בת עונשין משנים עשר ואילך שהיתה ראויה להביא דאמר האי דלא אייתי משום דסריס הוה והא דתניא לקמן דאפילו הביא לאחר מכאן הרי הוא כסריס לכל דבריו למפרע הוא דקאמר ומשנים עשר הויה גדולה וסריס הוה:

ושמואל אמר קטן היה באותה שעה. דלא מחזקינן ליה בגדול אלא משמונה עשר ואילך שהוא מוחזק בסריס והא דתניא לקמן הרי הוא כסריס לכל דבריו מכאן ולהבא קאמר אבל למפרע הוי קטן והוא הדין נמי דאפילו לא הביא לאחר זמן קחשיב ליה שמואל קטן עד י"ח ומשום רב נקיט ליה לאשמועינן רבותא דאע"ג דחזר והביא סריס הוא: **לרב.** דאמר נעשה גדול למפרע מי"ב ואילך: **איילונית לר"מ** **יהא לה קנס.** חמשים כסף אלמה תניא במסכת כתובות (דף לה:): איילונית אין לה לא קנס ולא פתוי באלו נערות ומוקמינן לה כר"מ דאמר קטנה אין לה קנס ואיילונית הואיל ואין לה שערות קטנה היא בימים שהיתה ראויה לנערות ולא אמרינן כיון שעברו י"ח ולא הביאה נעשית גדולה למפרע לחייב קנס את האונסה בימי נערות:

א"ל אביי מקטנותה יצתה לבגר. לעולם נעשית גדולה למפרע והא דאין לה קנס לר"מ משום דמקטנותה יצתה לבגר דנערות בסימנים תלוין וזו שאין לה סימנים חשבינן כל ימי קטנותה קטנה ובימי נערות בוגרת וזו לר"מ אין לה קנס אבל לרבנן איילונית בימי קטנותה יש לה קנס דרבנן פליגי עליה ואמרי קטנה יש לה קנס ימי קטנות עד שנים עשר שנה ויום אחד:

א"ל. רב יוסף שפיר קאמרת וכל כי הני מילי מעלייתא כו':

איתמר:

אכל חלב, מבן שתים עשרה ויום אחד עד בן שמונה עשרה, ונולדו בו סימני סריס, ולאחר מכאן הביא שתי שערות:

רב אמר:

נעשה סריס למפרע.

ושמואל אמר:

קטן היה באותה שעה.

מתקיף לה רב יוסף:

לרב, אילונית לרבי מאיר יהא לה קנס!

אמר ליה אביי:

מקטנותה יצתה לבגר.

אמר ליה:

כל כי הני מילי מעלייתא יתאמרו משמאי.

דתניא:

"אין הסריס נידון בן סוֹרֵר ומוֹרֵה,

לפי שאין בן סוֹרֵר ומוֹרֵה נידון אלא בחתימת זקן המתתו.

ואין אילונית נידונית בנערה המאורסה שמקטנותה יצתה לבגר."

39. פ, א-ב

רפ"י

סימני סריס ואילונית אין עושין בהן מעשה. להחזיקם בגדולים וסריסים עד שיהו בני עשרים ולא הביאו ומשנים עשר עד עשרים מצפים להם אם יביאו הרי הם קטנים עד עכשיו ואם לא יביאו גדולים הם: **ובן ח'**. שנולד לחי' חדשים אין עושין בו מעשה להחזיקו כבן קיימא בשביל סימנים כלומר אעי"פ שגמרו סימני שערו וצפרניו כשנולד אפי"ה לא אמרינן בר קיימא הוא ודאי עד שיהיה בן עשרים שנה: **מפני הסכנה**. סכנת שניהם הבן והאם שלא ירבה חלב הדדין ותיאנס ותמות: **טעמא דלא גמרו כו'**. בניחותא וסיומא דמילתא היא: **בר שבעה הוא**. ולשבעה נגמרה צורתו אלא שנשתהא וחזר ואשמעינן רבי אבהו דאפי' לרבי לא מחזקינן ליה בבר קיימא עד שיהא בן כ': **ואישתהי עד תריסר ירחי שתא**. שלא חזר וילדה אשתו לסוף שנתה: **ואכשריה**. רבא דקסבר משתהא הולד אחר גמר צורתו וזה נשתהא ג' חדשים ולא אמרי' לאחר שהלך בעלה נתעברה מאחר: **כל ששהא שלשים יום באדם**. שחיה שלשים יום: **אינו נפל**. ואפילו לא כלו לו חדשי עיבור דאמרינן לשבעה נגמרה צורתו ואישתהי עד שמיני להכי נקט באדם דאילו בבהמה קתני התם שמנה ימים שהה אין נפל:

אמר רבי אבהו:

סימני סריס, ואילונית, וכן שמנה - אין עושין בהן מעשה עד שיהו בן עשרים.

וכן שמנה מי קתיי?!

והתניא:

"בן שמנה הרי הוא באבן,

ואסור לטלטלו,

אבל אמו שוחה עליו ומניקתו,

פ,ב מפני הסכנה!"

הכא במאי עסקינן:

כשגמרו סימניו.

דתניא:

"איזהו בן שמנה?

כל שלא כלו לו חדשיו.

רבי אומר:

סימניו מוכיחין עליו: שערו וצפרניו שלא גמרו."

טעמא דלא גמרו,

הא גמרו - אמרינן: האי בר שבעה הוא, ואישתהוי הוא דאישתהי.

אלא הא דעבד רבא תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים,

ואישתהי עד תריסר ירחי שתא, ואכשריה.

כמאן? רבי, דאמר משתהא!

כיון דאיכא רבן שמעון בן גמליאל דאמר משתהי,

כרביים עבד.

דתניא:

"רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהא שלשים יום באדם - אינו נפל."

40. פ, ב

רס"י

תנו רבנן:
 "איזהו סריס חמה?
 כל שהוא בן עשרים, ולא הביא שתי שערות.
 ואפילו הביא לאחר מכן הרי הוא סריס לכל דבריו.
 ואלו הן סימניו:
 כל שאין לו זקן,
 ושעריו לקוי,
 ובשרו מחליק.
 רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהודה בן יאיר:
 כל שאין מימיו מעלין רתיחות.
 ויש אומרים:
 כל המטיל מים ואין עושה כפה.
 ויש אומרים:
 כל ששכבת זרעו דוחה.
 ויש אומרים:
 כל שאין מימי רגליו מחמיצין.
 אחרים אומרים:
 כל שרוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל.
 רבי שמעון בן אלעזר אומר:
 כל שקולו לקוי, ואין ניכר בין איש לאשה.
 ואיזו היא אילונית?
 כל שהיא בת עשרים,
 ולא הביאה שתי שערות,
 ואפילו הביאה לאחר מכן,
 הרי היא כאילונית לכל דבריה.
 ואלו הן סימניה:
 כל שאין לה דדים,
 ומתקשה בשעת תשמיש.
 רבן שמעון בן גמליאל אומר:
 כל שאין לה שיפולי מעים בנשים.
 רבי שמעון בן אלעזר אומר:
 כל שקולה עבה,
 ואינה ניכרת בין אשה לאיש".
 איתמר:
 סימני סריס.
 רב הונא אמר:
 עד שיהו כולם.
 רבי יוחנן אמר:
 אפילו באחד מהן.
 היכא דהביא שתי שערות בזקן - כולי עלמא לא פליגי עד שיהו כולן.
 כי פליגי - בשלא הביא.
 אלא הא דאמר להו רבה בר אבונה לרבנן:
 עיינו ביה ברב נחמן, אי בשרו מעלה הבל - איתיב ליה ברת.
 כמאן? כרב הונא.
 לא, רב נחמן סיכי דיקנא הווא ליה.

תנו רבנן:

"איזהו סריס חמה?

כל שהוא בן עשרים, ולא הביא שתי שערות.

ואפילו הביא לאחר מכן הרי הוא סריס לכל דבריו.

ואלו הן סימניו:

כל שאין לו זקן,

ושעריו לקוי,

ובשרו מחליק.

רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהודה בן יאיר:

כל שאין מימיו מעלין רתיחות.

ויש אומרים:

כל המטיל מים ואין עושה כפה.

ויש אומרים:

כל ששכבת זרעו דוחה.

ויש אומרים:

כל שאין מימי רגליו מחמיצין.

אחרים אומרים:

כל שרוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

כל שקולו לקוי, ואין ניכר בין איש לאשה.

ואיזו היא אילונית?

כל שהיא בת עשרים,

ולא הביאה שתי שערות,

ואפילו הביאה לאחר מכן,

הרי היא כאילונית לכל דבריה.

ואלו הן סימניה:

כל שאין לה דדים,

ומתקשה בשעת תשמיש.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

כל שאין לה שיפולי מעים בנשים.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

כל שקולה עבה,

ואינה ניכרת בין אשה לאיש".

איתמר:

סימני סריס.

רב הונא אמר:

עד שיהו כולם.

רבי יוחנן אמר:

אפילו באחד מהן.

היכא דהביא שתי שערות בזקן - כולי עלמא לא פליגי עד שיהו כולן.

כי פליגי - בשלא הביא.

אלא הא דאמר להו רבה בר אבונה לרבנן:

עיינו ביה ברב נחמן, אי בשרו מעלה הבל - איתיב ליה ברת.

כמאן? כרב הונא.

לא, רב נחמן סיכי דיקנא הווא ליה.

רפ"י

בידי אדם. כלומר סריס אדם
בעי חליצה סריס חמה לא:

41. פ, ב

"הסריס - לא חולץ ולא מייבם, וכן אילונית..."

קתני: "סריס" דומיא ד"אילונית":

מה אילונית - בידי שמים,

אף סריס - בידי שמים.

וסתמא כרבי עקיבא, דאמר: בידי אדם - אין,

בידי שמים - לא.

42. כ, ב - פא, א

רש"י

טעמא דבעלה הוא. דהויא זונה
 דנבעלה לאחי בעלה שלא
 במקום מצוה והיא היתה עליו
 בכרת:
פסולה ליבמה. כאשר איש
 שזינתה שאסורה לבעלה וכיון
 דזונה היא אסורה לכהונה:

"הַסְרִיס שְׁחֻלֵק לִיבְמַתּוֹ לֹא פְסוּלָה,
 [בְּעֵלָה - פְּסוּלָה,
 מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּעֵילַת זְנוּת"].

טעמא דבעלה הוא.

הא אחר - לא.

פא, א לימא תיהוי תיובתא דרב המנונא,
 דאמר: שומרת יבם שזינתה - פסולה ליבמה!

לא, הוא הדין אפילו לאחר נמי,

ואידי דתנא רישא בדידה, תנא נמי סיפא בדידה.

רש"י

האמר איילונית זונה היא.
 בפרק הבא על יבמתו (לעיל דף
 סא.) ויליף לה מהזנו ולא
 יפרוצו:

43. פא, א

"וכן איילונית שחלצו לה אחיו] - לא פסלוה,
 בעלוה - פסלוה,
 מפני שבעילתה בעילת זנות".

טעמא דבעלוה,
 הא לא בעלוה - לא.

כמאן?

דלא כרבי יהודה,
 דאי רבי יהודה, האמר: איילונית זונה היא.

.44 פא, א

רש"י

מתני'

סריס חמה כהן וכו'. אבל סריס אדם מיפסל נמי פסיל לה מתרומה דבי נשא דהיינו פצוע דכא:

לא יחלוץ. אם יש אח אחר: אבל לא נישא. שהוא כזכר והשוכב עמו הרי הוא כבא על הזכר:

רבי אליעזר אומר. בגמרא מפרש פלוגתייהו:

גמ'

מהו דתימא מוליד מאכיל. דדייקין ויליד ביתו הם יאכלו הראוי להוליד יאכיל:

משנה

סריס חמה כהן שנשא בת ישראל - מאכילה בתרומה.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל - מאכילה בתרומה.

רבי יהודה אומר:

טומטום שנקרע ונמצא זכר - לא יחלוץ.

מפני שהוא בסריס.

אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא.

רבי אליעזר אומר:

אנדרוגינוס - חייבין עליו סקילה בזכר.

גמרא

פשיטא!

מהו דתימא:

מוליד¹⁷² - מאכיל,

שאינו מוליד - אינו מאכיל,

קא משמע לן.

45. פא, א

רש"י

מאכילה בתרומה כו'. לקמן מפרש לה בתרומה בזמן הזה דרבנן אבל במידי דאורייתא לא מאי טעמא ספק איש ספק אשה הוא:

ה"נ קאמר כו'. והכי משתמע מילתיה דר"ל מאכילה בתרומה כלומר בזה"ז שאין נוהג אלא תרומה ואינו מאכילה בכלום בזמן שחזה ושוק נוהגין דהיינו כשהמקדש קיים:

אפי' בתרומה דרבנן. כגון תרומת פירות הואיל ואיכא תרומה דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר גזרי:

אף מאכילה. דזכר מעליא הוא:

מי סברת תרומה בזה"ז דרבנן.

דקמוקמת לה למתניתין במידי דרבנן ואסרת לה בחזה ושוק:

שאני שונה. ברייתא עיגול של תרומה בטל במאה של חולין או עיגול של תרומה טמאה בטל בקי עיגולים של תרומה טהורה ואי תרומה בזמן הזה

דאורייתא כיון דעיגול דבר חשוב הוא ודרכו לימנות לא בטיל אף על גב דתרומת תאנים דרבנן הואיל ותרומה דאורייתא נוהגת לא מבטלינן דרבנן גזרה דרבנן אטו דאורייתא:

אמר ליה והלא אני שונה כו'.

כלומר מי אית לך למיגזר בהא דרבנן אטו דאורייתא אי נמי אתית לבטולי בדאורייתא לאו איסורא הוא שהרי אני שונה חתיכה של חטאת טמאה בטיל בטהורה והכא מידי דאורייתא הוא ואף על גב דדרכו לימנות דמי סברת כל שדרכו לימנות שנינו דלא בטיל את שדרכו לימנות במנין שנינו שעשאוהו מיוחד למנין אבל חתיכה ועיגול פעמים שהם נמכרים באומד אף על גב דרגילים לימנות הואיל ואינן מיוחדים בכך בטלין:

תלתן. פניגרי"י {פניגרי"י: **חילבה** (גרגרנית יונית, צמח המשמש לתבלין) מין קטנית הוא ולמתק הקדירה בא:

ידלקו. כלאים בשריפה דכתיב (דברים כב) תוקדש תוקד אש:

כולן ידלקו. דלא בטלי כדקתני טעמא שהיה רבי מאיר אומר כל שדרכו לימנות מקדש את המתערב עמו ואין בטל ברוב שכלאי הכרם בדבר שאין במנין בטלין באחד ומאתים כדאמר בפסחים באלו עוברין (דף מח:)

מן המאתים ממוטר שתי מאות שנשתירו בבור מיכן לערלה וכלאי הכרם שבטלים במאתים:

מקדש. מאתים או שלש מאות דלא בטל:

"דבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

אנדרוגינוס [בהן שנשא בת ישראל - מאכילה בתרומה].

אמר ריש לקיש:

מאכילה בתרומה, ואין מאכילה בחזה ושוק.

רבי יוחנן אומר:

אף מאכילה בחזה ושוק.

ולריש לקיש מאי שנא חזה ושוק? דאורייתא.

תרומה נמי דאורייתא!

הכא במאי עסקינן:

בתרומה בזמן הזה - דרבנן.

אבל בזמן שבית המקדש קיים מאי? לא?

אדתני: "אין מאכילה בחזה ושוק",

ליפלוג וליתני בדידה:

במה דברים אמורים: בתרומה דרבנן, אבל בתרומה דאורייתא - לא!

הכי נמי קאמר:

כשהוא מאכילה מאכילה בתרומה בזמן הזה דרבנן,

ואין מאכילה בזמן חזה ושוק,

ואפילו בתרומה דרבנן, דקמא אתי לאוכלה בתרומה דאורייתא.

ורבי יוחנן אומר:

אף מאכילה בחזה ושוק.

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש:

מי סברת: תרומה בזמן הזה דרבנן?

אמר ליה:

אין,

שאני שונה: "עיגול בעגולים עולה".

אמר ליה:

והלא אני שונה: "חתיכה בחתיכות עולה".

מי סברת: "כל שדרכו לימנות" שנינו?

"את שדרכו לימנות" שנינו!

מאי היא?

דתנן:

"מי שהיה לו חבילי תלתן של כלאי הכרם - ידלקו.

ב, פא, נתערבו באחרות - וכולן ידלקו.

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

יעלו באחד ומאתים.

שהיה רבי מאיר אומר:

כל שדרכו לימנות, מקדש.

וחכמים אומרים:

אינו מקדש, אלא ששה דברים בלבד.

רבי עקיבא אומר:

שבועה.

אלו הן:

רַס"י

פרך. מקום:
הראוין לערלה. כגון אגוזים ורימון וחביות מקדשין ואוסרין את הכשרים משום ערלה:
הראוין לכלאי הכרם. כגון תרדין וכרוב ודלעת:
רבי יוחנן סבר את שדרכו לימנות. שמיוחד במנין שנינו דלא בטל הלכך חתיכות ועיגולים אע"ג שדרכן לימנות הואיל שדרכן נמי לימכר באומד בטלי:
ור"ל סבר כל שדרכו לימנות. אפילו לפרקים שנינו דלא בטל הלכך עיגול אי ס"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא לא היה בטיל:
ר' יהודה אומר לא תעלה. דקסבר ר' יהודה בכל דוכתא מין במינו לא בטיל:
דברי הכל לא תעלה. ת"ק מודה הואיל ואפשר למוכרו לכהן בהפסד מועט וחתיכה ופרוסה לא מבטלינן איסורא דאורייתא ואע"ג דעיגול בטל בחולין ולא מזבנינן ליה לכהן התם הוא דעיגול גופיה תרומה דרבנן היא ורישא תעלה דאין להם תקנה אלא שריפה ואיכא הפסד קדשים:
קתני מיתה רישא תעלה. קשיא לר"ל דאמר כל שדרכו לימנות שנינו דהא הכא דרכן לימנות ובטיל:
ר' יהודה לטעמיה. בכיסוי הדם ובהקומץ:
אדתני אבל חתיכה כו'. דמשמע טעמא משום דהפסד מעט הוא נפלוג בדידה ואע"ג דליכא תקנתא לא בטלה:
טהורה בטהורה עדיפא ליה. לאשמעינן דאע"ג דשתיהן טהורות ושייך בהו ביטולא טפי דאשכחן במסכת תרומות (פ"ה מ"ג) דתרומה טהורה בחולין טהורין הכל מודין שעולין ובתרומה טמאה בטהורה חלוקים ב"ש ובי"ה (שם מ"ד) ועוד דנימוחה ואפ"ה לא תעלה:
ולר"ל מאי שנא רישא ומ"ש סיפא. בשלמא לר' יוחנן דמוקי לה בשלימה סיפא כיון דהפסד מועט הוא לא מבטלינן חתיכה שלימה הואיל ודרכו לימנות ואף על גב דלר' יוחנן עיגול דתרומה בטל בחולין דקא מהדר לר"ל והלא אני שונה כו' מכלל דמודה בעיגול דבטיל משום הפסד מועט בחתיכה מודה דיהבינן כולהו לכהן הואיל והיא גופה דאורייתא לא חיישי להפסד מועט אלא לר"ל דאמר מידי דאורייתא לא בטיל והכא משום דנימוח לא חשיב תו איסור דילה ובטלה סיפא אמאי לא תעלה הא ליתא לאיסורא בעיניה:
אמר רב שישא בריה דרב אידי. לעולם בנימוחה ורישא בטומאת משקין דרבנן כגון שנטמאה חתיכה על ידי משקין טמאין שנגעו בכלי דמדאורייתא אין משקה מטמא כלי ואע"ג דאיכא למיגזר משום טומאה דאורייתא מודה ריש לקיש דבטיל הואיל ואין דרכו לימנות:
וסיפא. קדשים לזר איסור דאורייתא הוא ומידי דאורייתא מין במינו להאי תנא סבירא ליה דלא בטיל ואפילו שאין דרכו לימנות:

אגוזי פרך, ורמוני בָדו, וְחַבִּיּוֹת סְתוּמוֹת, וְחַלְפֵי תְרֵדִין, וְקוֹלְחֵי כְרוֹב, וְדִלְעַת יוֹנִית. וְרַבִּי עֲקִיבָא מוֹסִיף: אִף בְּכֹרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. הֲרֵאוּיִן לְעֶרְלָה- עֶרְלָה, לְכֻלָּי הַכֶּרֶם - כֻּלָּי הַכֶּרֶם" (ערלה ג, ו-ז).

רבי יוחנן סבר: "את שדרכו לימנות" שנינו.

וריש לקיש סבר: "כל שדרכו לימנות" שנינו.

מאי "חתיכה"?

דתניא: "חתיכה של חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאות טהורות, וכן פרוסה של לחם הפנים טמאה שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים טהורות - תעלה. רבי יהודה אומר: לא תעלה."

אבל חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין טהורות, וכן פרוסה של לחם הפנים טהורה שנתערבה במאה פרוסות של חולין טהורות - דברי הכל - לא תעלה." קתני מיתה רישא: "תעלה."

אמר רבי חייה בריה דרב הונא: בנימוחה.

אי הכי, מאי טעמא דרבי יהודה?

פב, רבי יהודה לטעמיה, דאמר: מין במינו - לא בטיל.

אבל לא נימוח מאי? לא תעלה,

אדתני: "אבל חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין טהורות - לא תעלה,"

ניפלוג וניתני בדידה: במה דברים אמורים: בשנימוחה, אבל לא נימוחה לא תעלה!

טהורות בטהורות עדיף ליה.

ולריש לקיש, מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?

אמר רב שישא בריה דרב אידי: רישא - בטומאת משקין דרבנן, סיפא - דאורייתא.

אבל טומאת שרץ - מאי? לא תעלה, אדתני סיפא:

רפ"י

ליפלוג וליתני בדידה. בטומאה וטהרה כדקט מילתיה ואתי מאי שנא דשבקה תנא למילתיה למנטק חולין וקדשים:

טהורות בטהורות עדיפא ליה. וניחא ליה לתנא למיתני טהורות בטהורות דשייך בהו ביטולא טפי כדפרישי ליעיל ואפי"ה אזלינן לחומרא הואיל ואיסור דאורי"י:

איסור לאו. טומאת בשר קדשים לאוכלו בלאו והבשר אשר יגע בכל טמא (ויקרא ז): **סיפא.** קדשים בחולין אתי לדי כרת דאכיל להו בטומאת הגוף וטומאת הגוף בכרת דכתיב והנפש אשר תאכל בשר ולעולם בשנימוחה: ל"א לעולם בשלא נימוחה ועיגול היינו טעמא דר"ל דבדאורייתא לא בטיל דכיון דתרומה לזר במיתה ככרת דמאי:

והא רבה הוא דאמר. בפרק בתרא (דף ק"ט):

כל בדאורייתא. (לא בטיל) ל"ש איסור לאו ל"ש איסור כרת אם חשו רבנן לכרת חשו נמי ללאו ועבוד תקנתא:

רב אשי אמר. בנימוחה וסיפא הוי דבר שיש לו מתירין דמותרין לכהן:

בדותרא היא. דהא דקי"ל (ביצה דף ג:) דבר שיש לו מתירין לא בטיל כגון דמשתרייא למחר למאן דאסירא ליה השתא כגון ביצה שנולדה ביום טוב: **מישרא שרי.** אפילו השתא: **הרי אלו.** החולין מותרין לזר: **והוא שרבו חולין.** שבקופת חולין:

על התרומה. שבטאה תרומה הלכך תלינן בשאני אומר חולין לתוך חולין נפלו דאי נמי הוי איפכא ונפלה סאה תרומה בקופת חולין בטלה ברובא:

אף על פי שלא רבו. דסמכין אשאני אומר:

אלא לר' יוחנן קשיא. דמי תלינן לקולא באיסור דאורייתא:

ואנא אמינא לרבי יוסי. דהא מתני' ר' יוסי קאמר לה אנדרוגינוס כהן וכו' ולדידיה אמינא אף מאכילה בחזה ושוק דהא תרומה נמי לר' יוסי דאורייתא היא אף בזמן הזה: **ירושא ראשונה.** בימי יהושע הויא ירושה וכן שניה דבימי עזרא דכשגלו גלות ראשונה בטלה קדושת הארץ:

שלישית אין להם. כלומר לא בעי למהדר ומירתא דירושא עומדת היא ואשמעינן האי קרא דלא בטלה קדושת הארץ בגלות טיטוס:

וסבר ר' יוחנן כו'. קס"ד האי דמותיב דטעמא דר' יוחנן לאו משום דסמיך אשאני אומר אלא משום דאי הוי נמי איפכא לא איכפת לן דלא בעינן רבויא בדרבנן אלא מכי איערב בטיל ליה:

"אבל חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין טהורות - לא תעלה",

ניפלוג וליתני בדידה: במה דברים אמורים: בטומאת משקין, אבל בטומאת שרץ לא!

טהורה בטהורות עדיף ליה.

רבה אמר:

רישא - איסור לאו,

סיפא - איסור כרת.

והא רבה הוא דאמר: כל בדאורייתא - לא שנא איסור לאו ולא שנא איסור כרת!

קשיא!

רב אשי אמר:

סיפא - משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין, וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטיל.

והא דרב אשי בדותרא היא,

למאן?

אי לכהן - מיישרא שרי!

אי לישראל - לעולם אסור!

אלא, הא דרב אשי בדותרא היא.

וסבר רבי יוחנן תרומה בזמן הזה דאורייתא!?

והתניא:

"שתי קופות, אחת של חולין ואחת של תרומה, ולפניהם שתי סאין, אחת של חולין ואחת של תרומה, ונפלו אלו בתוך אלו, הרי אלו מותרים, שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה, וחולין בתוך חולין נפלו".

ואמר ריש לקיש: והוא שרבו חולין על התרומה

ורבי יוחנן אמר: אף על פי שלא רבו חולין על התרומה.

בשלמא לריש לקיש, קסבר: בדרבנן נמי רבויא הוא דבעינן.

אלא לרבי יוחנן - קשיא!

אמר לך רבי יוחנן¹⁷³:

הא מני? רבנן היא.

פב, ואנא דאמרי כרבי יוסי.

דתניא בסדר עולם:

"אשר ירשו אבותיך וירשתה"¹⁷⁴ (דברים ל, ה) -

ירושא ראשונה ושניה - יש להן.

ושלישית - אין להן."

ואמר רבי יוחנן:

מאן תנא "סדר עולם"? רבי יוסי.

וסבר רבי יוחנן בדרבנן לא בעינן רבויא?

והא תנן:

"מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות, נתן סאה ונטל סאה - נשר" (מקוואות ז, ב).

¹⁷³ גירסת הריטבא ועוד ראשונים.

¹⁷⁴ והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַ שִׁילָא אָמַר רַבִּי אָסִי אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן:
עַד רוּבּוֹ.

מַאי לָאוּ דְנִשְׁתִּיר רוּבּוֹ!

לֹא, דְלֹא נִשְׁקוּל רוּבּוֹ.

וְאִיבְעִית אִימָא:

שְׂאֵנִי הָכָא:

דְּאִיכָא לְמִימַר: "שְׂאֵנִי אֹמֵר". וְכִיּוֹן

רַשִׁי

נתן סאה ונטל סאה כשר. גבי שאר משקין ומי פירות ותמד שהחמיץ קאי במס' מקואות ואשמועי' דאע"ג דחזר ונטל ואיכא למימר הא חסר ליה מקוה שהסאה הזאת אין משלימתו שאין ראויה למקוה אפ"ה כשר דמכי יהבו לגביה בטל ליה והווי להו ארבעים וחד כולן ראויין וכי שקל חד סאה פשו ארבעים אבל איפכא לא דכי נטל סאה ברישא חסר ליה וכי הדר מלייה הווי ליה מקוה חסר דמשקין הללו אין משלימין את המקוה:

מאי לאו דנשתייר רובו. עד י"ט סאה יכול לעשות כן אבל טפי לא דבעינן דניהוי רובא מי גשמים אלמא אע"ג דפסול שאיבה דרבנן בעיא רובא בכשרות:

דלא נשקול רובא. אבל עד פלגא שפיר דמי:

ואיבעית אימא. לעולם בעינן רבויא בדרבנן והאי דקאמר אע"פ שלא רבו חולין משום דתלינן אשאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ואין כאן איסור אבל הכא ליכא למימר שאני אומר כה"ג דהא מיא מיד מבבליל וליכא למימר חזר ונטלה:

46. פב, ב

רס"י

תנן אנדרוגינוס נושא לכתחלה.
אלמא זכר מעליא הוא וקשיא
לריש לקיש דאמר אין מאכיל
בחזה ושוק:
תני אם נשא נשוי. דבעיא גיטא
מיניה משום ספק זכר ולעולם
ספיקא הוא:
מאי אבל לא נישא. משמע
דיעבד: הי"ג נושא נמי דיעבד
אמרי לא נושא לכתחלה אבל
לא נישא דיעבד נמי לא. ולעולם
קשה ליה לר"ל ודייקא כר'
יחונן: ומותבי לר' יחונן והא
מדקתני סיפא כר':
משני מקומות. אפי' בנקבותו
וטעמא מפרש לקמן מקרא
בשמעתין:
ור"א סבר כזכר. במקום זכרות
אין במקום נקבות לא:

[אמר ריש לקיש:
מאכילה בתרומה, ואין מאכילה בחזה ושוק.
רבי יוחנן אומר:
אף מאכילה בחזה ושוק].

תנן:
"אנדרוגינוס נושא, [אבל לא נישא]!"

תני: אם נשא.

והא "נושא" קתני!

ולטעמיה, מאי "אבל לא נישא"?
אלא מאי "נישא" - דיעבד.
"נושא" נמי דיעבד!

אמרי: לא, "נושא" - לכתחלה משמע,
"אבל לא נישא" - דיעבד נמי לא.

והא מדקתני סיפא:

רבי אליעזר אומר:

אנדרוגינוס - חייבין עליו סקילה, בזכר,
מקלל דתנא קמא ספוקי מספקא ליה!

בין למר, בין למר, מפשט פשיטא ליה.

איכא ביניהו:

סקילה משני מקומות.

דמר סבר: חייבין עליו סקילה משני מקומות.

ומר סבר: בזכר.

47. כב, ב - כג, א

רש"י

ליתא למתניי. דקתני לר' יוסי
אנדרוגינוס מאכיל את אשתו
בטרומה:
מקמי ברייתא. דקתני לר' יוסי
ספיקא הוא:
מדשבקיה רבי יוסי לר' שמעון
בן זוגיה. דאיירי בהדיה במתניי
ואיירי בברייתא לחודיה ש"מ
הדר ביה ולא תנאי היא דתימא
סמי תנא דברייתא מקמי תנא
דמתניי דאי תנאי היא תרוייהו
הוה תני להו נמי בברייתא
ומפיד לדרכי שמעון כדאפכא
לדרכי יוסי:
דחייש ליחידאה. דאמר שמואל
בהחולץ (לעיל דף מא.) הלכה
כרבי יהודה בשומרת יבם
שקדש אחיו את אחותה ומהכא
אמרינן לה במס' מגילה בפי
הקורא (דף יח.):

["רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

אנדרוגינוס בהו שנשא בת ישראל - מאכילה בתרומה"].

אמר רב:

פגא ליתא למתניתין מקמי ברייתא.

דתניא:

"רבי יוסי אומר:

אנדרוגינוס בריה בפני עצמה הוא,
ולא הבריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה".

אדרבה, ליתא לברייתא מקמי מתניתין!

מדשבקיה רבי יוסי לבר זוגיה, שמע מינה הדר ביה.

ושמואל אומר:

ליתא לברייתא מקמי מתניתין.

אדרבה, ליתא למתניתין מקמי ברייתא,
דהא שמעינן ליה לשמואל דחייש ליחידאה!

הני מילי, כי לא מתעקרא מתניתין,
אבל כי מתעקרא מתניתין לא חייש.

48. פג, א-ב

רס"י

הלכה כרבי יוסי. דמתני' ואמרי בי רב היינו רב הונא כדלקמן ופליגי אדאמרן לעיל אליבא דרב ליתא למתניתין ובהרכבה לקמן מפרש לה וכן קושי וקידוש ובכולהו איירי רבי שמעון בהדיה הלכך מסתברא דאדרי' יוסי דבמתני' קאי דאיירי רבי שמעון בהדיה:

יעקור. דקא קלטה בשביעית דאין הרכבה קולטת בפחות משלשים יום:

צריך שלשים ושלשים. כדי שתקלוט שלשים לפני שביעית דכל שלשים לפני שביעית כשביעית דמו דנפקא לן מבחריש ובקציר תשבות במשקין בית השלחין (מ"ק ג.): **ג' ול'.** ג' לקליטה שתקלוט קודם זמן האיסור:

כמה יהא קישויה. דקיי"ל (גדה דף לו:): בנדה דאורייתא המקשה בתוך י"א שבין נדה לנדה ורואה דם ג' ימים רצופים מחמת צער וולדה אינה באה לידי זיבה להיות צריכה ספירת ז' נקיים כיוולדת בזוב אלא ימי טומאת לידה כיוולדת גרידתא דתניא (שם) כי יזוב זוב דמה דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד וכמה יהא קישויה דאמרי' מחמת ולד הוא אפילו מ' או חמשים יום קודם לידה:

דייה חדשה. חדש תשיעי שהיא יולדת בו ופעמים שאין יותר מיום או יומים כגון שילדה בב' בחדש אין הולד מטהר אלא דמים שראתה מר"ח ואילך שאין באה על ידו לזיבה אם לא ראתה ג' ימים רצופים קודם ר"ח דקסבר ר' יהודה שיפורא גרים (שופר שבית דין תוקעים לקידוש גורם הקשול) ופעמים שהוא מטהר את כל החדש כגון אם ילדה בסופו ואין הטהרה אלא מזיבה אבל מנדה אינו מטהרה בימי נדה ואם שפתה מן הצער סמוך ללידה יום אחד אף מזיבה לא טהרה והרי היא יולדת בזוב וצריכה ז' נקיים דאגלאי מלתא דצער קמא לאו מחמת ולד הוה:

קידש. לשון פן תקדש (דברים כב) אסר תבואת חברו וחייב לשלם:

אמרי בי רב משמיה דרב: הלכה כרבי יוסי, באנדרוגינוס, ובהרבה.

ושמואל אומר: בקושי, ובקידוש.

"אנדרוגינוס" - הא דאמרן.

"הרבה" - דתנן:

"אין נוטעין,

ואין מברכין,

ואין מרביבין,

ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה.

ואם נטע,

והברי,

והרביב -

יעקור.

רבי יהודה אומר:

כל הרבה שאינה קולטת בשלשה ימים - שוב אינה קולטת.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

שתי שבתות" (שביעית ב,ו).

ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב:

לדברי האומר: "שלשים" - צריך שלשים ושלשים.

לדברי האומר "שלשה" - צריך שלשה ושלשים,

לדברי האומר: "שתי שבתות" - צריך שתי שבתות ושלשים.

"ושמואל אומר:

בקושי וקידוש".

"קושי" - דתנן:

"במה יהא קישויה?

רבי מאיר אומר:

או ארבעים או חמשים יום.

רבי יהודה אומר:

דייה חדשה.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

אין קישוי יותר משתי שבתות" (גדה לו:).

"קידוש" - דתנן:

"המסבך אפנו על גבי תבואתו של חברו הרי זה קדש,

וחייב באחריותו,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

פג, אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" (כלאים ז,ד).

איבעיא להו:

באנדרוגינוס מה לי אומר שמואל?

תא שמע:

דאמר שמואל לרב ענן:

ליתא לברייתא מקמי מתניתין.

רַס"י

אמרי בי רב. דאמור לעיל הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס ובהרכבה דקמיבעיא לו אליביהו קידוש מאי:
מנו רב הונא. בפ"ק דסנהדרין (דף יז:):
ורב הונא הא קאמר אין הלכה. אע"ג דמשנינן התם אמרי בי רב רב המנונא היינו היכא דאמר רב הונא דאמרי בי רב דמוכחא מילתא דאאינש אחרינא קאמר אבל היכא דאיתמר סתמא ודאי הוי רב הונא:

הֲרַבְּבָהּ, מַה לִּי אָמַר שְׁמוּאֵל?

תָּא שְׁמַע:

דְּאָמַר לִיהַ שְׁמוּאֵל לְרַב עֲנִן:
 תְּנִי כְּמֵאן דְּאָמַר: "שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים".

"קוֹשִׁי", מַה לִּי אָמַר רַב?

תִּיקוּ.

"קִידוּשׁ", מַה לִּי אָמַר רַב?

אָמַר רַב יוֹסֵף:

תָּא שְׁמַע:

דְּאָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב:
 אִין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסִי.

אָמַר לִיהַ אַבְיִי:

מַאי חֲזִית דְּסַמְכַת אַהָא? סְמוּךְ אַהָא!

דְּאָמַר רַב אֲדָא אָמַר רַב:
 הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסִי!

"אָמַרְי בִּי רַב" - מִנּוּ? רַב הוֹנָא,

וְרַב הוֹנָא אָמַר: אִין הֲלָכָה.

49. פג, ב

רש"י

טומטום דבירי. שהיה באותו מקום ואוליד ז' בנים אלמא לאו סריס הוא :
מאין הם. אשתו זינתה :
אטו כל דמקרע זכר משתכח. דלא מספקא ליה לרבי יוסי ברבי יהודה בנקבה אלא לסריס הוא דחייש ודינו כסריס דלא חולץ ולא מייבם : ה"ק שמא יקרע וימצא נקבה ואפילו נמצא זכר שמא ימצא סריס חמה :
מאי בינייהו. מאי איכא בין ר' יוסי ברבי יהודה לאבוה :
לפסול במקום אחין. אם יש אחין שלימים עמו וחלץ לה טומטום לרבי יהודה דאמר שהוא כסריס מחזיק ליה בסריס ודאי ולא פסלה על האחין ומתייבמת ולר' יוסי שמא קתני ספיקא הוא ופסלה על האחין דלמא לאו סריס הוא וחליצה היא :
ולחלוץ שלא במקום אחין. אם אין שם אח אלא הוא לרבי יהודה לא בעיא חליצה מיניה לרבי יוסי ברבי יהודה בעיא חליצה מספק :

"רבי יהודה אומר:

טומטום [שנקרע ונמצא זכר - לא יחלוץ, מפני שהוא כסריס]."

אמר רבי אמי:

מאי עביר ליה רבי יהודה לטומטום דבירי דאותבוה אבי כורסיה, ואיקרע, ואוליד שבע בנים!

ורבי יהודה אומר לך:
 חזר על בניו מאין הם.

תנא:

"רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

טומטום - לא יחלוץ, שמה יקרע ונמצא סריס חמה."
 אטו כל דמקרע זכר הוי?

הכי קאמר:

שמה יקרע - ונמצא נקבה,
 ואפילו נמצא זכר - שמה ימצא סריס חמה.

מאי בינייהו?

אמר רבא:

לפסול במקום אחין,
 ולחלוץ שלא במקום אחין,
 איכא בינייהו.

50. פג, ב

רפ"י

זה אנדרוגינוס. ועל שני משכבות הזהיר הכתוב: **ואת זכר כתיב**. וה"ק את זכרותו של מי שיש בו שני משכבות לא תשכב: **ורבנן זכר גרידא מנא להו**. בשלמא לר' סימאי ואת זכר כל זכרים במשמע משכבי לרבות משכב שני של אנדרוגינוס אלא לרבנן דמיבעי להו זכר למעוטי נקבות דאנדרוגינוס זכר גרידא מנא להו: **שלא כדרכה מנא להו**. בין למר בין למר דהויא ביאה לענין עונשין של עריות הואיל ומפקי להאי משכבי לאנדרוגינוס:

אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי אבא אחויה דרבי יהודה בר זבדי אמר רב יהודה אמר רב: אנדרוגינוס - חייבין עליו סקילה, משתי מקומות.

מיתיבי:

"רבי אליעזר אמר:

אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה בבזכר.

במה דברים אמורים: בזכרות שלו,

אבל בנקבות שלו פטור!"

הוא, דאמר, כי האי תנא,

דתנא:

"רבי סימאי אומר:

אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה משתי מקומות."

מאי טעמא דרבי סימאי?

אמר רבא:

בר המדורי אסברא לי,

"ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" (ויקרא יח, כב),

אי זהו זכר שיש בו שני משכבות?

הו אומר זה אנדרוגינוס.

ורבנן?

אף על גב דאית ביה שני משכבות **"את זכר"** פתיב.

ורבנן, זכר גרידא מנא להו?

מ"את זכר"¹⁷⁵.

אשה שלא כדרכה, מנא להו?

מ"משכבי אשה".

51. פג, ב - פד, א

רפ"י

במוקדשים יקדש. ליקרב: הרובע ל"ג שאין לך עוף רובע אשה:

הנרבע והמוקצה כו'. במלוקין דקדשים קמייירי:

מטמאין בגדים כו'. כדון נבלת עוף טהור דכיון דאין ראויין להקרבה כדתניא מן הבהמה להוציא רובע ונרבע כו' בתמורה בפ' בתרא (דף כח.) ומליקתו נבלה:

מוקצה. שהקצהו ויחדו לתקרובת עבודת כוכבים: **נעבד.** שהשתחוה לו ועשאו עבודת כוכבים: נבלת עוף טהור אין לה טומאה אלא בבית הבליעה כדכתיב (ויקרא כב) לא יאכל לטמאה בה:

אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהן. כדרשינן (נדה דף כח:) זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס אלמא לרבי אליעזר לא קדשי:

כלאים. פסול להקרבה דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב פרט לכלאים כי יולד פרט ליוצא דופן והני חמשה יליף ר' אליעזר מקראי בתמורה בפ' יש בקרבנות דלא חייל קדושה עליהן ואע"ג דשאר פסולי הקרבה כגון רובע ונרבע מוקצה ונעבד ואתנן ומחיר חיילא עליהו קדושת הגוף וצריכין מום קבוע ליפדות עליו ולאחר פדיון אסורין בגיזה ועבודה הני לא חיילי עליהו אלא קדושת דמים כדיקלא בעלמא ונפדין בלא מום ומותרין בגיזה ועבודה לאחר פדיון:

לא קדושין בתמורה. לא מביעיא תחלת הקדש דלא קדשי דאפי' בעל מום שקדם מומו להקדשו לא נחתא ליה קדושת הגוף כדאמר בבכורות בפ"ב (דף יד.) אלא אפילו אם המיר קודש בהן הני לא מקדשי דאילו בעל מום חיילא עליה קדושת הגוף ליאסר בגיזה ועבודה אף משיפדה דכתיב (ויקרא כז) טוב ברע אם המר ימירנו אפילו הכי אהני לא חיילא ואין מקדש לעשות תמורה אם הם קדושים והמיר חולין בהם אינן עושין תמורה והתם מותבינן במסכת תמורה וכי מאחר שאין קדושין היאך מקדשין אי אתה מוציא אלא במקדש בהמה ואח"כ נטרפה במקדש ולד ויצא דרך דופן אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס שנפסלו משעת יצירתם אי אתה מוציא שיקדיש אלא בולדות קדשים שהיתה אמן קדושה ומה תקנתם ירעו ויסתאבו ויפדם ויאכלם והטרפה תקבר:

של בית בוקיא. בקיאים וחרופים ואין מניחין תרנגול ככרי ביניהם:

אמר רב שזבי אמר רב הסדא:

לא לכל אמר רבי אליעזר אנדרוגינוס זכר מעליא הוא, שאם אתה אומר כן, במוקדשים יקדש.

ומנלן דלא קדש?

דתנו רבנן:

"הנרבע,

והמוקצה,

והנעבד,

והאתנן,

ומחיר,

וטומטום,

ואנדרוגינוס -

מטמאין בגדים אבית הבליעה.

רבי אליעזר אומר:

טומטום ואנדרוגינוס - אין מטמאין בגדים אבית הבליעה.

שהיה רבי אליעזר אומר:

כל מקום שנאמר: "ונקבה" אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם.

ועוף, הואיל ולא נאמר בו זכר ונקבה - אי אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם."

אמר רב נחמן בר יצחק:

אף אגן נמי תנינא:

"דבי אליעזר אומר:

פד, א, הכלאים,

וטרפה,

ויצא דופן,

טומטום,

ואנדרוגינוס -

לא קדושין, ולא מקדשין" (תמורה יז.).

ואמר שמואל:

"לא קדושין" - בתמורה,

"ולא מקדשין" - בעושה תמורה.

שמע מינה.

.52 פד, א

רש"י
של בית בוקיא. בקיאים
וחריפים ואין מניחין תרנגול
נכרי ביניהם:

"דבי אליעזר אומר:
[אנדרוגינוס -] חייבין עליו סקילה בזכר".

תנא:

"אמר רבי:

בשהלכתי ללמוד תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע,
חברו עלי תלמידיו פתרנגולים של בית בוקיא,
ולא הניחוני ללמוד אלא דבר אחד במשנתינו:
"דבי אליעזר אומר: אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה בזכר".

הדרן עלך הערל